

RIKSDAGENS PROTOKOLL

Nr 35

ANDRA KAMMAREN

1969

4—7 november

Debatter m. m.

Tisdagen den 4 november

	Sid.
Interpellationer av:	
herr Thylén (m) ang. enhetlig taxa för rikssamtal.	5
herr Börjesson i Falköping (cp) ang. kommunernas uppsökande verksamhet	5
Meddelande om enkla frågor av:	
herr Persson i Heden (cp) ang. handikappades utbildning	7
fru Berglund (s) ang. översyn av bestämmelserna om skolhälsovård	7

Onsdagen den 5 november

Vidgad rösträtt för utlandssvenskar	8
Avskaffande av adelsväsendet	17
Kommunala åtgärder för att bereda sysselsättning åt partiellt arbetsföra	19
Rätt för kommun att bestrida rättegångskostnader för kommunal förtroendeman	21
Rätt för kommun att i sysselsättningsfrämjande syfte lämna ekonomiskt stöd åt jordbrukare	22
Kommunalråds och landstingsråds kommunalrättsliga ställning	30
Gemensamma stationer för post, tele och järnväg	31
Avskrivningsunderlaget för skogsvägar, m. m.	31
Realisationsvinstbeskattningen av aktier m. m.	41
Översyn av vissa avdragsregler i kommunalskattelagen	53
Översyn av exportfinansieringen	61
En demokratiskt uppbyggd organisation av svenska kyrkan	68
Lagstiftning för kontroll av hälsofarliga ämnen och produkter	71
Vidgat straffansvar vid djurplågeri	74

	Sid.
Utbildning för tränare och stallpersonal inom hästsporten	80
Meddelande ang. plenum fredagen den 14 november	86
Interpellation av herr Wikner (s) ang. lokaliseringsstödet till främ- jande av turistnäringen inom de fyra nordligaste länen	86
Utsträckt motionstid	87
Meddelande om enkla frågor av:	
herr Westberg i Ljusdal (fp) ang. trafiksäkrare vägbeläggning	87
herr Enarsson (m) ang. omprövning av beslutet om höjda avgifter för postbefordran av tidningar	87
herr Hovhammar (m) ang. avgiften för hopfällbar rullstol på statens järnvägars busslinjer	87
herr Jonasson (cp) ang. omprövning av bestämmelserna om änke- pension i vissa fall	87

Torsdagen den 6 november

Svar på frågor av:

fru Kristensson (m) ang. bevakningen av svenskt territorialvatten	89
herr Andersson i Örebro (fp) ang. motiven för föreslagna taxehöj- ningar vid statens järnvägar; herr Larsson i Umeå (fp) ang. järn- vägstaxehöjningarnas inverkan på sysselsättningsläget i Norr- land, och fru Ryding (vpk) ang. verkningarna av föreslagna taxe- höjningar vid statens järnvägar, m. m.	90
herr Börjesson i Falköping (cp) ang. enhetlig teletaxa inom nya kommuner	95
herr Sjöholm (fp) ang. kontroll av vid bilverkstad utförd reparation	96
herr Eriksson i Bäckmora (cp) ang. skyldighet för biltillverkare att använda material som förhindrar rostskador	97
fru Kristensson (m) ang. ordningen för överlämnande av förhand- lingsuppdrag till statens avtalsverk	99
herr Börjesson i Falköping (cp) ang. förbättrad beredskap mot stormkatastrofer	102
herr Nordstrandh (m) ang. sammansättningen av 1968 års utbild- ningsutredning	103
Svar på interpellation av fru Jonäng (cp) ang. tillskapande av en opinionsnämnd för film	106
Interpellation av herr Sundkvist (cp) ang. skyldighet för tillverkare av konstgödningsmedel att på förpackning deklarerera giftighet	107
Meddelande om enkla frågor av:	
herr Wennerfors (m) ang. lokaliseringen av fredsförband	108
fru Marklund (vpk) ang. skatteutjämningsbidraget till kommuner i de fyra nordligaste länen	108

	Sid.
herr Eriksson i Arvika (fp) ang. förbättrad beredskap hos televerket mot stormkatastrofer	108

Fredagen den 7 november

Interpellation av herr Björck i Nässjö (m) ang. det statliga stödet till opolitiska upplysningskampanjer	109
Meddelande om enkel fråga av fru Ryding (vpk) ang. åtgärder mot stress vid vissa arbetsprocesser	111

Samtliga avgjorda ärenden

Onsdagen den 5 november

Val av en riksdagens ombudsman	8
<i>Konstitutionsutskottets</i> utlåtande nr 27, om vidgad rösträtt för ut- landssvenskar	8
— nr 28, om avskaffande av adelsväsendet	17
— nr 29, om kommunala åtgärder för att bereda sysselsättning åt partiellt arbetsföra	19
— nr 30, om förvaltning av byggnad för skoländamål	21
— nr 31, om rätt för kommun att bestrida rättegångskostnader för kommunal förtroendeman	21
— nr 32, om rätt för kommun att i sysselsättningsfrämjande syfte lämna ekonomiskt stöd åt jordbrukare	22
— nr 33, ang. redogörelse från Nordiska rådets svenska delegation . . .	29
— nr 34, om proportionella val av nämndemän	29
— nr 35, om kommunalråds och landstingsråds kommunalrättsliga ställning	30
<i>Statsutskottets</i> utlåtande nr 126, om beräkningsgrunderna för den för- samlingsprästerliga organisationen	30
— nr 127, om effektivare trafikundervisning i skolorna	30
— nr 128, om särskilda läroböcker för synskadade barn	30
— nr 129, om gemensamma stationer för post, tele och järnväg	31
<i>Bevillningsutskottets</i> betänkande nr 53, ang. avskrivningsunderlaget för skogsvägar, m. m.	31
— nr 56, ang. realisationsvinstbeskattningen av aktier m. m.	41
— nr 57, om översyn av vissa avdragsregler i kommunalskattelagen . .	53
<i>Bankoutskottets</i> utlåtande nr 40, om översyn av exportfinansieringen . .	61
<i>Första lagutskottets</i> utlåtande nr 41, om ändrade bestämmelser för till- sättande av tjänster inom svenska kyrkan	68
— nr 42, om en demokratiskt uppbyggd organisation av svenska kyrkan	68
— nr 43, ang. verkställande av påföljd för brott begånget i Sverige av utlänning	71
— nr 44, ang. ärekränkning av främmande makts statsöverhuvud . . .	71
— nr 46, ang. redogörelse från Nordiska rådets svenska delegation . . .	71

	Sid.
<i>Andra lagutskottets</i> utlåtande nr 67, om lagstiftning för kontroll av hälsofarliga ämnen och produkter.	71
— nr 68, om åtgärder för att begränsa spridningen av giftiga preparat	73
— nr 69, ang. redogörelse från Nordiska rådets svenska delegation	73
— nr 70, ang. politisk information och propaganda på arbetsplatser. .	73
<i>Tredje lagutskottets</i> utlåtande nr 45, om åtgärder till skydd för den medeltida miljön i Visby	73
— nr 46, om vidgat straffansvar vid djurplågeri	74
— nr 47, om ett bättre djurskydd	79
— nr 48, om upphävande av rätten i vissa fall att döda annans hund, m. m.	79
— nr 49, om skydd för bävrars boplatser	79
— nr 50, ang. förvaltning och underhåll av s. k. grönområden	79
— nr 52, ang. preciserade normer för de stadsplanemässiga kraven på parkeringshus	79
— nr 54, ang. redogörelse från Nordiska rådets svenska delegation. . . .	79
<i>Jordbruksutskottets</i> utlåtande nr 30, om utbildning för tränare och stallpersonal inom hästsporten	80
— nr 31, om översyn av bestämmelserna för bidrag till byggnadsarbeten vid lantbrukets yrkesskolor.	86

Torsdagen den 6 november

Val av valmän och suppleanter för utseende av en ställföreträdare för riksdagens ombudsmän	88
--	----

Tisdagen den 4 november

Kl. 16.00

§ 1

Justerades protokollet för den 24 nästlidne oktober.

§ 2

Föredrogs och hänvisades till statsutskottet Kungl. Maj:ts å bordet vilande proposition nr 138, med förslag om sjömansförmedlingen och sjömanshusen.

§ 3

Föredrogs, men bordlades åter konstitutionsutskottets utlåtanden nr 27—35, statsutskottets utlåtanden nr 126—129, bevillingsutskottets betänkanden nr 53, 56 och 57, bankoutskottets utlåtande nr 40, första lagutskottets utlåtanden nr 41—44 och 46, andra lagutskottets utlåtanden nr 67—70, tredje lagutskottets utlåtanden nr 45—50, 52 och 54 samt jordbruksutskottets utlåtanden nr 30 och 31.

§ 4

Interpellation ang. enhetlig taxa för rikssamtal

Ordet lämnades på begäran till

Herr THYLÉN (m), som yttrade:

Herr talman! Det norrländska näringslivets framtidsutsikter är i hög grad avhängiga av dess förmåga att konkurrera med näringslivet i andra delar av vårt land. En av svårigheterna härvid är de höga kostnader som är förenade med kommunikationerna mellan Norrland och övriga delar av landet.

På ett område, nämligen postbefordran, råder i dag ett taxsystem enligt vilket kostnaderna inte satts i relation till vägsträckan utan endast är beroende av vikten. Det kostar således lika mycket att frakta ett postpaket mellan

Umeå och Stockholm som mellan Mariefred och Stockholm. Ett sådant enhetligt pris innebär naturligtvis en avsevärd fördel för de företag som har långa transportvägar. Men posten är det enda kommunikationsmedel som tillämpar ett sådant system.

Det borde vara minst lika naturligt att man tillämpade en enhetlig taxa för hela riket när det gäller telefonsamtal. I dag kostar ett fem minuter långt samtal mellan Umeå och Stockholm 4:18 kr. medan ett lika långt samtal mellan Mariefred och Stockholm kostar 0:77 kr.

Motiven till utformningen av den nuvarande samtalstaxan har varit de stora kostnaderna för utbyggnad av telenätet och dess automation. Men eftersom utbyggnaden kommer alla abonnenter till godo bör den kostnaden delas lika. Det kan knappast vara driftkostnaden som motiverar skillnaden. Framför allt för de norrländska företagen skulle en enhetlig taxa för alla rikssamtal vara konkurrensfrämjande.

Med stöd av vad jag anfört hemställer jag om kammarens tillstånd att till statsrådet och chefen för kommunikationsdepartementet få ställa följande fråga:

Är statsrådet beredd medverka till en utredning för att möjliggöra en enhetlig samtalstaxa för rikssamtal i vårt land?

Denna anhållan bordlades.

§ 5

Interpellation ang. kommunernas uppsökande verksamhet

Ordet lämnades på begäran till

Herr BÖRJESSON i Falköping (cp), som yttrade:

Herr talman! Enligt den nya social-

Interpellation ang. kommunernas uppsökande verksamhet

hjälpslagen, som trädde i kraft 1 juli 1968, är kommunerna skyldiga inhämta kunskaper om vilka hjälpbehov som föreligger bland invånarna i respektive kommun. Bakgrunden till den statliga handikapputredningens förslag om att man i lag skulle föreskriva kommunerna denna skyldighet var undersökningar, som visat att de flesta kommunerna hade mycket bristfällig kännedom om sina invånares behov av samhällliga hjälpåtgärder. Tidigare utfärdade rekommendationer till kommunerna att genomföra inventeringar om hjälpbehoven hade visat sig vara ineffektiva. Endast ett fåtal kommuner har enligt uppgift följt rekommendationerna.

Drygt ett år efter den nya lagens ikraftträdande har ännu ingen märkbar förändring kunnat konstateras. Fortfarande är det bara en liten del av kommunerna som på allvar satt i gång denna uppsökande verksamhet. Rapporterna från dessa kommuner visar emellertid att de s. k. dolda hjälpbehoven varit mycket stora och långt större än man före inventeringen hade räknat med. Sålunda har många handikappade saknat hjälpmedel och inte ens känt till att de kan få sådana gratis. I många fall har rörelsehindrade och pensionärer saknat telefon och på grund av långa avstånd till närmaste grannar inte kunnat få någon som helst kontakt med yttervärlden. I en del fall hade tillgång till hemsamarithjälp kunnat avhjälpa det akuta vårdbehovet.

Gjorda erfarenheter styrker således uppfattningen att bakom de dolda behoven ligger sociala myndigheters bristfälliga kunskaper om förhållandena. En av kommunernas främsta uppgifter måste därför vara att göra sig väl underbyggda om sina invånares behov av omvårdnad och att tillgodose dem. Tillkomsten av lagföreskrifterna i dessa stycken måste anses vara välgrundad.

Ett skäl till att kommuner alltjämt underlåter att sätta i gång den uppsökande verksamheten torde vara att den

medför ökade kostnader i en redan ansträngd budget. Med hänsyn till de många och kostnadskrävande uppgifter som kommunerna av bl. a. regering och riksdag pålagts — och som det enligt min mening också av olika skäl är värdefullt att kommunerna ansvarar för — kan man hysa förståelse för kommuners benägenhet att söka undvika ytterligare kostnadsökningar. Kostnadsfrågan kan emellertid inte frånta kommunerna ansvaret för att ge sina hjälpbehövande de omsorger som föreskrives i lag. De reformer och sociala anordningar, som under senare år genomförts i glädjande stor politisk enighet, måste självfallet komma de människor till godo som reformerna främst riktar sig till. En viktig förutsättning för att så sker är enligt min uppfattning också att staten tar på sig ett väsentligt större kostnadsansvar.

Ett annat skäl till kommunernas underlåtenhet på området har angetts vara tveksamheten hos de sociala myndigheterna om hur den uppsökande verksamheten skall bedrivas. De råd och anvisningar som socialstyrelsen utfärdat är avsedda att vara vägledande men har uppenbarligen inte utgjort tillräckligt underlag för igångsättande av verksamheten på ett tillfredsställande sätt. Här torde ett samarbete med t. ex. de lokala handikapporganisationerna, pensionärsföreningar etc. vara av stor betydelse. Dessa äger som bekant mycken erfarenhet om de problem som anmäler sig bland handikappade och gamla.

Med hänsyn till de mycket stora vård- och hjälpbehov, som uppenbarligen finns men som man måste få närmare kännedom om för att kunna tillgodose, synes det mig nödvändigt att statsmakterna vidtar åtgärder för att underlätta den uppsökande verksamheten inom kommunerna. Ett sådant vidgat samarbete kan ge kommunerna det erforderliga stödet i detta arbete, som enligt min mening måste ägnas den allra största uppmärksamhet.

Med hänvisning till vad jag anfört an- håller jag om kammarens tillstånd att till statsrådet och chefen för socialde- partementet få ställa följande frågor:

Har statsrådet uppmärksammat att den i lag föreskrivna skyldigheten för kommun att »göra sig väl förtrogen med den enskildes behov av omvårdnad och verka för att detta blir tillgodosett» ic- ke synes ha fullföljts av flertalet kom- muner?

Har statsrådet för avsikt medverka till att genom samarbete mellan kom- muner och statsmakterna underlätta kommunernas möjligheter att fullgöra sina skyldigheter på området?

Denna anhållan bordlades.

§ 6

Anmälades och godkändes andra lag- utskottets förslag till riksdagens skrivel- se, nr 315, till Konungen i anledning av motioner om översyn av reglerna om sjukförsäkringsavgift.

§ 7

Tillkännagavs, att följande Kungl. Maj:ts propositioner överlämnats till kammaren:

nr 139, med förslag till förordning om ändring i förordningen (1960:258) om utjämningskatt å vissa varor,

nr 140, med förslag till kungörelse om ändring i vägtrafikförordningen (1951:648), m. m., samt

nr 142, angående förvärv av aktier i AB Kabi och Apoteksvarucentralen Vit- rum Apotekare AB.

Dessa propositioner bordlades.

§ 8

Anmälades motionen nr 1247, av her- rar *Enarsson* och *Magnusson* i Borås, i anledning av Kungl. Maj:ts proposi- tion nr 127, angående riktlinjer för om- organisation av den centrala skatteför- valtningen.

Denna motion bordlades.

§ 9

Upplästes följande till kammaren in- komna ansökan:

Till Riksdagens andra kammare

Undertecknad anhåller härmed om ledighet från riksdagsarbetet under ti- den 5—14 november 1969 på grund av utlandsresa.

Stockholm den 4 november 1969

Ingemund Bengtsson

Kammaren biföll denna ansökan.

§ 10

Meddelande om enkla frågor

Meddelades, att herr talmannen till- ställts två enkla frågor, nämligen av:

herr *Persson* i Heden (cp), till herr statsrådet och chefen för utbildnings- departementet angående handikappades utbildning, och

fru *Berglund* (s), till herr statsrådet och chefen för utbildningsdepartemen- tet angående översyn av bestämmelser- na om skolhälsovård.

§ 11

Justerades protokollsutdrag.

Kammarens ledamöter åtskildes här- efter kl. 16.04.

In fidem

Sune K. Johansson

Onsdagen den 5 november

Kl. 10.00

§ 1

Upplästes följande till kammaren inkomna protokoll:

År 1969 den 5 november sammanträdde kamrarnas valmän för att jämlikt 68 § riksdagsordningen utse en riksdagens ombudsman efter f. d. häradsövdingen herr Karl Hugo Henkow, som beviljats befrielse från sitt uppdrag från och med den 3 november 1969; och befunns efter valförrättningens slut hava blivit utsedd för tiden intill dess nytt val under fjärde året härefter försiggått

herr hovrättsrådet Gunnar Thyreson, tillika ställföreträdare för riksdagens ombudsmän, med 45 röster.

Axel Strand Bertil von Friesen
Ivar Virgin Robert Dockered

På förslag av herr talmannen beslöt kammaren, att det nu upplästa protokollet skulle läggas till handlingarna ävensom att kanslideputerade skulle underrättas om detta val samt anmodas låta uppsätta förslag dels till förordnande för den valde, dels ock till skrivelse till Konungen med anmälan om det verkställda valet.

Kammaren beslöt vidare, att val av en ny ställföreträdare för riksdagens ombudsmän skulle i föreskriven ordning anställas.

På förslag av herr talmannen, som förklarade sig ha om tiden för valen samrått med första kammarens talman, beslöt kammaren att vid morgondagens sammanträde företaga val av valmän jämte suppleanter för utseende av en ställföreträdare för riksdagens ombudsmän.

§ 2

Föredrogs var för sig följande Kungl. Maj:ts å bordet vilande propositioner; och hänvisades därvid

till bevillningsutskottet propositionen nr 139, med förslag till förordning om ändring i förordningen (1960:258) om utjämningskatt å vissa varor;

till lagutskott propositionen nr 140, med förslag till kungörelse om ändring i vägtrafikförordningen (1951:648), m. m.; samt

till statsutskottet propositionen nr 142, angående förvärv av aktier i AB Kabi och Apoteksvarucentralen Vitrum Apotekare AB.

§ 3

Föredrogs och hänvisades till bevillningsutskottet den å bordet vilande motionen nr 1247.

§ 4

Föredrogs var för sig följande, vid kammarens nästföregående sammanträde gjorda men då bordlagda interpellationsframställningar, nämligen av:

herr *Thylén* (m), till herr statsrådet och chefen för kommunikationsdepartementet angående enhetlig taxa för rikssamtal, och

herr *Börjesson* i Falköping (cp), till herr statsrådet och chefen för socialdepartementet angående kommunernas uppsökande verksamhet.

Kammaren biföll dessa framställningar.

§ 5

Vidgad rösträtt för utlandssvenskar

Föredrogs konstitutionsutskottets utlåtande nr 27, i anledning av motioner om vidgad rösträtt för utlandssvenskar.

I detta utlåtande behandlades följande motioner, vilka alla åsyftade att utomlands bosatta svenska medborgare skulle ges vidgad rösträtt:

1) I: 163 av fröken *Mattson* samt II: 176 av fru *Skantz* och fröken *Bergegren*, vari hemställdes

»att riksdagen i skrivelse till Kungl. Maj:t måtte hemställa om utredning rörande lämpliga former enligt vilka svenska tjänstemän i officiella internationella organisationer varav Sverige är medlem kan tillerkännas rösträtt i svenska val»;

2) I: 408 av herr *Blomquist m. fl.* samt II: 489 av fru *Sundberg* och herr *Werner*, vari hemställdes

»att riksdagen måtte besluta om vidgad rösträtt för utlandssvenskar i enlighet med vad ovan anförts, samt att konstitutionsutskottet måtte utarbeta här för erforderlig ändring i lagen om val till riksdagen»;

3) I: 411 av herr *Lundström*, vari hemställdes

»att riksdagen måtte i skrivelse till Kungl. Maj:t anhålla om förslag till sådana lagändringar varigenom utlandssvenskar får ökade möjligheter att vinna och bevara rösträtt genom besök i hemlandet»;

4) I: 417 av herr *Tistad m. fl.*, vari hemställdes

»att riksdagen anhåller hos Kungl. Maj:t om förslag till sådan ändring i lagen om val till riksdagen, att varje svensk medborgare bereds möjlighet att bli upptagen i röstlängd, oberoende av mantalsskrivning eller kyrkobokföring i riket»;

5) I: 419 av herr *Akerlund m. fl.* och II: 483 av herr *Lothigius m. fl.*, vari hemställdes

»att riksdagen måtte besluta om sådan ändring i lagen om val till riksdagen att svensk medborgare, som ej är mantalsskriven i riket men någon gång varit här kyrkobokförd, må kunna upptagas i särskild röstlängd»;

Vidgad rösträtt för utlandssvenskar

6) II: 116 av herr *Martinsson*, vari hemställdes

»att riksdagen i skrivelse till Kungl. Maj:t måtte hemställa om att förslag framlägges till sådan ändring av 53 b § lagen den 26 november 1920 om val till riksdagen att i särskild röstlängd efter ansökan kan intagas den som ej är i riket mantalsskriven men varit kyrkobokförd här någon gång under de tio kalenderår som närmast föregått det år då röstlängden upprättas»; samt

7) II: 490 av herrar *Wahlund* och *Eliasson* i Sundborn, vari hemställdes

»att riksdagen måtte besluta, att utomlands bosatta svenska medborgare, som är myndiga och innehar giltigt svenskt pass, må äga möjlighet att delta i andra-kammarval och folkomröstningar i Sverige, därest de någon gång har varit här kyrkobokförda, samt att konstitutionsutskottet måtte utarbeta förslag till här för erforderlig ändring av lagen om val till riksdagen».

Utskottet hemställde, att riksdagen måtte avslå motionerna

I: 411;

I: 417;

I: 163 och II: 176;

I: 408 och II: 489;

I: 419 och II: 483;

II: 116 samt

II: 490.

Reservation hade avgivits av fru *Segerstedt Wiberg* (fp) samt herrar *Sveningsson* (m), *Harald Pettersson* (cp), *Svenungsson* (m), *Lindblad* (fp), *Larsson* i Luttra (cp), *Boo* (cp), *Nelander* (fp), *Werner* (m) och *Strömberg* (fp), vilka ansett att utskottet bort hemställa, att riksdagen måtte i anledning av motionerna

I: 411;

I: 417;

I: 163 och II: 176;

I: 408 och II: 489;

I: 419 och II: 483;

II: 116 samt

II: 490,

Vidgad rösträtt för utlandssvenskar

för sin del besluta att 53 b § första stycket 2) lagen om val till riksdagen skulle erhålla följande som reservanternas förslag betecknade lydelse:

(Nuvarande lydelse)

2) ej är mantalsskriven i riket men varit kyrkobokförd här någon gång under de fem kalenderår som närmast föregått det år då röstlängden upprättas.

(Reservanternas förslag)

2) ej är mantalsskriven i riket men någon gång varit här kyrkobokförd.

Utskottets hemställan föredrogs; och anförde därvid:

Herr WERNER (m):

Herr talman! Det ärende som nu behandlas, vidgad rösträtt för utlandssvenskar, är en gammal bekant — man kan säga en gammal borgerlig bekant — som fick sin omyndighetsförklaring delvis hävd 1967 och som i år har fått stöd även av två socialdemokratiska motionärer. Det är mycket glädjande. Tydligt börjar det hända någonting på detta område.

De socialdemokratiska motionerna är också mycket välmotiverade. Herr Martinsson yrkar i sin motion införande av en tioårsgräns i stället för en gräns vid fem år, och fru Skantz yrkar rösträtt för svenska tjänstemän som är knutna till internationella organisationer, där Sverige är medlem. Den motionen sammanfaller i mycket med den motion som fru Sundberg och jag har väckt.

Utskottet säger emellertid nej och anför som motiv härför att »tillräcklig erfarenhet» ännu inte har vunnits av den nya lagens tillämpning. Jag tycker dock att utskottet därmed gömmer sig bakom en fras. Vad menas med erfarenhet i detta sammanhang? Här gäller det ju en principfråga. Vad är det man vill ha erfarenhet av? Vill man ha erfarenhet av hur många som kommer att använda sin rösträtt? Skall man sedan vidga femårsgränsen om det är få som utnyttjar rösträtten och krympa den om den utnyttjas av många eller skall man kanske göra tvärtom?

Vad är det för erfarenhet man är ute

efter? Antalet röstande beror väl på de valtekniska arrangemangen, på information och sådant, och vi vet att det vid det senaste valet inte var så många utlandssvenskar som nyttjade sin rösträtt. Men detta kan vi väl just nu lämna därhän. Nu gäller det principfrågan hur omfattande utlandssvenskarnas rösträtt skall vara. Principfrågan kan man ta ställning till i dag lika väl som om tio år. Principfrågan skall för resten inte alls skymmas av praktiska spekulationer huruvida få eller många kommer att utnyttja rösträtten. Det centrala är spörsmålet huruvida utlandssvenskarna skall få rösta eller ej, och grundlagens ord borde i detta avseende inspirera till en mycket större generositet än som nu tillämpas.

Den av departementschefen 1967 uttalade principen, att lagen är avsedd särskilt för dem som bevarat sambandet med Sverige på ett sådant sätt att de kan tänkas återvända, kan ges tillämpning på flera olika grunder. Redan innehav av pass synes i de allra flesta fall ge en sådan avsikt vid handen. Att under många utlandsår bevara sitt svenska medborgarskap innebär ju samtidigt en uppoffring av fördelar som man skulle ha vunnit om man antagit det främmande landets medborgarskap. De åtgärder som måste vidtas för att en utlandssvensk skall komma med på den särskilda röstlängden utrikes dokumenterar också ett intresse för hemlandet.

Det finns en grupp svenskar som på visst sätt är dispenserade från femårsgränsen genom att de trots många utlandsår har rätt att vara skrivna i

Vidgad rösträtt för utlandssvenskar

svensk församling. Det gäller personer i rikets tjänst vid beskickningar och konsulat, sjömän, präster, missionärer och SIDA-tjänstemän. Det finns emellertid en liknande grupp som befinner sig i samma situation och med en liknande tjänst men som trots detta inte får behålla sin rösträtt efter fem år. Det gäller inte bara tidnings- och radioreportrar och andra PR-män för Sverige utan också många svenska tjänstemän i internationella organisationer. Det är en anomali att svenska medborgare, som tjänstgör vid Sveriges permanenta FN-delegation och har att föra Sveriges talan i FN:s generalförsamling och utskott, berövas sin rösträtt. Detsamma gäller motsvarande tjänstemän inom Europarådet och OECD. När man finner en sådan uppenbar lucka i lagen måste man snarast tillse att den täpps igen.

Det måste också te sig minst sagt underligt och bedrövligt för de utlandssvenskar som röstade 1968 och därmed visade sitt intresse för Sverige att många av dem inte får rösta 1970, trots att detta års val har ett alldeles särskilt intresse för de svenska väljarna.

Herr talman! Jag ber att få yrka bifall till reservationen av fru Segerstedt Wiberg m. fl.

Fru SKANTZ (s):

Herr talman! Jag har inte för avsikt att hålla något längre anförande, men jag saknar alla förutsättningar att konkurrera med konstitutionsutskottet, som verkligen har uttryckt sig mycket kortfattat när det på fem rader har avfärdat fyra motioner och tre motionspar.

Vi är några ledamöter som i motionsparet I:163 och II:176 har tagit upp frågan om rösträtt för svenska tjänstemän i officiella internationella organisationer av vilka Sverige är medlem. I första hand gäller det FN och dess fackorgan, men det gäller även OECD och Europarådet. Vissa inom denna grupp utlandsbosatta svenska medborgare har anställningskontrakt, gällande för kor-

tare tid än fem år, och blir därmed röstberättigade i svenska val under sin utlandsbosättning. Andra kan fullgöra en tjänstgöring under längre tid och förlorar därmed efter passerandet av femårsgränsen sin rösträtt. För samtliga gäller att de genom sin tjänst gagnar även svenska intressen, och det kan förutsättas att dessa personer är väl förtrogna med svensk samhällsutveckling och aktuella svenska politiska problem, vilket riksdagen ansett böra vara en av grunderna för utlandssvenskarnas rösträtt.

Vi har i motionsparet begärt en utredning. Men vad skriver då utskottet? Ja, när man läser de fem raderna blir man naturligtvis glad över att det står att det i motionsparet finns »vissa beaktansvärda synpunkter». Det hade väl varit logiskt om utskottet fortsatt sitt uttalande med att tillstyrka motionsparet, så att problemen kunde bli utredda och våra »beaktansvärda synpunkter» kunde bli tillgodosedda. Men utskottet skriver — och då blir man fundersam — att utskottet vill avvakta till dess att ytterligare erfarenheter vunnits. Hur skall man kunna vinna erfarenhet av någonting som inte finns? De grupper som vi aktualiserat i motionsparet har ju ingen rösträtt, och hur skall då någon erfarenhet kunna vinnas? Inte behöver man avvakta några ytterligare val!

Jag ber med detta att få yrka bifall till de likalydande motionerna I:163 och II:176.

I detta anförande instämde fröken *Bergegren* (s).

Herr MARTINSSON (s):

Herr talman! I motionen II:116 har jag begärt att riksdagen i skrivelse till Kungl. Maj:t måtte hemställa om sådan ändring i lagen den 26 november 1920 om val till riksdagen att personer som har varit borta från Sverige under tio kalenderår skulle kunna bli uppförda

Vidgad rösträtt för utlandssvenskar

i den särskilda röstlängden för personer som vistas utomlands. Utskottet har inte tillstyrkt motionen och inte heller haft älskvardheten att — som då det gäller det motionspar fru Skantz nyss talade för — uttala att motionen innehåller några beaktansvärda synpunkter. Men jag får väl försöka stå ut med detta eftersom utskottet inte ansett ärendet vara så pass viktigt att utskottet kunnat offra mera text på det.

Det aktuella förhållandet betraktas av många människor som arbetar utomlands — dels med internationella angelägenheter, dels för svenska intressen — som i hög grad kränkande. Vederbörande har i många fall inte möjlighet att vinna medborgarskap i det land där de arbetar. I Europarådet t. ex. sker besättningen av tjänsterna enligt ett kvoteringsystem, så att varje nation har rätt att tillsätta visst antal tjänstemän efter sin andel i Europarådets budget. Det är helt otänkbart att en person som vistats och arbetat i t. ex. Frankrike under mer än fem år, ja, kanske mer än tio år, skulle ansöka om franskt medborgarskap för att därigenom på något sätt få utlopp för sitt politiska intresse och för att få utöva politiskt inflytande. Vederbörande faller i så fall ut ur kvoteringsplanen och det är ingen tänkbar lösning på problemet.

Detta gäller naturligtvis inte bara tjänstemän i internationella organisationer, utan det har även stor betydelse för pressmän, för folk som arbetar för radio och television, men även för dem som arbetar med försäljning av svenska produkter utomlands. Varje försäljningsorganisation där ute är viktig för vårt välstånd, och några människor måste ägna sig åt sådant arbete. För att de skall uppnå något resultat måste de många gånger vistas borta betydligt längre än fem år; det gäller att lära sig den främmande marknaden och att inarbeta sitt och firmans namn, vilket kan ta ganska många år.

I min motion har jag accepterat kon-

stitutionsutskottets resonemang från år 1967, enligt vilket en alltför lång bortovaro från riket kan minska den känsla av ansvar och det intresse, som man kan vänta skall förefinnas för allmänna angelägenheter i hemlandet. Jag har ändå ansett att de fem år som fastställts i nu gällande lag är en aldeles för kort tidrymd, och jag har ansett att man i varje fall som ett steg på vägen skulle kunna utöka denna till tio år.

Utskottet anser inte något initiativ påkallat »innan ytterligare erfarenhet vunnits». Denna ståndpunkt har i två tidigare inlägg här i kammaren kritiserats. Erfarenheten har visat att det hela rent formellt och tekniskt fungerar väl, och det skulle naturligtvis fungera på precis samma utmärkta sätt om man satte gränsen till tio år. Om det är några andra erfarenheter som man vill åberopa vore detta ganska märkligt. Tror man inom utskottet att det blir för få personer som kommer att utnyttja en förändring eller är man rädd för att det blir alltför många? I båda fallen måste ganska grumliga tankegångar ligga bakom utskottets resonemang.

Herr talman! Med detta vill jag yrka bifall till motion 116 i denna kammare.

Herr NELANDER (fp):

Herr talman! Den fråga vi nu behandlar är, som det redan framhållits av ganska gammalt datum. Den har tidigare vid åtskilliga tillfällen varit föremål för debatt här i riksdagen, och det finns kanske därför inte någon anledning att vi alltför länge uppehåller oss vid just denna fråga.

Möjligheterna för svenskar, boende i utlandet, att delta i ett riksdagsmannaval öppnades först vid 1968 års val. Villkoret för denna rätt är att utomlands boende svenska medborgare skall ha varit kyrkobokförda i Sverige någon gång under de senast förflutna fem kalender-åren.

Från vårt håll har vi gång på gång motionerat om en ökning av dessa möj-

ligheter för utlandssvenskarna att delta i val till riksdagen. Vi har hållit fast vid vår ståndpunkt sedan tidigare och då framför allt efter fjolårets ställningstagande. Vi anser att utskottet hade bort hemställa och riksdagen sedan besluta om att svenska medborgare som inte är mantalsskrivna i riket men någon gång varit kyrkobokförda här skall äga rösträtt vid riksdagsval.

Jag ber med dessa ord att få yrka bifall till reservationen.

Fru SUNDBERG (m):

Herr talman! De föregående talarna har redogjort för vilka grupper som — enligt vår uppfattning felaktigt — inte får rösta i vårt land trots de stora tjänster de gör landet. Genom riksdagsbeslut år 1967 fick likväl åtskilliga utlandssvenskar möjlighet att rösta. Den femårsgräns som sattes har emellertid många ansett vara godtyckligt vald och kanske först och främst för snäv. I reservationen vid konstitutionsutskottets utlåtande har yrkats att det borde räcka med att någon gång ha varit kyrkobokförd i riket.

Herr talman! I motionen II: 489 har jag tillsammans med min medmotionär herr Werner rest ett annat krav, som jag gärna också här vill föra fram. Jag tycker nämligen att villkoret att man någon gång skall ha varit kyrkobokförd i riket innebär ett alltför generöst givande av rösträtt. Vi har talat alldeles för litet om vilka som *inte* borde ha rösträtt, jag anser att det finns en sådan grupp.

För att ha rösträtt som utlandssvensk skall man enligt min mening någon gång ha varit kyrkobokförd i riket vid vuxen ålder, alltså som myndig. Det innebär inte minst att pojarna har gjort sin värnplikt här i landet. Har de gjort värnplikt och är svenska medborgare, bör de också få behålla rösträtten.

Med en allt större rörlighet ut i världen har vi också en annan grupp svenska medborgare bosatta i annat land,

Vidgad rösträtt för utlandssvenskar

nämligen de som är barn till svenska föräldrar. De är kanske födda i Sverige och har varit kyrkobokförda här men bor någonstans ute i Europa, i Sydamerika eller i någon annan världsdel. Dessa personer är svenska medborgare och har varit kyrkobokförda här. Om de inte återvänder till vårt land bör de inte heller ha rätt att delta i vare sig kommunala val eller riksdagsmannaval.

Jag beklagar, herr talman, att konstitutionsutskottet inte har velat med några ord beröra det krav vi har ställt. Som jag ser det är det väl förenligt med de andra motionernas önskemål om en utvidgning, om vi bara gör den begränsningen att vi kräver att för att få rösträtt skall man någon gång ha varit kyrkobokförd i riket vid myndig ålder.

Herr ELIASSON i Sundborn (cp):

Herr talman! Den som har varit något utomlands och träffat svenska medborgare, som gör sin insats på olika områden, kan inte undgå att märka hur starkt många av dessa upplever det som en diskriminering att de inte har rätt att delta i ett politiskt val. Som motionär i denna fråga vid mer än ett tillfälle ber jag att få understryka att tiden nu borde vara inne att åtminstone gå ett steg längre, om man inte är beredd att ge alla dem rösträtt som någon gång varit kyrkobokförda här i landet. Jag är ganska förvånad över att konstitutionsutskottets majoritet denna gång har tagit så lätt på frågan att den har avfärdat det hela med några rader i stället för att verkligen försöka anstränga sig att nå en lösning.

Det nya som har hänt är att man från socialdemokratiskt håll — vilket framgår av motioner — nu visar intresse för en viss utvidgning av rösträtten. Även om jag inte är helt beredd att ansluta mig till tankegångarna i dessa motioner utan skulle vilja gå i varje fall något längre, ser jag detta som ett tecken på att något ändå så småningom kan inträffa, fastän dessa tankegångar

Vidgad rösträtt för utlandssvenskar

tydligt inte ännu nått fram till utskottets majoritet.

Det är enligt min mening en orimlighet att människor, som är anställda i internationella organisationer och som där har att företräda vårt land, skall gå miste om en så grundläggande medborgerlig rättighet som att delta i ett politiskt val. Detsamma gäller missionärer, pressfolk m. fl.

Det finns människor som är anställda i svenska företag eller på annat sätt arbetar utomlands — ibland under påfrestande klimatiska eller andra förhållanden — och gör betydande insatser för att sörja för en hög och jämn samsällsättning här i landet. Är det inte rimligt att dessa såsom svenska medborgare skall ha möjlighet att delta i ett svenskt riksdagsmannaval? Personligen tror jag att det inte i så stor utsträckning är en fråga om att de skall avge sin röst som detta att de upplever det som en stark diskriminering att de inte har rätten här till.

Jag beklagar som sagt, liksom andra talare här, att utskottet inte har kunnat komma med något annat än dessa futtiga få rader. Jag ber, herr talman, att få yrka bifall till reservationen. Jag gör det i förhoppning om att — även om kammaren inte bifaller denna gång — det ändå kommer att innebära ett steg mot en lösning av frågan inom en rimlig framtid.

Herr ADAMSSON (s):

Herr talman! Jag skall kanske överraska herr Eliasson i Sundborn med att säga att jag är tacksam för hans anförande. Om han läser konstitutionsutskottets utlåtande och ser på reservationen finner han ju att reservanternas i detta sammanhang spelar den ståndaktige tennsoldatens roll. De står kvar vid sin uppfattning att den som en gång varit kyrkobokförd i Sverige skall ha rösträtt här oavsett var vederbörande bosätter sig, om det är i Sydamerika, i Sydafrika eller i något annat land.

Jag beklagar, herr talman, att det inte har förts ett seriöst resonemang i utskottet med anledning av motionerna, men det kan sannerligen inte falla tillbaka på utskottsmajoriteten. Det måste reservanternas stå för eftersom de helt har slutit upp omkring denna mening och inte har sett att i raden av motioner ändå finns en del yrkanden som kanske kunde övervägas mer seriöst.

Samtidigt vill jag emellertid säga att alla dessa motioner, med undantag av motionen I: 411 inte innebär något nytt för konstitutionsutskottet. Vi har diskuterat dessa frågor under många år. Alla de synpunkter som här har framförts om svenska UD-tjänstemän och anställda i internationella organisationer har varit föremål för diskussion, och de var uppe i debatten när riksdagen tog ställning 1967. Även det förslag som herr Martinsson fört fram tanken på — tio år — var då uppe till debatt.

På den punkten delar jag herr Eliassons i Sundborn mening. Det är inte bara tjänstemän i allmän tjänst — d. v. s. statens och rikets tjänst — som i så fall borde komma i fråga. Jag delar hans uppfattning att då borde även andra som är anställda i svenska företag få denna rätt.

Utskottet tillstyrkte och riksdagen beslutade för ett par år sedan om en ny lag, där man knäckte principen om rösträtt för utlandssvenskar som någon gång under de fem senaste kalenderåren varit kyrkobokförda i vårt land. Vad utskottet i sitt korta utlåtande säger är ingenting annat än att vi har erfarenhet från endast ett val. Efter det valet har det sagts att det har varit ett mycket ringa deltagande från utlandssvenskarnas sida. Om detta har berott på dålig information eller ett ringa intresse är inte bekant för utskottet. Vi skulle på den punkten vilja ha erfarenhet från ytterligare ett val för att se huruvida den ökade informationen om denna rättighet leder till ökat valdeltagande från utlandssvenskarnas sida.

Vidgad rösträtt för utlandssvenskar

Jag skall inte ta upp någon polemik med någon av motionärerna. Jag finner att fru Skantz inte är mer tillfredsställd med utskottets utlåtande än vad herr Martinsson är, trots att vi väl varit vänligare mot fru Skantz — hennes motion omnämns särskilt i utlåtandet.

Jag skall inte heller närmare gå in på det resonemang som herr Werner fört i dessa stycken. Jag vill bara säga att utskottets skrivning ändå visar, att vi inte är alldeles okänsliga inför de synpunkter som framförts i motionerna. Utskottsmajoriteten anser emellertid att tiden inte är inne att nu göra en hemställan till Kungl. Maj:t i anledning av de förevarande motionerna. Jag beklagar ännu en gång att det icke varit möjligt att i utskottet få till stånd en mer ingående diskussion om motionerna. Detta gäller inte minst motionen I: 411.

Jag yrkar bifall till utskottets hemställan.

Herr GUSTAFSON i Göteborg (fp):

Herr talman! Herr Adamsson säger att utskottsmajoriteten inte varit okänslig för de synpunkter som förts fram av flera motionärer och reservanter. Men utskottets känslor intresserar oss mindre än utskottets *vilja* att göra någonting åt den här saken. Det är alldeles tydligt att de som framför allt tycker att de nuvarande förhållandena är djupt otillfredsställande är de riksdagsledamöter som varit ute i internationella sammanhang och som träffat svenskar vilka år efter år arbetat i internationella organisationer, svenskar som har en ingående kännedom om den svenska politiken — ofta mycket mer ingående kännedom än många som röstar här i Sverige har. Det är verkligen en skamfläck att svenskar som är lika kvalificerade som varje annan röstberättigad svensk skall avstängas från rösträtten bara därför att de bor i utlandet.

Herr talman! Jag yrkar bifall till reservationen.

Herr ADAMSSON (s):

Herr talman! Jag skall nu bara tala för mig själv. När herr Gustafson framhåller att hans omtanke mest gäller dem som är anställda i internationella sammanhang har jag rent principiellt svårt att dela hans uppfattning. I det avseendet står jag nog närmare den uppfattning som herr Eliasson i Sundborn fört till togs, nämligen att även de som är anställda i svenska företag utomlands kan göra vårt land stora tjänster. Dessa personer kan ha mycket ingående kunskaper om och hålla god kontakt med vårt lands politiska liv, och de har samma möjligheter att bedöma dessa sammanhang som de anställda vid t. ex. en ambassad eller i SIDA:s tjänst.

Jag delar alltså inte herr Gustafsons uppfattning. Han kom emellertid fram till att man bör stödja reservationen — han kan inte tänka sig någon annan lösning — och det innebär i praktiken att rösträtten vidgas till alla.

Herr ELIASSON i Sundborn (cp):

Herr talman! Ju fler förklaringar herr Adamsson avger, desto svårare blir det att förstå hans ställningstagande. Det är glädjande att höra att herr Adamsson delar min principiella synpunkt att man inte bör göra någon skillnad mellan dem som arbetar i internationella organisationer och dem som exempelvis gör viktiga insatser för vårt land i svenska företag.

Men vad är det utskottet säger på de stackars rader utskottet skrivit? Jo, där uttalas bl. a. att man finner »att vissa beaktansvärda synpunkter anförts i motionerna I: 163 och II: 176 samt I: 411». Herr Adamsson har väl observerat att de förstnämnda motionerna tar sikte på att göra ett undantag från femårsregeln för dem som är anställda i de internationella organisationerna. Herr Adamsson har i utskottet varit med om att fatta ett beslut som går rakt emot den uppfattning som herr Adamsson hävdar från denna talarstol. Jag vet inte hur förhandlingarna går till i konsti-

Vidgad rösträtt för utlandssvenskar

tutionsutskottet, men även om man inte är överens om hur långt man skall gå på detta område — det tycks ju trots allt föreligga en betydande enighet om att man i varje fall måste gå längre — så är det förvånande att utskottet inte åtminstone som ett steg i den riktningen hakat på herr Martinssons yrkande. I det läget återstår då inte mycket annat än att yrka bifall till reservationen.

Herr WERNER (m):

Herr talman! Jag vill också framföra ett tack till herr Adamsson för hans senaste inlägg, som jag tycker var ett gott argument för reservationen.

Jag ställde en fråga till herr Adamsson. Utskottet skriver att man inte fått tillräcklig erfarenhet. Vad menar utskottet i detta sammanhang med erfarenhet, herr Adamsson?

Det enda som kan iakttas är att man får fler eller färre röstande där ute. Skall detta på något sätt påverka principfrågan, huruvida utlandssvenskarna skall ha rösträtt utöver femårsgränsen eller ej?

Herr ADAMSSON (s):

Herr talman! Jag vill fästa herr Eliassons uppmärksamhet på att jag i mitt senaste anförande uttryckligen sade att jag talade för mig själv och inte för utskottsmajoriteten. Det var en personlig bedömning som jag framförde i det sammanhanget. Jag har också klart uttalat att jag nog har mest sympatier för de tankar som framförs i motionen I: 411. Men eftersom det med hänsyn till oppositionens ställningstagande i principfrågan inte var möjligt att i utskottet göra någon mer ingående avvägning mellan dessa motioner, har vi inte kommit längre.

När det gäller det rent principiella ställningstagandet vill jag erinra om att vår nuvarande lagstiftning på detta område inte gör någon skillnad mellan dem som är anställda i internationella organisationer och dem som är anställ-

da inom det enskilda näringslivet. Femårsregeln gäller bägge kategorierna.

Jag har redan besvarat herr Werners fråga. Vi vill få litet bättre kunskaper om huruvida informationen om rätten att delta i valen har nått ut till utlandssvenskarna. Det kan vi kanske på ett bättre sätt bedöma efter ett kommande val.

Herr GUSTAFSON i Göteborg (fp):

Herr talman! Jag tycker att det är egendomligt att utlandssvenskarnas rätt att rösta skall vara beroende av i vad mån information kan nå ut till dem. Är det inte rimligare att först besluta om rösträtt och sedan informera om denna rätt?

Härmed var överläggningen slutad.

Motionerna I: 163 och II: 176

Herr talmannen gav propositioner dels på bifall till utskottets hemställan, dels ock på bifall till nämnda motioner; och fann herr talmannen den förra propositionen vara med övervägande ja besvarad. Fru Skantz begärde emellertid votering, i anledning varav efter given varsel följande voteringsproposition upplästes och godkändes:

Den, som vill, att kammaren bifaller konstitutionsutskottets hemställan i utskottets utlåtande nr 27, såvitt avser motionerna I: 163 och II: 176, röstar

Ja;

Den, det ej vill, röstar

Nej;

Vinner Nej, har kammaren bifallit motionerna.

Sedan kammarens ledamöter härefter intagit sina platser och voteringspropositionen blivit ännu en gång uppläst, verkställdes omröstning genom upprensning. Herr talmannen tillkännagav, att han funne flertalet av kammarens ledamöter ha röstat för ja-propositionen. Fru Skantz begärde emellertid rösträkning, varför votering medelst omröst-

ningsapparat verkställdes. Därvid avgavs 98 ja och 91 nej, varjämte 15 av kammarens ledamöter förklarade sig avstå från att rösta.

Kammaren hade alltså bifallit utskottets hemställan.

Utskottets hemställan i övrigt

Herr talmannen gav propositioner på 1: o) bifall till utskottets hemställan; 2: o) bifall till reservationen; samt 3: o) bifall till utskottets hemställan med den ändring däri, som föranleddes av bifall till motionen II: 116; och fann herr talmannen den förstnämnda propositionen vara med övervägande ja besvarad. Herr Martinsson begärde likväl votering, i anledning varav herr talmannen för bestämmande av kontrapositionen ånyo upptog de båda återstående propositionerna, av vilka herr talmannen nu fann den under 2: o) angivna ha flertalets mening för sig. Jämväl beträffande kontrapositionen begärde dock herr Martinsson votering, i anledning varav efter given varsel följande voteringsproposition upplästes och godkändes:

Den, som vill, att kammaren till kontraposition i huvudvoteringen angående konstitutionsutskottets utlåtande nr 27 antager reservationen av fru Segerstedt Wiberg m. fl., röstar

Ja;

Den, det ej vill, röstar

Nej;

Vinner Nej, har kammaren till kontraposition i nämnda votering antagit utskottets hemställan med den ändring däri, om föranleddes av bifall till motionen II: 116 av herr Martinsson.

Sedan kammarens ledamöter härefter intagit sina platser och voteringspropositionen blivit ännu en gång uppläst, verkställdes omröstning genom upprensning. Herr talmannen tillkänna-

gav, att han funne flertalet av kammarens ledamöter ha röstat för ja-propositionen. Herr Martinsson begärde emellertid rösträkning, varför votering medelst omröstningsapparat verkställdes. Därvid avgavs 91 ja och 66 nej, varjämte 48 av kammarens ledamöter förklarade sig avstå från att rösta.

Kammaren hade alltså till kontraposition i huvudvoteringen antagit den under 2: o) angivna propositionen.

I enlighet härmed blev efter given varsel följande voteringsproposition uppläst och godkänd:

Den, som vill, att kammaren bifaller konstitutionsutskottets hemställan i övrigt i utskottets utlåtande nr 27, röstar

Ja;

Den, det ej vill, röstar

Nej;

Vinner Nej, har kammaren bifallit reservationen av fru Segerstedt Wiberg m. fl.

Sedan kammarens ledamöter härefter ånyo intagit sina platser och sistnämnda voteringsproposition blivit ännu en gång uppläst, verkställdes omröstning genom upprensning. Herr talmannen tillkännagav, att han funne flertalet av kammarens ledamöter ha röstat för ja-propositionen. Herr Nelander begärde emellertid rösträkning, varför votering medelst omröstningsapparat verkställdes. Därvid avgavs 114 ja och 88 nej, varjämte 3 av kammarens ledamöter förklarade sig avstå från att rösta.

Kammaren hade alltså bifallit utskottets hemställan.

§ 6

Avskaffande av adelsväsendet

Föredrogs konstitutionsutskottets utlåtande nr 28, i anledning av motioner om avskaffande av adelsväsendet.

Avskaffande av adelsväsendet

I detta utlåtande behandlades de likalydande motionerna I: 2 av herr *Hjorth m. fl.* samt II:4 av fru *Thunvall m. fl.*, vari hemställdes, »att riksdagen i skrivelse till Kungl. Maj:t måtte anhålla om utredning om adelskapets upphävande».

Utskottet hemställde,

att riksdagen måtte anhålla hos Kungl. Maj:t att motionerna I:2 och II:4 överlämnades till grundlagberedningen.

Reservation hade avgivits av herrar *Sveningsson, Svenungsson* och *Werner* (alla m), vilka ansett, att utskottet bort hemställa,

att riksdagen måtte avslå motionerna I:2 och II:4.

Utskottets hemställan föredrogs; och anförde därvid:

Herr WERNER (m):

Herr talman! Detta ärende som aktualiserats i ett par motioner, I: 2 och II: 4, och som gäller adelsväsendets upphörande är väl att betrakta som ett jämlikhetsärende. Det är heller inte någon nyhet; vid sju riksdagar alltsedan 1881 har man väckt liknande motioner beträffande adelsväsendets förankring i regeringsformen §§ 37, 39 och 114.

Adelsståndet uppstod genom Alsnö stadga 1279 och dess privilegier fastställdes 1723 i en särskild privilegieurkund. Det är värt att lägga märke till att privilegierna inte bara inbegrep sociala och ekonomiska fördelar utan också måhända mera besvärande privilegier, t. ex. rätten att avrättas med svärd, om man händelsevis skulle råka i en så besvärlig situation. De flesta av privilegierna ströks 1809, och 1866 förlorade adeln sin politiska representation. Det sista privilegiet med reellt innehåll ströks 1921, då man förlorade patronatsrätten, d. v. s. rätten att i vissa fall tillsätta kyrkoherdar.

Herr talman! Jag har ingen speciell faiblesse för adeln, men det skadar ju inte med litet historisk kringsyn i denna fråga. Det skadar inte att erinra sig

att adeln under historiens lopp i många fall har varit kulturfrämjare av bästa sort. Jag tänker inte bara på fältherrar och vetenskapsmän av olika slag utan också på statsmän. En som gjort mer än de flesta i detta land för demokrati och jämlikhet är tvivelsutan friherren och presidenten i Svea hovrätt Louis De Geer, som ju framförde förslag om representationsreformen 1863, vilket förslag sedan antogs 1865. Om man har litet historiskt sinne förstår man att den insatsen i demokratins tjänst för sin tid var väl så stor som någon senare. Går vi till dagens adel kan vi väl inte påstå att den innebär någon belastning för samhället vare sig ekonomiskt eller politiskt. Där finns ju en rad dugande yrkesmän och företagare, jordbrukare och politiker, varom också denna kammare bär värtaligt vittnesbörd.

När motionärerna yrkar adelskapets upphävande, därför att de betraktar adelsväsendet som »en kvarleva från det gamla privilegiesamhället», torde det inte vara adekvat uttryckt. Privilegierna har nämligen inte längre något reellt innehåll. Det finns inte kvar någon kvarleva. Inte ens rätten att kalla sig greve eller friherre torde ha något särvärde i dagens situation, i varje fall inte i politiska sammanhang.

Man anför att så länge adelsväsendet är rättsligen grundat i regeringsformen och så länge riddarhusordningen är beroende av »Konungens nådiga stadfästelse» är adeln en offentligrättslig korporation, och det är den väl. Men man bör ju ha i minnet att riksdagen inte kan hindra adeln att vara en rättslig korporation och vidmakthålla sina släkttraditioner, och det får man verkligen hoppas, att adeln fortsätter med. Det skapar ju litet glans inte bara över veckopressen utan också över skånska slott och herresäten.

Författningsutredningen har konstaterat att de olika paragraferna i regeringsformen som berör adelskapet har kommit helt ur bruk. Det torde därför

Kommunala åtgärder för att bereda sysselsättning åt partiellt arbetsföra

vara fullkomligt solklart, att grundlagberedningen, som har att fullfölja arbetet på författningsreformen, kommer att ta upp frågan till behandling. Vi reservanter tycker därför, att våra socialdemokratiska vänner i utskottet borde ha gett sin utskottsskrivning en sådan kläm som de brukar klämma till borgerliga motioner med, nämligen avstyrka motionerna med hänvisning till att utredning pågår. Om man som majoriteten vill översänder motionerna — med den refererade och smått välvilliga skrivning som gjorts — till grundlagberedningen, redovisar man ändå sitt intresse för motionens syfte. Det ligger något provocerande i en sådan åtgärd och det vill vi reservanter inte vara med om. Jag ber därför att få yrka bifall till reservationen av herr Sveningsson m. fl.

Fru THUNVALL (s):

Herr talman! Den utförliga beskrivningen av adelsväsendet i vårt land, som herr Werner gav, gör att jag för min del inte alls behöver gå tillbaka i historien på den punkten. Herr Werner sade att motionerna skulle avse ett jämlikhetsärende men är det ett jämlikhetsproblem egentligen? Möjligen är det fråga om jämlikhet på så sätt att vi önskar avskaffa en sista symbol för ett klassväsende. Mycket av kulturbärandet och annat som herr Werner anförde kan faktiskt klaras också utan adelskap; många ofrälse — om vi i detta sammanhang skall använda det ordet — har också utmärkt sig. Herr Werners uttalande om veckopressen tycker jag inte det finns någon anledning för mig att gå in på.

Reservanterna, som alltså gått emot konstitutionsutskottets hemställan i utlåtandet nr 28 i anledning av motioner om adelsväsendets avskaffande, har som motiv bl. a. anfört följande: »De i regeringsformen kvarstående bestämmelserna om adeln är därför numera att betrakta närmast som historiska minnesmärken.» Också i övrigt betonar re-

servanterna adeln ringa betydelse i dagens svenska samhälle. Även herr Werner framhöll hur små adelns uppgifter är, ja helt obefintliga. Detta gör att det är onödigt för mig att ta upp några av de i motionerna framförda synpunkterna. De har mycket kraftigare understrukits av reservanterna än i utskottsutlåtandet som utan egen värdering överlämnat motionerna till den sittande grundlagberedningen.

Som motionär har jag den uppfattningen att adelsväsendet, allra minst paragrafer om det, inte hör hemma i modern svensk författning. Jag kunde ha tänkt mig en starkare beställning i utskottsutlåtandet men valde att ansluta mig till det nu föreliggande utlåtandet. I reservanternas klara uttalande att de i regeringsformen kvarstående bestämmelserna är att betrakta som historiska minnesmärken kan jag reservationslöst instämma och det måste, enligt min mening, göra klart för grundlagberedningens samtliga ledamöter att det är i historieböcker från en svunnen tid som de hör hemma och inte i den författning som skall gälla i nutid och framtid. Beträffande ärendets fortsatta behandling biträder jag därför som motionär med tillförsikt utskottets förslag, och jag kan också som utskottets talesman i detta ärende yrka avslag på reservationen av herrar Sveningsson, Svenungsson och Werner samt bifall till konstitutionsutskottets hemställan.

Överläggningen var härmed slutad.

Herr talmannen gav propositioner dels på bifall till utskottets hemställan, dels ock på bifall till reservationen av herr Sveningsson m. fl.; och biföll kamraren utskottets hemställan.

§ 7**Kommunala åtgärder för att bereda sysselsättning åt partiellt arbetsföra**

Föredrogs konstitutionsutskottets utlåtande nr 29, i anledning av motion

Kommunala åtgärder för att bereda sysselsättning åt partiellt arbetsföra

om kommunala åtgärder för att bereda sysselsättning åt partiellt arbetsföra.

Sedan utskottets hemställen föredragits yttrade:

Herr NELANDER (fp):

Herr talman! Den fråga som nu behandlas rör de partiellt arbetsföras problem och möjligheterna att göra deras tillvaro så meningsfull som möjligt. Man kan inte säga att det råder några meningsskiljaktigheter i det fallet. Vi anser alla att allt som kan göras från samhällets sida för att bereda de partiellt arbetsföra en meningsfull sysselsättning också skall göras. De skyddade verkstäder som nu växer fram och administreras av primärkommuner och landsting är t. ex. ett led i denna strävan.

Vad man särskilt uppehåller sig vid i motion II: 472 och i konstitutionsutskottets förevarande utlåtande är kommuns rätt att driva viss verksamhet, närmast kioskrörelse, för att därigenom kunna sysselsätta partiellt arbetsföra. Konstitutionsutskottet har uttalat sig för att kommun borde ges sådan rätt, och detta har jag instämt i. Vi menar emellertid från vårt håll att det litet kraftigare borde ha understrukits att villkoret för att starta sådan verksamhet bör vara att kioskhandeln är inriktad just på att sysselsätta de partiellt arbetsföra.

Kommunerna har redan nu möjligheter att hjälpa dessa människor på angivet sätt, och det gör man också på en hel del håll. Jag har mig sålunda bekant att AMS i några fall har lämnat bidrag i form av en grundsumma för inköp av en kiosk, och sedan har kommunen lämnat borgen för resterande investeringsbelopp. Även kommunala bolag och stiftelser har vissa möjligheter i det avseendet. Redan nu torde 80 å 90 procent av kioskgärarna ha sina kiosker uppsatta på kommunal mark. Avsikten torde heller inte vara att kommunerna vid arrendekontraktens för-

nyande själva i någon större utsträckning skall ta hand om den kiosksamhet som nu bedrivs.

I utskottsutlåtandets kläm förekommer uttrycket »prövning och förslag om kommuns rätt att driva sådan verksamhet som kan sysselsätta partiellt arbetsföra». Jag har ingenting att invända mot den satsen. Men i motiveringen har man använt uttrycket »bl. a. kioskhandel och därmed jämförlig rörelse», och därför tycker vi att det vore skäl i att understryka, att om en allt för vid tolkning skall ges av detta förslag, så kan också annan småföretagsverksamhet föras in i denna grupp.

Den arbetande kommunalrättskommittén bör givetvis också studera de problem som beröres i motion II: 472. I direktiven till kommunalrättskommittén står det: »En översyn av kompetensreglerna torde komma till stånd, varvid utgångspunkten borde vara att reglerna alltjämt måste vara grundade på huvudprincipen att kommunala åtgärder skall tillgodose allmänna, till kommunen knutna intressen.»

Det riktiga vore givetvis att motionen överlämnades till den kommittén. Utskottet har ställt den frågan öppen. Med den behandling som detta ärende fått menar jag att det naturliga vore att kommunalrättskommittén också får yttra sig i denna fråga. Jag har med min blanka reservation och med detta mitt anförande i kammaren velat ge uttryck för den mening, att hjälpen till de partiellt arbetsföra här skall vara det väsentliga, och jag uttalar den förhoppningen att just den synpunkten kommer att beaktas vid frågans vidare behandling.

Herr talman! Jag har inget särskilt yrkande.

I detta anförande instämde herr *Wiklund* i Stockholm (fp):

Herr HENNINGSSON (s):

Herr talman! Det är svårt att förstå vad som egentligen är avsikten med

den blanka reservationen och med det anförande som hållits av herr Nelander. Den motion som legat till grund för utskottets ställningstagande har klart givit uttryck för en önskan att skapa sysselsättningsmöjligheter för partiellt arbetsföra. I slutklämman i utskottets utlåtande framhålls följande:

»Under åberopande av vad sålunda anförts får utskottet hemställa, att riksdagen i anledning av motionen II: 472 anhåller hos Kungl. Maj:t om skyndsamt prövning och förslag om kommuns rätt att driva sådan verksamhet som kan sysselsätta partiellt arbetsföra.»

Jag undrar på vad sätt det kan vara nödvändigt att låsa skrivningen hårdare, när det både i motionen och i utskottets utlåtande så klart ges besked om att det gäller de partiellt arbetsföra. Det har nämligen visat sig att de beslut som fattats i olika städer, där kioskrörelse bedrivits för beredande av sysselsättning åt partiellt arbetsföra, genom överklagande i regeringsrätten kunnat hävas. Kommunen har egentligen inte haft den kompetens som den behövt ha för detta ändamål.

Man har nu i motionen begärt en ändring av detta förhållande, och utskottet har tillstyrkt denna begäran under den förutsättningen att det gäller att bereda sysselsättning åt partiellt arbetsföra. Att man kan ha anspråk på att skrivningen skall läsas i ännu högre grad är för mig omöjligt att fatta. Utskottets majoritet har kommit till samma uppfattning. Jag ber därför att få yrka bifall till utskottets hemställan.

Efter härmed slutad överläggning biföll kammaren utskottets hemställan.

§ 8

Föredrogs konstitutionsutskottets utlåtande nr 30, i anledning av motioner om förvaltning av byggnad för skoländamål.

Utskottets hemställan bifölls.

§ 9

Rätt för kommun att bestrida rättegångskostnader för kommunal förtroendeman

Föredrogs konstitutionsutskottets utlåtande nr 31, i anledning av motioner om rätt för kommun att bestrida rättegångskostnader för kommunal förtroendeman.

Sedan utskottets hemställan föredragits yttrade:

Herr WIKNER (s):

Herr talman! Jag har tillsammans med några ledamöter av denna kammare och medkammaren motionerat om »en utredning rörande ändring av kommunallagarna i syfte att ge kommunerna möjlighet att bestrida rättegångskostnader för kommunala förtroendemen i de fall dessa ställes till ansvar för åtgärder som de vidtagit under utövande av sina förtroendeuppdrag». Jag syftar härvid på kommunalmän som handlat i god tro för kommunens bästa.

Som bekant äger kommunerna enligt praxis inte rätt att bestrida sådana kostnader. Om den åtalade blir dömd av häradsrätten och sedan fullföljer målet genom besvär, kan det bli ganska betungande för vederbörande med rättegångskostnader, advokatarvoden m. m. Det har förekommit fall där den dömde i sådana mål fått upprättelse, och jag känner till att man i ett sådant fall först efter viss tvekan gick till högre instans beroende på att detta skulle bli så kostsamt.

Jag kan inte riktigt förstå följande uttalande av utskottet:

»För närvarande pågår utredningsarbete angående ämbetsansvaret och den kommunala kompetensen. Först sedan detta slutförts kan ställning tagas till det i motionerna framförda reformkravet.»

Av detta uttalande framgår att utskottet inte riktigt vet vad som kommer att ske i denna fråga i fortsättningen. Jag vill därför ställa den frågan till utskottets talesman, om utskottet kommer att

Rätt för kommun att i sysselsättningsfrämjande syfte lämna ekonomiskt stöd åt jordbrukare

ta upp detta ärende, om någon ändring inte föreslås i det kommittébetänkande som framläggs, eller om jag i så fall måste motionera på nytt.

Det är mycket lätt för ett utskott att hänga upp ett yrkande om avslag på en motion på hänvisningar till en pågående utredning. Men det hade varit mycket bättre, tycker jag, att utskottet överlämnat motionerna till utredningen; därigenom hade de varit besvarade. Ty det enda vi begärt är ju faktiskt en utredning, och när det då pågår en utredning som kanske kommer att beröra de frågor som vi tagit upp i motionerna tycker jag att det varit riktigast att överlämna motionerna till utredningen.

Jag har inget yrkande.

Herr JOHANSSON i Trollhättan (s):

Herr talman! Jag skall självfallet inte svara på herr Wikners fråga hur *utskottet* kommer att göra — det beror ju på vilka som framdeles kommer att sitta i utskottet.

Men det är nödvändigt att man avvaktar resultatet av de två utredningar som nämnts, ty i ena fallet berörs vilket ämbetsansvar som faller på kommunalmän och i andra fallet vilken kompetens kommunen har. Ämbetsansvarskommittén har avgivit ett första principutlåtande, som för närvarande är ute på remiss och som föranleder åtskilligt grubbel hos en del av oss när vi skall skriva remissyttranden. Det kommer ytterligare förslag från denna utredning. Den kommunala kompetensen är föremål för en annan utredning. Vi har inom en snar framtid att vänta ett betänkande i den frågan. Under sådana förhållanden är det väl ganska naturligt att ett utskott inte vill binda sig på något sätt. Man måste se hela denna fråga i ljuset av kommunalmännens ämbetsansvar och kompetens.

Herr talman! Jag yrkar bifall till utskottets hemställan.

Herr WIKNER (s):

Herr talman! Jag är glad att jag fick reda på att det skulle komma flera betänkanden. Jag har läst det första betänkandet, men jag finner det inte så värst matnyttigt när det gäller den fråga som vi aktualiserat i motionerna.

Jag menar naturligtvis inte att utskottet skulle binda sig för någonting. Överlämnar man en fråga och därmed besvarar en motion, så har man väl heller inte bundit sig.

Efter härmed slutad överläggning biföll kammaren utskottets hemställan.

§ 10

Rätt för kommun att i sysselsättningsfrämjande syfte lämna ekonomiskt stöd åt jordbrukare

Föredrogs konstitutionsutskottets utlåtande nr 32, i anledning av motioner om rätt för kommun att i sysselsättningsfrämjande syfte lämna ekonomiskt stöd åt jordbrukare.

I detta utlåtande behandlades de likalydande motionerna I:412 av herrar *Nils Nilsson* och *Johan Olsson* samt II:486 av herr *Nilsson* i Tvärälund *m. fl.*, vari hemställdes, »att riksdagen måtte besluta att i skrivelse till Kungl. Maj:t begära tilläggsdirektiv till kommunalrättskommittén om skyndsam översyn och förslag rörande kommunernas kompetens i de i motionen angivna avseendena».

Utskottet hemställde, att riksdagen måtte avslå motionerna I:412 och II:486.

Reservationer hade avgivits

1. av herrar *Larsson* i Luttra och *Boo* (båda cp) samt herr *Nelander* (fp), vilka ansett, att utskottet bort hemställa, att riksdagen måtte anhålla hos Kungl. Maj:t att motionerna I:412 och II:486 överlämnades till kommunalrättskommittén;

Rätt för kommun att i sysselsättningsfrämjande syfte lämna ekonomiskt stöd åt jordbrukare

2. av herr *Harald Pettersson* (cp), utan angivet yrkande.

Utskottets hemställan föredrogs; och anförde därvid:

Herr BOO (cp):

Herr talman! Under de senaste åren har det förts en synnerligen omfattande diskussion om kommunernas roll i samhällsorganisationen. Denna diskussion har förts med anledning av kommunindelningsreformen. För närvarande görs liknande överväganden i anledning av länsdemokratiutredningens betänkande och remissutlåtandena över detta.

Stor enighet synes råda om kommunernas betydelsefulla och ökade roll i framtiden. Självfallet bör en uppföljning ske med utökad och vidgad kompetens på viktiga områden av den kommunala verksamheten.

Den fråga som behandlas i föreliggande utskottsutlåtande med anledning av motioner från centerhåll gäller kommunernas kompetens att i allmänt sysselsättningsfrämjande syfte och för att tillvarata vissa sociala intressen lämna det mindre jordbruket ekonomiskt stöd. Den pågående strukturrationaliseringen har utan tvivel medfört betydande sysselsättningsproblem i kommuner där jord- och skogsbruket varit basnäringarna. Många av småjordbrukarna i dessa kommuner har nu stora svårigheter. De tillhör också kategorin svårflyttad arbetskraft och självklart sådan arbetskraft som det är svårt att skaffa ny sysselsättning i hemkommunen. De är också djupt rotade i sin hembygd. För de bygder där dessa människor bor är det många gånger ett livsvillkor att behålla åtminstone det minimum av befolkningsunderlag som behövs för att kunna upprätthålla nödvändig service. Uttunningen får inte gå för långt om inte hela bygden skall vara dömd. Därutöver gäller det att se till att utnyttja de investeringar som redan är gjorda.

I många avseenden kan ett stöd till småjordbruket ge möjligheter till rådrum för kommande åtgärder i försörjningssyfte. Det är därför fullt naturligt att ansvariga kommunalmän och kommunalkvinnor i sin strävan att rädda sin bygd ger dessa människor lämpligt stöd. Detta har skett i några Norrlandskommuner, men tyvärr har vissa »straffåtgärder» vidtagits av regeringen — jag syftar självklart på den reducering av skatteutjämningsmedel som skulle ha tillfallit dessa kommuner.

I de bedömningar som nu aktualiserats bör man självklart också ta hänsyn till de naturvårdande uppgifter som samhället i mycket stor utsträckning måste vara berett att klara. Att påstå att det stöd som här är avsett till det mindre jordbruket skulle ändra på den av statsmakterna fastlagda jordbrukspolitiska målsättningen måste vara att se spöken som inte finns.

Kommunförbundet som haft denna motion på remiss har uttalat sig välvilligt. Stor förståelse har uttalats för problematiken och man föreslår också att motionen överlämnas till kommunalrättskommittén. Denna har i sina direktiv att ta upp frågan om kommunernas kompetens i allmänhet och bör självklart noga beakta de synpunkter som framförts i det avseendet. Vi reserverar oss också ansett det riktigt att i likhet med Kommunförbundets förslag motionen överlämnas till kommunalrättskommittén.

Jag ber, herr talman, att få yrka bifall till reservationen 1.

Herr STRIDSMAN (cp):

Herr talman! Enligt de befolkningsprognoser som genom Länsplanering 67 redovisats fram till 1980 skulle främst de norrländska inlandskommunerna få brottas med stora avfolkningsproblem. För de berörda ansvariga kommunalmännen och kommunalkvinnorna innebär en sådan utveckling att de söker

Rätt för kommun att i sysselsättningsfrämjande syfte lämna ekonomiskt stöd åt jordbrukare

alla tänkbara möjligheter att hejda utflyttningen. Man vill pröva alla metoder för att motverka den.

För många kommuner i det norrländska inlandet är jordbruket och skogsbruket fortfarande huvudbasnäringar. Det är därför också rätt naturligt att man i många av dessa kommuner övervägt olika metoder att i sysselsättningsfrämjande syfte lämna stöd åt jordbrukare.

I en motion väckt i bägge kamrarna har vi från centerpartihåll uppmärksammat detta förhållande. I motionen föreslår vi att riksdagen beslutar att i skrivelse till Kungl. Maj:t begära tilläggsdirektiv till kommunalrättskommittén om skyndsam översyn och förslag rörande kommunernas kompetens beträffande stöd åt jordbrukare. Vi motionärer är fullt medvetna om att de kommuner, som hittills beslutat om ett kommunalt jordbrukarstöd, gjort det utifrån det faktiska förhållandet att det är ett livsvillkor för dem att om möjligt behålla ett befolkningsunderlag som är tillräckligt stort för att kunna ha kvar nödvändiga serviceinrättningar. Jag är också alldeles övertygad om att det inte är någon s. k. jordromantik som plötsligt blommat ut hos kommunalmännen och kommunalkvinnorna när de beslutat att ekonomiskt stödja jordbrukare. Jag tror att det i stället helt enkelt är självbevarelsedriften som varit vägledande för deras handlande. Besluten har i många fall också fattats enhälligt av fullmäktigeförsamlingarna — således över partigränserna.

Under sådana förhållanden är det högst förvånande att finansministern reducerat det extra skatteutjämningsbidraget för kommuner som i sitt svåra sysselsättningsläge beslutat om stödåtgärder till jordbrukare inom respektive kommun. Motivet för finansministerns åtgärd skulle alltså vara att kommunernas anslag till ifrågasvarande ändamål inte ansetts falla inom ramen för

den nuvarande kommunala kompetensen. Det är rätt anmärkningsvärt att utskottet, efter en sådan bedömning av finansministern, inte kunnat biträda oss motionärer så långt att motionerna kunnat få överlämnas till kommunalrättskommittén. Allt talar ju för en skyndsam prövning av frågan.

Jag vill i likhet med reservanten herr Boo med tillfredsställelse notera det positiva yttrande som Svenska kommunförbundet avlämnat över motionerna. Kommunförbundet anser det nämligen vara lämpligt att motionerna överlämnas till kommunalrättskommittén för kännedom, eftersom denna också har i uppdrag att göra en översyn av kompetensbestämmelserna i kommunallagen.

Herr talman! Med det anförda ber jag att få yrka bifall till reservationen 1.

Herr JOHANSSON i Trollhättan (s):

Herr talman! Det finns ett allvarligt glesbygdproblem, som vi har all anledning att diskutera här i kammaren och som vi också tar upp till diskussion med täta mellanrum. Det kan emellertid knappast vara lämpligt att i anslutning till behandlingen av detta ärende börja en allmän debatt om glesbygdernas villkor. Inte heller är det rätta tillfället att gå in på en stor diskussion om kommunernas stöd till näringslivet.

Vi kan vänta att inom en snar framtid få ett betänkande från kommunalrättskommittén om dessa spörsmål. Det är självklart att kommunernas stöd till jordbruksnäringen får ses som en del av de allmänna näringspolitiska åtgärderna på det kommunala planet. Detta har varit anledningen till att konstitutionsutskottet inte har velat föreslå riksdagen att anhålla hos Kungl. Maj:t att motionerna lämnas över till utredningen. Detta skulle nämligen fördröja arbetet inom utredningen.

Både reservanternas talesman och

Rätt för kommun att i sysselsättningsfrämjande syfte lämna ekonomiskt stöd åt jordbrukare

motionärernas har här hävdad att det behövs en skyndsam utredning. I själva verket går det långsammare om man följer motionärernas och reservanternas hemställan. Det betyder nämligen att utredningen, om den tar på allvar vad riksdagen skriver — och det gör naturligtvis en utredning — måste dröja med sitt betänkande angående kommunernas rätt att vidta stödåtgärder på det näringspolitiska planet. Man når alltså en annan effekt än avsikten varit, om man följer reservationen 1.

I diskussionen har det talats om »straffåtgärder» från regeringen; jag tyckte mig höra citationstecknen när herr Boo nämde det ordet. Får jag då helt kort fästa uppmärksamheten på att frågan om regeringens behandling av de extra skatteutjämningsbidragen till kommuner som lämnat jordbruksbidrag har varit föremål för konstitutionsutskottets behandling och inte föranlett något yttrande från konstitutionsutskottets sida i form av någon som helst erinran eller anmärkning mot regeringen. Detta är alltså redan passerat. Jag vill under sådana förhållanden inte gå in på detta mer än att jag konstaterar att ingen har kunnat visa att regeringen handlat mot den lagstiftning vi för närvarande har.

Nu prövas det av kommunalrättskommittén och sedan av regeringen och riksdagen, om kommunerna skall få utsträckta möjligheter att stödja näringslivet. Här finns emellertid en rad problem som behöver belysas. Det gäller förhållandet mellan ett statligt stöd och ett kommunalt. Skall en kommun få driva en näringspolitik som helt står i strid med den statliga? Och hur långt skall kommunerna få använda skatteutjämningsbidrag för att driva en egen näringspolitik vid sidan av den som riksdagen beslutar?

De frågorna får vi anledning ta ställning till så småningom. För dagen behöver vi den ytterligare belysning som

kommunalrättskommittén kommer att ge.

Med detta, herr talman, yrkar jag bifall till utskottets hemställan.

Herr BOO (cp):

Herr talman! Herr Johansson i Trollhättan menade att reservationen skulle medföra ett dröjsmål beträffande eventuella förslag från kommunalrättskommittén. Jag vet inte när kommunalrättskommittén avser att komma med sitt förslag. Någon tidpunkt har ännu inte annonserats, och intill dess förslaget kommer förmodar jag att kommunalrättskommittén fortsätter sitt arbete. Det betyder väl att om en motion översändes till kommittén är det självfallet kommitténs uppgift att i sitt fortsatta arbete ta upp synpunkterna i den motionen.

Det sägs i utskottets utlåtande att kommitténs förslag i ämnet väntas inom relativt nära framtid. Jag vet inte vad som ligger i begreppet »relativt nära framtid». Det vore kanske av intresse att få del av det.

Herr Johansson i Trollhättan nämde därutöver de »straffåtgärder» som jag tidigare var inne på och som bestod i att skatteutjämningsbidraget reducerades för sådana kommuner som hade gett stöd till jordbruksnäringen. Han menade att det hade diskuterats i konstitutionsutskottets dechargearbete men inte föranlett något ställningstagande. Men vid den behandlingen var det väl den allmänna oklarheten beträffande kommunernas kompetens på detta område som gjorde det svårt att avgöra om regeringsbeslutet eventuellt skulle föranleda anmärkning i någon form.

Nu kan man också säga, liksom många gånger annars, att om det inte finns någon åklagare så fälls det aldrig någon dom. Därför hade regeringen, om man inte varit alltför restriktiv i detta avseende, självfallet kunnat låta

Rätt för kommun att i sysselsättningsfrämjande syfte lämna ekonomiskt stöd åt jordbrukare

dessa kommuner få sitt skatteutjämningsbidrag utan reduktion.

Herr STRIDSMAN (cp):

Herr talman! Jag noterar att herr Johansson i Trollhättan sade att det här föreligger ett allvarligt glesbygdsproblem. Jag tror att vi alla kan vara rätt eniga om det konstaterandet. Däremot kan jag inte förstå herr Johanssons resonemang att ett bifall till motionen skulle ha medfört ett dröjsmål när det gäller att vinna klarhet i detta ärende. Herr Boo utvecklade denna sak, och jag skall inte gå närmare in på den.

Däremot skulle jag vilja ta upp det förhållandet att regeringen och då speciellt finansministern har varit rätt njuigg mot dessa kommuner, främst i Västerbotten, när det gäller det extra skattelindringsbidraget. Att kommunerna vidtagit denna åtgärd beror inte på att de är hemfallna åt något slags jordromantik. Det är helt enkelt självbevarelsesdriften som föranlett dessa beslut i ifrågavarande glesbygdskommuner. Besluten har fattats över partigränserna.

Vad gör en kommunalman i en glesbygdskommun som upptäcker att ingen möjlighet finns för jordbrukare att erhalla statligt stöd enligt de riktlinjer som beslutats av riksdagen när det gäller jordbruket? Vad gör en kommunalman i en kommun som upptäcker att kommunen står utan möjlighet att få stöd för industrilokalisering enligt de riktlinjer som inrikesdepartementet och Industriförbundet dragit upp? För dessa kommuner finns det bara ett alternativ — om man över huvud taget skall kunna överleva — och det är att satsa på och stimulera de näringar man har, d. v. s. i första hand jordbruket. Det är anledningen, herr Johansson i Trollhättan, till att kommunerna vidtagit dessa åtgärder. Det är då väldigt hårt att på det sätt som finansministern gjort straffa dessa kommuner för

att de i syfte att främja sysselsättningen har vidtagit dessa åtgärder.

Herr LARSSON i Umeå (fp):

Herr talman! Det har åberopats att Svenska kommunförbundet i sitt yttrande ställt sig välvilligt till förslaget att motionerna skall överlämnas till kommunalrättskommittén för kännedom. Kommunförbundets styrelse stod enig bakom detta yttrande. Kommunförbundet representerar alla kommuner i landet och är medvetet om de svåra problemen i de kommuner som tillgripit åtgärder för stöd till jordbrukare.

Det är inte så lätt för de kommunalt förtroendevalda att bara åse hur hårt och orättvist den jordbrukspolitik, som riksdagen varit enig om, många gånger slår mot den typ av jordbruk som vi framför allt har i Norrlands inland.

Dessa kommuner har inte gett detta stöd till jordbruket — en åtgärd som de senare blivit straffade för — som ett rent näringsstöd, utan det har varit en form av stöd för att åstadkomma större produktivitet och bättre lönsamhet för dessa jordbruk. Ofta har stödet utgått i form av lån till förbättringar i syfte att åstadkomma en bättre lönsamhet, något som i sin tur bidrar till att förbättra kommunens skatteunderlag. Det har varit fråga om ett praktiskt handlande som — det är jag medveten om — inte stått i överensstämmelse med gällande kommunallagar, och i de fall besluten överklagats har de upphävts. Men som tidigare framhållits har det i kommunerna rätt enighet om besluten, och till grund för besluten har legat kommunalmännens praktiska syn på förhållandena inom dessa kommuner.

Herr Johansson i Trollhättan sade att konstitutionsutskottet inte haft några erinringar att göra mot finansdepartementets åtgärd att dra in de särskilda skatteutjämningsbidragen. Formellt är detta riktigt. Konstitutionsutskottet kan

Rätt för kommun att i sysselsättningsfrämjande syfte lämna ekonomiskt stöd åt jordbrukare

väl inte rikta någon anmärkning mot ett sådant förfaringsätt; det tas inte upp i de bestämmelser som finns, och det går väl därför inte att angripa. Men jag tycker att det från den kommunala självbestämmanderättens synpunkt är otäckt att finansdepartementet skall kunna vidta sådana här straffåtgärder trots att det rätt enighet om besluten inom kommunen och besluten vunnit laga kraft. Det är inte förenligt med den kommunala självbestämmanderätten, som vi håller så styvt på, att man — trots att besluten gäller rent praktiska frågor som det rätt enighet om — från högsta ort höjer pekpinnen genom att minska skatteutjämningsbidragen.

Med detta, herr talman, ber jag att få yrka bifall till reservationen 1.

Herr JOHANSSON i Trollhättan (s):

Herr talman! När det gäller de extra skatteutjämningsbidragen ber jag att få fästa kammarens uppmärksamhet på att denna fråga var föremål för en mycket omfattande behandling inom konstitutionsutskottets andra avdelning. Det fanns ingen fråga som studerades så grundligt som den under vårriksdagen. I konstitutionsutskottets memorial nr 18 behandlas detta. Där heter det: »Andra avdelningen har också granskat vissa ärenden om *extra skatteutjämningsbidrag* till kommuner, där reduktion beslutits på grund av kompetensöverskridanden från kommunernas sida.» Om någon ledamot av utskottet hade ansett att finansministern förfarit felaktigt hade han väl kunnat anmäla detta på något sätt. Ingen gjorde det. Därav drar jag slutsatsen att det inom utskottet rätt fullständig enighet om att det inte fanns anledning att framställa någon erinran och ännu mindre någon anmärkning mot finansministern på denna punkt.

I dag tar man upp saken. Det förefaller mig mycket egendomligt. Vi hade möjlighet att diskutera detta i anslutning till behandlingen av konstitutions-

utskottets memorial nr 18. Ingen berörde saken, inte ens de herrar som i dag i ganska starka ordalag anklagar finansministern. Skall vi nu tillämpa den ordningen här i andra kammaren att vi först godkänner dechargememorialen och därefter några månader senare tar upp dem till behandling och framställer anmärkning mot åtgärder som vunnit ett enhälligt godkännande i konstitutionsutskottet?

Herr Boo sade att det blir enighet när det inte finns någon åklagare. I själva verket hade ju herr Boo på denna punkt kunnat uppträda som åklagare inom konstitutionsutskottet. Han gjorde det inte. Inte heller någon annan ledamot satte sig på åklagarplats. Troligen gav herr Larsson i Umeå förklaringen till detta när han pekade på de gällande kompetensreglerna på det kommunala området.

Herr Larsson fällde ett yttrande som jag blev förvånad över. Han förklarade att det från den kommunala självstyrelsens synpunkt var otäckt att finansdepartementet ingrep och reducerade det extra skatteutjämningsbidraget när besluten i kommunen var enhälliga. Troligen har inte herr Larsson tänkt igenom konsekvenserna av sitt eget yttrande. De kan väl knappast bli någonting annat än att en kommun kan fatta beslut i strid med gällande lagar, om den beslutande församlingen är enig. Herr Larsson bör nog begagna tillfället att här i debatten korrigera en sådan tolkning — eljest kommer vi ut på farliga vatten. Vi skall väl inte ha en kommunallagstiftning som innebär att varje beslut blir gällande, förutsatt bara att det råder enighet inom kommunen. Nej, vi får nog följa gällande lagstiftning även när vi är eniga i kommunal- och stadsfullmäktige. Om vi anser att det finns skäl för att ändra lagstiftningen, får vi göra det på vanliga vägar.

Återstår då frågan om tidpunkten. Det har i den offentliga debatten upp-

Rätt för kommun att i sysselsättningsfrämjande syfte lämna ekonomiskt stöd åt jordbrukare

givits att kommunalrättskommittén avser att i början av nästa år lägga fram ett förslag om näringspolitiska kommunala åtgärder. Om detta är riktigt — vilket jag inte har någon anledning att betvivla — betyder ett beslut i dag om en skrivelse att kommittén måste stoppa upp sitt utredningsarbete, för så vitt den inte redan har beaktat de synpunkter som här förs fram, men i så fall blir det en tom gest. Nej, låt oss avvakta det förslag som kommunalrättskommittén presenterar och sedan ta upp en diskussion om näringspolitisk aktivitet från kommunernas sida!

Här i debatten har det hänvisats till Svenska kommunförbundets yttrande, som finns infört i konstitutionsutskottets utlåtande. Som var och en kan läsa där har styrelsen för Kommunförbundet inte ansett sig kunna tillstyrka motionerna, men sedan säger styrelsen: »Eftersom kommunalrättskommittén har i uppdrag att göra en översyn av kompetensbestämmelserna i kommunalagen synes det dock lämpligt att motionerna överlämnas till kommittén för kännedom.» Detta skrevs i våras, om jag är riktigt underrättad. Sedan dess har arbetet inom utredningen fortskridit, och i nuläget förefaller det mig vara helt meningslöst att överlämna motionerna. Detta kan t. o. m. få en fördröjande effekt.

Herr BOO (cp):

Herr talman! Herr Johansson i Trollhättan säger att anmärkningarna mot finansministern — om jag skall kalla dem så — borde ha tagits upp vid dechargebehandlingen.

Jag gav i mitt tidigare inlägg den förklaringen, att konstitutionsutskottet visserligen prövade frågan men att på grund av oklarheten beträffande kompetensen inte heller minoriteten ville göra en anmärkning. Jag tycker emellertid att man därför inte kan hävda att saken tas upp vid fel tillfälle, såsom

herr Johansson tycks vilja slå fast, när vi anför denna synpunkt i en allmän debatt om problematiken.

Vi kan i det sammanhanget peka på en viss skillnad mellan primärkommunerna och landstingen beträffande kompetensen att lämna stöd åt näringslivet. Det kan från många synpunkter vara intressant att fundera något också över den problematiken.

Jag vill därutöver påpeka att de åtgärder som motionärerna har aktualiserat är synnerligen välmotiverade från social synpunkt. Har kommunerna att vårda sina angelägenheter, bör de självfallet kunna diskutera och vidta åtgärder för att skapa bästa möjliga situation för kommuninvånarna.

När man säger att de åtgärder som föreslås skulle äventyra den av statsmakterna fastlagda jordbrukspolitiska målsättningen, tillmåter man väl ändå kommunernas möjligheter i detta avseende alltför stort avgörande.

Vad beträffar tiden för behandlingen i kommunalrättskommittén vidhåller jag fortfarande min uppfattning att kommunalrättskommitténs arbete ingalunda skulle bli försenat genom att vi översände dessa motioner till kommittén, såsom Kommunförbundet föreslår. Ännu har nämligen inte herr Johansson inför kammaren kunnat redovisa datum eller ens en ungefärlig tidpunkt när kommittén avser att lägga fram sitt betänkande.

Herr LARSSON i Umeå (fp):

Herr talman! Herr Johansson i Trollhättan frågade mig hur jag bedömer det rättsliga läget, om enighet föreligger inom en kommun angående ett beslut om näringspolitiskt stöd.

Alla är väl medvetna om att ett sådant beslut kan vinna laga kraft, men det blir inte lagligt ändå. Vad jag vänder mig mot är att finansministern är både åklagare, domare och verkställare av domen. En sådan typ av rättspröv-

Rätt för kommun att i sysselsättningsfrämjande syfte lämna ekonomiskt stöd åt jordbrukare

ning bör vi inte ha. Om dessa beslut har varit olagliga — och vi är alla medvetna om att de enligt gällande kommunallagar har varit det — men inte har överklagats och därmed har vunnit laga kraft, bör man inte komma åt ett sådant förhållande på det sätt som har skett, där en och samma instans har alla tre funktionerna.

Herr JOHANSSON i Trollhättan (s):

Herr talman! Får jag först beträffande skillnaden i kompetens säga att landstingslagen är annorlunda formulerad än lagstiftningen om primärkommuner.

Den fråga som herr Larsson i Umeå tog upp gäller statliga skattebidrag, och det finns ingenstans skrivet att en kommun har rätt till dessa bidrag. Det sker alltid en skälighetsprövning, och denna prövning företas inte enbart inom finansdepartementet utan också inom en särskild nämnd. Mig veterligt har det i dessa fall inte anmälts avvikande mening inom nämnden.

Vad frågan ytterst sett gäller är alltså om staten bör lämna extra skatteutjämningsbidrag i dessa fall eller reducera bidragen med de belopp som kommunerna har anslagit utanför lagens ramar. Det rör sig inte om kommunala medel utan det gäller statliga medel, som finansministern — såsom man uttryckte det — har reducerat. Någon ting annat har inte skett.

Härmed var överläggningen slutad.

Herr talmannen gav propositioner dels på bifall till utskottets hemställan, dels ock på bifall till reservationen 1); och fann herr talmannen den förra propositionen vara med övervägande ja besvarad. Herr Boo begärde emellertid votering, i anledning varav efter given varsel följande voteringsproposition upplästes och godkändes:

Den, som vill, att kammaren bifaller konstitutionsutskottets hemställan i utskottets utlåtande nr 32, röstar

Ja;

Den, det ej vill, röstar

Nej;

Vinner Nej, har kammaren bifallit reservationen 1) av herr Larsson i Luttara m. fl.

Sedan kammarens ledamöter härefter intagit sina platser och voteringspropositionen blivit ännu en gång uppläst, verkställdes omröstning genom upprensning. Herr talmannen tillkännagav, att han funne flertalet av kammarens ledamöter ha röstat för ja-propositionen. Herr Boo begärde emellertid rösträkning, varför votering medelst omröstningsapparat verkställdes. Därvid avgavs 145 ja och 55 nej, varjämte 5 av kammarens ledamöter förklarade sig avstå från att rösta.

Kammaren hade alltså bifallit utskottets hemställan.

Ordet lämnades på begäran till

Herr TRANA (s), som yttrade:

Herr talman! Jag avsåg att rösta JA, men på röstfördelningstablan markerades FRÅNVARANDE.

§ 11

Föredrogs vart efter annat konstitutionsutskottets utlåtanden:

nr 33, i anledning av Kungl. Maj:ts skrivelse med överlämnande av redogörelse från Nordiska rådets svenska delegation, i vad skrivelsen hänvisats till konstitutionsutskottet, jämte i ämnet väckta motioner, och

nr 34, i anledning av motioner om proportionella val av nämndemän.

Kammaren biföll vad utskottet i dessa utlåtanden hemställt.

§ 12

Kommunalråds och landstingsråds kommunalrättsliga ställning

Föredrogs konstitutionsutskottets utlåtande nr 35, i anledning av motioner om kommunalråds och landstingsråds kommunalrättsliga ställning.

I detta utlåtande behandlades de likalydande motionerna I:253 av herr *Sveningsson m. fl.* och II:337 av fru *Sundberg*, vari hemställdes, »att riksdagen i skrivelse till Kungl. Maj:t måtte anhålla om utredning av kommunal- och landstingsrådets kommunalrättsliga ställning liksom möjligheten att vid tillsättande av dessa befattningar tillämpa metoden med proportionella val».

Utskottet hemställde, att riksdagen måtte avslå motionerna I:253 och II:337.

Reservation hade avgivits av herrar *Sveningsson* och *Werner* samt fröken *Lundbeck* (alla m), vilka ansett att utskottet bort hemställa,

att riksdagen måtte med bifall till motionerna I: 253 och II: 337 anhålla hos Kungl. Maj:t om utredning av kommunal- och landstingsrådets kommunalrättsliga ställning och av möjligheten att vid tillsättande av dessa befattningar tillämpa proportionella val.

Utskottets hemställan föredrogs; och anförde därvid:

Herr **WERNER** (m):

Herr talman! Frågan om kommunal- och landstingsrådets ställning i kommunalrättsligt hänseende behandlades senast vid förra höstriksdagen. Den har därför inte fått någon längre skrivning vare sig i utskottets utlåtande eller i reservationen, och jag skall bara tillägga några ord.

Vi i moderata samlingspartiet har samma mening som i fjol, nämligen att dessa heltidsanställda förtroendemän snarast bör få sin tjänsteställning reglerad i kommunallag och landstingslag.

Att bara hänvisa till länsdemokratiutredningen innebär, menar vi, tvivelsutan uppskov på obestämd tid.

Det gäller en grupp som ökat avsevärt i antal och kommer att öka undan för undan. Dessa tjänstemän har blivit synnerligen vävlönade och fått en betydelsefull ställning. Därför är det angeläget att deras arbetsuppgifter och ansvar snarast regleras i lag och författning. Det finns förvisso många befattningshavare med arbetsuppgifter av betydligt lägre dignitet som har sin ställning lagligen reglerad.

Förra året hoppades utskottet att länsdemokratiutredningen skulle lägga fram förslag, men ingenting har ännu redovisats. Nu stöder utskottet sitt avstyrkande på fjolårets avstyrkande — en i och för sig rätt underlig argumenteringsteknik. Det finns, herr talman, ingen anledning att bara hänge sig åt förhoppningar att någonting skall ske som löser den angelägna frågan om dessa höga förtroendemäns kommunalrättsliga ställning, och därför yrkar jag bifall till reservationen av herr *Sveningsson m. fl.*

Herr **JOHANSSON** i Trollhättan (s):

Herr talman! Eftersom motionärerna har framfört samma yrkande som i fjol med samma argument som då har utskottet funnit det vara lämpligt att anföra samma argument mot detta yrkande som tidigare. Med hänvisning till dessa argument, som återfinnes i konstitutionsutskottets utlåtande nr 35, yrkar jag bifall till utskottets hemställan.

Överläggningen var härmed slutad.

Herr talmannen gav propositioner dels på bifall till utskottets hemställan, dels ock på bifall till reservationen av herr *Sveningsson m. fl.*; och biföll kamraren utskottets hemställan.

§ 13

Föredrogs vart efter annat statsutskottets utlåtanden:

Gemensamma stationer för post, tele och järnväg

nr 126, i anledning av motioner om beräkningsgrunderna för den församlingsprästerliga organisationen,

nr 127, i anledning av väckta motioner om effektivare trafikundervisning i skolorna, och

nr 128, i anledning av motioner om särskilda läroböcker för synskadade barn.

Kammaren biföll vad utskottet i dessa utlåtanden hemställt.

§ 14

Gemensamma stationer för post, tele och järnväg

Föredrogs statsutskottets utlåtande nr 129, i anledning av motioner om gemensamma stationer för post, tele och järnväg.

Sedan utskottets hemställan föredragits anförde

Herr JOSEFSON i Arrie (cp):

Herr talman! I statsutskottets utlåtande nr 129 behandlas två motioner, I: 597 och II: 701, i vilka hemställts att riksdagen i skrivelse till Kungl. Maj:t måtte anhålla om utredning och förslag till samordning av statens kommunikationsservicestationer. Utskottet hemställer att dessa motioner måtte avslås men säger också: »I likhet med motionärerna anser utskottet en samordning av de tre verkens serviceverksamhet angelägen.» Detta är ett värdefullt uttalande när det gäller att påverka utvecklingen, och jag konstaterar också med tillfredsställelse att samtliga verk — post, tele och SJ — i sina yttranden till utskottet har ställt sig positiva till ett vidgat samarbete. Jag hoppas att dessa yttranden från verken och utskottets instämmande i motionernas syfte skall påskynda samordningen och bidra till en bättre service för allmänheten.

Vidare yttrades ej.

Utskottets hemställan bifölls.

§ 15

Avskrivningsunderlaget för skogsvägar, m. m.

Föredrogs bevillningsutskottets betänkande nr 53, med anledning av motioner angående avskrivningsunderlaget för skogsvägar, m. m.

Utskottet behandlade i detta betänkande följande motioner:

1) de likalydande motionerna I:72 av herr *Brundin m. fl.* samt II:93 av herrar *Lothigius* och *Enarsson*;

2) de likalydande motionerna I: 82 av herrar *Åkerlund* och *Brundin* samt II:94 av herr *Enarsson m. fl.*, vari hemställts, att riksdagen i skrivelse till Kungl. Maj:t anhölle om utredning och förslag beträffande vidgad rätt till avdrag för dikning i skogsmark;

3) de likalydande motionerna I: 211 av herr *Karl Pettersson* samt II:235 av herrar *Petersson* i Gäddvik och *Nilsson* i Agnäs;

4) de likalydande motionerna I:691 av herr *Yngve Nilsson m. fl.* samt II: 810 av herrar *Nilsson* i Bästekille och *Krönmark*, vari hemställts, att riksdagen beslutade att kostnaderna för yrkesfruktodlarnas omplantering av fruktträd skulle vara avdragsgilla vid beskattningen även i de fall då omplantering skedde på mark som icke tidigare utnyttjats för fruktodling;

5) de likalydande motionerna I: 692 av herr *Yngve Nilsson m. fl.* samt II:811 av herrar *Nilsson* i Bästekille och *Krönmark*;

6) de likalydande motionerna I: 699 av herr *Karl Pettersson m. fl.* samt II:816 av herrar *Petersson* i Gäddvik och *Nilsson* i Agnäs, vari hemställts, att riksdagen i skrivelse till Kungl. Maj:t anhölle

att förordningen med särskilda bestämmelser om insättning på skogskon-

Avskrivningsunderlaget för skogsvägar, m. m.

to enligt prop. 1968:5 och bevillningsutskottets betänkande 1968:3 skulle tillämpas så att skattskyldig inom de av huvudflottledsnedläggelse drabbade områdena, som haft intäkter av skogsbruk, beviljades uppskov med taxeringen för den del av intäkten som sattes in på särskilt skogskonto i bank beträffande den förvärvskälla vari fastigheten inginge för beskattningsåren 1968, 1969 och 1970 med högst ett belopp motsvarande summan av

a) åttio procent av den på beskattningsåret belöpande köpeskillingen för skog som avyttrats genom upplåtelse av avverkningsrätt,

b) femtio procent av den på beskattningsåret belöpande köpeskillingen för avyttrade skogsprodukter,

c) femtio procent av saluvärdet av skogsprodukter som under beskattningsåret uttagits för förädling i egen rörelse samt

att skattskyldig ägde åtnjuta uppskov med taxering år 1969 för belopp, som inbetalts till banken senast den 30 april 1969 med skyldighet för den skattskyldige att senast samma dag till länsstyrelsen i länet eller vederbörande taxeringsnämndsordförande inkomma med utredning och ansökan om sådant uppskov jämte besked från banken rörande verkställd insättning;

7) motionen II:309 av herr *Westberg* i Ljusdal m. fl.;

8) motionen II:799 av herrar *Jonas* och *Dockered*.

Utskottet hemställde,

A) *beträffande avdrag för skogsvägar* att riksdagen måtte avslå

- 1) motionerna I:72 och II:93,
- 2) motionerna I:211 och II:235,
- 3) motionen II:309,
- 4) motionen II:799;

B) *beträffande avdrag för dikning i skogsmark*

att riksdagen måtte avslå motionerna I:82 och II:94;

C) *beträffande avdrag för skogsplantering*

att riksdagen måtte avslå motionerna I:692 och II:811;

D) *beträffande avsättning till skogskonto vid nedläggning av flottled*

att riksdagen måtte avslå motionerna I:699 och II:816;

E) *beträffande avdrag för omplantering av fruktträd*

att riksdagen måtte avslå motionerna I:691 och II:810.

Reservationer hade avgivits

beträffande avdrag för dikning i skogsmark

1) av herrar *Lundström* (fp), *Yngve Nilsson* (m), *Sundin* (cp), *Gösta Jacobsson* (m), *Tistad* (fp), *Magnusson* i Borås (m), *Sundkvist* (cp) och *Josefson* i Arrie (cp), vilka ansett, att utskottet under B bort hemställa,

att riksdagen måtte med bifall till motionerna I:82 och II:94 i skrivelse till Kungl. Maj:t begära skyndsamt utredning och förslag om vidgad rätt till avdrag vid beskattningen för kostnader för dikning i skogsmark;

beträffande avsättning till skogskonto vid nedläggning av flottled

2) av herrar *Lundström* (fp), *Yngve Nilsson* (m), *Sundin* (cp), *Gösta Jacobsson* (m), *Tistad* (fp), *Magnusson* i Borås (m), *Sundkvist* (cp) och *Josefson* i Arrie (cp), vilka ansett, att utskottet under D bort hemställa,

att riksdagen måtte med anledning av motionerna I:699 och II:816 i skrivelse till Kungl. Maj:t begära förslag senast till 1970 års vårriksdag om vidgad rätt till insättning på skogskonto för skattskyldig, som gjort större avverkningar i anslutning till planerad flottledsnedläggelse;

Avskrivningsunderlaget för skogsvägar, m. m.

beträffande avdrag för omplantering av fruktträd

3) av herrar *Lundström* (fp), *Yngve Nilsson* (m), *Sundin* (cp), *Gösta Jacobsson* (m), *Tistad* (fp), *Magnusson* i Borås (m), *Sundkvist* (cp) och *Josefson* i Arrie (cp), vilka ansett att utskottet under E bort hemställa,

att riksdagen måtte med anledning av motionerna I: 691 och II: 810 i skrivelse till Kungl. Maj:t begära, att jordbruksbeskattningskommittén finge i uppdrag att med förtur utarbета förslag till bestämmelser om avdrag vid beskattningen för kostnader för nyplantering av fruktträd inom den yrkesmässiga fruktodlingen.

Utskottets hemställan föredrogs; och anförde därvid:

Herr MAGNUSSON i Borås (m):

Herr talman! Vid flera riksdagar har vi i motioner framfört kravet att avdragsrätten när det gäller i skogarna nedlagt kapital för skogsbilvägar skall utvidgas. Vi anser det nämligen vara av utomordentligt stor betydelse för skogsbruket att en utbyggnad av skogsbilvägar kommer till stånd.

Denna fråga har nu behandlats av skogsskattekommittén, som också har föreslagit att hela kostnaden för skogsbilvägar skall vara underlag för avskrivning, och om hela kostnaden inte uppgår till mer än 5 000 kronor skall hela summan få dras av innevarande beskattningsår. Vi konstaterar med tillfredsställelse att våra mångåriga ansträngningar på detta område nu har utmynnat i ett utredningsförslag, och det är nu bara att hoppas att vi snart får en proposition i ärendet.

Men alltjämt finns det kvar en del problem för skogsbruket. Ett sådant problem är utdikningen. Där är det litet oklart vilka utdikningar som avdragsrätten gäller för och vilka som skall betraktas som grundförbättringar. Praxis har varit att öppna diken betraktats som grundförbättringar, och

beträffande dessa gäller detsamma som för skogsbilvägarna, nämligen att de är av mycket stort värde för rationaliseringen inom skogsbruket. Om skogsägarna skall få största möjliga avkastning av sin skog är det därför angeläget att avdragsrätten omfattar båda dessa kostnader. Vi reserverar anser det nödvändigt att dessa problem löses genom en snabbutredning.

I väckta motioner har vi också tagit upp en annan fråga, som vi även har fullföljt i avgivna reservationer, nämligen frågan om skogsägarnas möjligheter att göra större avverkningar än normalt när flottningen i speciellt Ljungan och Indalsälven upphör. Skogsägarna har gjort onormalt stora avverkningar under den senaste tiden, eftersom de velat passa på att göra så stora uttag som möjligt från skogen under den tid detta varit lönande, d. v. s. så länge flottlederna har funnits kvar.

Vi har också tagit upp ett annat förhållande, nämligen de stora avverkningar som skett på grund av stormfällningarna. Finansministern svarade härvid på en fråga i denna kammare att vi har att förvänta att de drabbade skogsägarna får möjligheter att göra större avsättningar på skogskonto. Vi reserverar menar att det dessutom borde vara motiverat att de skogsägare utefter Ljungans och Indalsälvens flottleder, som gjort större avverkningar i ett sammanhang, nu ges möjlighet till ökade avsättningar på skogskonto för att på så sätt fördela inkomsterna på ett större antal år.

Reservationen 3 avser nyplantering av fruktträd. Kostnader för detta ändamål är för närvarande inte avdragsgilla med mindre än att de nya träden planteras på mark där det tidigare stått fruktträd. Man har emellertid kommit underfund med att det för att en god produkt skall kunna utvinnas är nödvändigt med en viss växelverkan, varvid plantering måste ske på mark där det tidigare inte stått fruktträd. Då blir kostnaden härför dock inte avdrags-

Avskrivningsunderlaget för skogsvägar, m. m.

gill. Vi har menat att kostnaderna för denna plantering måste betraktas som en utgift för intäktens förvärvande, och vi har därför yrkat att jordbruksbeskattningskommittén tar upp spörsmålet med förtursrätt.

Herr talman! Med dessa ord ber jag att få yrka bifall till reservationerna 1, 2 och 3 vid bevillningsutskottets betänkande nr 53.

Herr SUNDKVIST (cp):

Herr talman! Den som noggrant läser bevillningsutskottets betänkande nr 53 kan konstatera att det råder betydande enighet. Både utskottsmajoriteten och reservanterna är i sak eniga även beträffande de områden där några av oss tyckt sig ha anledning att reservera sig. Alla dessa frågor har tidigare varit uppe i riksdagen och har påverkats av under senare år fattade riksdagsbeslut, varigenom de kommit i ett sådant läge att vi i utskottet principiellt varit eniga om att tillstyrka de lösningar som motionärerna föreslagit.

Vad som mest skiljer utskottsmajoriteten och reservanterna i de tre frågor, där det föreligger reservationer, är uppfattningen om tidpunkten för ett genomförande av de föreslagna åtgärderna. Vad beträffar skogsdikningen har utskottsmajoriteten konstaterat att det för närvarande tillämpas en mycket generös rättspraxis men att frågan förmodligen kommer att behandlas av den tillsatta jordbruksbeskattningskommittén. Man erkänner — och det gör vi alla — att denna fråga bör lösas, i synnerhet med tanke på att en evig realisationsvinstbeskattning genomförts på ett sådant sätt att avdragsmöjligheterna betydligt motiveras. Vi reservanter anser att det inte finns någon anledning att avvakta jordbruksbeskattningskommitténs arbete, då denna har ett mycket stort problemkomplex att behandla. Vi anser det vara fullt motiverat med en särskild utredning som snabbt lägger fram förslag om hur frågan skall lösas.

När det gäller flottlederna, som reservationen 2 avser, så vet vi att många nedläggningar av flottleder pågår i Norrland. Det betyder att de s. k. nollområdena ökar mycket starkt — med nollområdena menas ju skogsområden som det från lönsamhetssynpunkt inte går att ta ut skog ur sedan flottlederna lagts ned. Inför flottledsnedläggningarna gör skogsbrukarna på de blivande nollområdena mycket stora avverkningar, kanske slutavverkningar för all framtid. Skogsägarna gör alltså ett onormalt stort uttag ur sin skog.

I de väckta motionerna föreslås att det skall få göras en ökad avsättning till skogskonto vid slutavverkningar med anledning av flottledsnedläggningar. Vi reservanter anser det synnerligen angeläget att en sådan ökad avsättning får göras. Skogsskattekommittén, som redan lagt fram sitt betänkande, har föreslagit att man skall kunna få göra ända upp till 100 procents avsättning på skogskonto. Det skulle innebära en stor framgång i detta fall, och samtidigt skulle behovet av ökad avsättning vid de stormfällningar som regelbundet förekommer under höstarna tillgodoses. Enligt den uppfattning som vi reservanter har, skulle det emellertid ta för lång tid att vänta på att skogsskattekommitténs förslag skall genomföras. Under väntetiden skulle ytterligare flottleder läggas ned, och de skogsbrukare som i princip vore berättigade att göra avsättningar skulle inte kunna verkställa några sådana. Det gamla ordspråket, att medan gräset gror dör kon, skulle alltså äga giltighet även i detta fall.

I princip råder det enighet i frågan; meningsskiljaktigheterna gäller tidpunkten för genomförandet av ändringarna. Vi reservanter vill ha ett förslag redan till vårriksdagen.

Samma är förhållandet när det gäller avdrag för kostnader för omplantering av fruktträd på mark som tidigare inte varit planterad med sådana träd. Frågan har i princip behandlats av

Avskrivningsunderlaget för skogsvägar, m. m.

skogsskattekommittén — den har nämligen samma principiella betydelse som frågan om nyplantering av skog på åkermark, där utredningen föreslagit att rätt till avdrag skall föreligga i fortsättningen. Vi är alltså strängt taget överens om att det skall föreligga avdragsrätt även för plantering av fruktträd på mark som tidigare inte varit planterad med sådana träd.

Utskottsmajoriteten förutsätter att jordbruksskattekommittén skall ta upp denna fråga. Vi reservanter vågar inte utan vidare hysa den förhoppningen, utan vi begär att riksdagen skall ge kommittén i uppdrag att med förtur behandla frågan. Jag upprepar att det i sak föreligger enighet och att meningskiljaktigheterna endast gäller tidpunkten för genomförandet av ändringarna. För min del finner jag det synnerligen angeläget att man, när det råder enighet i sak, också ser till att åtgärder vidtages så snabbt som möjligt.

Herr talman! Jag yrkar bifall till reservationerna 1, 2 och 3.

Herr WIKLUND i Härnösand (s):

Herr talman! Jag kan anknyta till vad herr Sundkvist sade avslutningsvis, nämligen att enigheten är ganska stor när det gäller de frågor som berörs i de tre reservationerna.

I den första reservationen vill man ha en »skyndsam utredning och förslag om vidgad rätt till avdrag vid beskattningen för kostnader för dikning i skogsmark». I och för sig är det väl motiverat att denna fråga prövas, men med hänsyn till att den nuvarande lagens bestämmelser på denna punkt är mycket allmänt utformade och i rättspraxis har tolkats mycket generöst, har utskottsmajoriteten inte ansett sig böra ta ställning just nu, särskilt som det finns en utredning som skall behandla denna speciella sektor. Jordbruksbeskattningskommittén har ju enligt sina direktiv att pröva ett komplex av frågor, och en del av dessa är redovisade i utskottets

betänkande på s. 18. När utskottsmajoriteten avstyrker reservanternas förslag om en utredning och yrkar avslag på motionerna, så har detta sålunda skett med beaktande av att direktiven innefattar även ifrågavarande avdragsrätt och att frågan kommer att bli föremål för bedömning i anslutning till jordbruksbeskattningskommitténs förslag.

Den fråga som behandlas i den andra reservationen är besvärligare från den synpunkten att det inte finns tillfälle att återkomma på samma sätt beträffande detta ärende. Det gäller förbättrade möjligheter att avsätta till skogskonto, så att man skulle kunna fördela beskattningen i förhållande till ett aktuellt årligt uttag från skogskontot under en tioårsperiod. Jag skall emellertid anföra några synpunkter, som motiverar varför majoriteten inte vill biträda förslagen i motionerna och reservationen 2.

I motionerna åberopas att nedläggandet av flottlederna skett mycket snabbt. Ja, man kan ju diskutera vad som är mycket snabbt. Det kan väl vara riktigt att det historiskt sett gått mycket fort, men alla som hållit på med dessa frågor har känt till att en nedläggning av flottlederna varit aktuell ett antal år.

I detta fall har motionärerna särskilt tagit upp nedläggningen av huvudflottlederna Ljungan och Indalsälven. Det är ett par tre år sedan beslutet definitivt fattades i frågan, men före denna tid diskuterades olika åtgärder som en ersättning för älvflottningarna beroende på det klena virke som bl. a. cellulosaindustrin tar ut ur skogen. Därför kan det inte sägas att utvecklingen gått så snabbt att man liksom blivit tagen på sängen när det gäller avverkningsmöjligheterna i dessa områden. Reservanterna har också själva sagt att det inte bör innebära några överraskningar att man lägger ned flottlederna. Jag skall bara citera en mening ur årets reservation: »Även andra flottleder i Norrland

Avskrivningsunderlaget för skogsvägar, m. m.

kan förutses bli nedlagda inom en nära framtid.»

Men det hindrar inte att det varit skäl till att på något sätt söka finna en form för att pröva dessa frågor på samma sätt som sker när det gäller stormfällningarna. Motionärerna önskar ju höja procenten på insättningen på skogskonto från 60 till 80 procent.

Dessutom har ju skogsskattekommittén berört dessa frågor i sitt betänkande — jag tror att det var herr Magnusson i Borås som framhöll detta — och utskottsmajoriteten har inte velat ta upp motionärernas förslag vid årets riksdag eftersom hela detta utredningsbetänkande just nu remissbehandlas. Man kan alltså förutsätta att det efter remissbehandlingen kommer ett förslag som kan förbättra förhållandena.

Frågan om ändrade avdragsregler beträffande kostnader för omplantering av fruktträd har under så många år behandlats i kammaren att det väl inte finns skäl att förlänga debatten ytterligare. Dessutom påpekade herr Sundkvist — och det vill jag gärna instämma i — att utskottet i fjol var helt enig om att ställa sig mycket välvilligt i denna fråga. Utskottet anförde bl. a. att det med nuvarande system för beskattning av realisationsvinster inte torde »inge några allvarligare betänkligheter av principiell natur att införa rätt till avdrag för kostnader för plantering av fruktträd inom den yrkesmässiga fruktodlingen».

Sedd i sitt enskilda sammanhang kan väl denna fråga förefalla enkel, varför ett bifall till motionerna skulle vara motiverat. Utskottsmajoriteten har emellertid inte den meningen att ett sådant ärende skall avgöras utbrytet ur ett större sammanhang. Tidigare har utskottet avvaktat att företagsskatteutredningen skulle framlägga ett förslag som skulle lösa dessa problem på något sätt; det var kanske det som gjorde att det inte förekom några reservationer i fjol, då vi var helt eniga. Nu har emellertid den

na utredning upplösts, och i stället har de frågor som rör jordbruket överförs till jordbruksbeskattningskommittén, som tillsattes i slutet av år 1968. Den har — som jag redan nämnt — fått en uppmaning att snabbt utreda de spörsmål som avser jordbrukets beskattning i dess helhet. Såvitt jag kan förstå kommer även de problem som har tagits upp i reservationen 3 att behandlas i samband med denna kommittés arbete och återfinnas i det förslag som den kommer att presentera.

Jag nämnde att det vid fjolårets behandling inte förekom några reservationer — i år har vi fått tre reservationer på dessa punkter — och det kan väl förklaras av att man, som herr Magnusson i Borås framhållit, ville avvakta utredningarna. Vi är eniga om principerna för hur dessa frågor skall anläggas. Vad vi nu diskuterar är tidpunkten för genomförandet av åtgärderna, och den saken kan diskuteras ganska länge och ganska ingående. Utskottsmajoriteten har emellertid inte funnit att de tre ärenden som berörs av reservationerna fordrar ett så snabbt avgörande att de skall brytas ut ur de stora sammanhangen.

Jag kan inte underlåta att notera en rolig turnering av herr Sundkvist, som sade att stormfällningarna återkom med synnerligen jämna mellanrum. Vi må väl hoppas att naturkatastrofer av det slag som vi har upplevt, en 1954 och ett par tre stycken i år, inte skall komma med alltför jämna mellanrum. Sedan kan man diskutera hur långa de jämna mellanrummen är.

Herr talman! Med hänvisning till vad jag här anför ber jag att få yrka bifall till vad utskottet hemställt under punkterna A—E i sitt betänkande nr 53.

Herr LARSSON i Umeå (fp):

Herr talman! Till bevillningsutskottets betänkande har fogats tre reservationer. Den första omfattar förslag till avdrag vid beskattningen och gäller dik-

Avskrivningsunderlaget för skogsvägar, m. m.

ning i skogsmark. Där kommer vi in på ett problem som sammanhänger med den framtida avkastningen av skogsmark. En ökad produktivitet kan givetvis erhållas om man stimulerar till ytterligare dikningsföretag, men resultatet av dessa kommer långt fram i tiden. Det blir inte några omedelbara verkningar av sådana investeringar. Reservanterna föreslår emellertid att en särskild utredning görs på detta område för att få fram regler som stimulerar till dikningsföretag.

Det gäller här inte enbart den framtida avkastningen av skogsmark utan också en sysselsättningsfråga. Det är synnerligen angeläget att stimulera till ökad dikning och därigenom åstadkomma ökad sysselsättning inom de områden som närmast berörs. Åtgärden får alltså dubbel effekt. Därtill kommer att när dessa investeringar börjar ge resultat, så lär de skogstillgångar som vi kan föra ut på marknaden vara synnerligen värdefulla.

De investeringar vi gör i dag betyder alltså en besparing för framtiden. Att arbetsmöjligheterna inom dessa områden dessutom tillfälligt ökas är mycket betydelsefullt.

I reservationen 2 begärs förslag till 1970 års riksdag om vidgad rätt till insättning på skogskonto. Det rör närmast de flottleder som nu läggs ned, vilket har rubbat de tidigare planerna för avverkningen. Det är fråga om ganska långsiktig planering, där man dels tar ut skog efter en viss plan, dels gör upp planen efter ett rotvärde som kan variera mellan olika år. Även om man har en plan rubbar man ofta denna för att kunna få en rimlig avkastning. Vi har varit i det läget att avkastningen av en hel del skogsområden varit negativ. Det har gjort att man i många fall har sparat avverkningarna men nu har dessa problem på en gång ramlat över skogsägarna genom nedläggningen av flottlederna.

Det vore väl rimligt att ta itu med

detta, så att det redan vid nästa års riksdag kunde framläggas ett förslag om vidgad rätt till insättning på skogskonto. Det betyder inte annat än att beskattningen uppskjuts. Vid insättning på skogskonto beskattas ju pengarna när de tas ut. Statskassan förlorar ingenting på saken, men man får en rimligare och jämnare beskattning.

I reservationen 3 önskar reservanterna att jordbruksbeskattningskommittén skall få i uppdrag att med förtur utarbeta förslag till bestämmelser om avdrag för kostnader för nyplantering av fruktträd inom den yrkesmässiga fruktodlingen. Här föreligger stor enighet, och utskottets talesman åberopar att denna fråga varit uppe tidigare. Men det händer ju ingenting! Det råder fortfarande samma förhållande trots att vi är eniga om att det inte finns några betänkligheter mot att lämna generellt tillstånd till dessa avskrivningar.

Om riksdagen är enig om att det är angeläget att klara upp detta bör också en beställning av ett förslag göras till regeringen, så att vi kan få frågan avgjord vid nästa års riksdag.

Med detta, herr talman, ber jag att få yrka bifall till de tre reservationer som är fogade till utskottets betänkande.

Herr WIKNER (s):

Herr talman! Herr Sundkvist uppfordrade mig att begära ordet när han sade att skogsägarna på grund av nedläggningen av flottleder gör ett onormalt stort uttag. Detta påstående är väl ändå litet överdrivet. Skogsägarna är i regel måna om ett uthålligt skogsbruk och därför även om en mer långsiktig skötsel av sin skog. Det hör faktiskt till undantagen att man går till väga på det sätt som herr Sundkvist anser. Jag är verksam inom detta yrke och har inte kunnat observera någonting sådant.

Herr Sundkvist säger också att man genom nedläggning av flottlederna skapar nollområden. Herr Sundkvist gav en riktig förklaring vad som menas med

Avskrivningsunderlaget för skogsvägar, m. m.

nollområden, men annars var även detta påstående något överdrivet. Skogsägarna har nämligen skogsvårdsstyrelsen och skogsägarföreningarna till sitt förfogande, och dessa organ är måna om att det byggs skogsbilvägar för att motverka att det uppstår nollzoner efter nedläggningen av flottleder.

Vi har dessutom en annan spärr mot en onormal avverkning, nämligen behovet av kontinuerlig råvarutillförsel till industrin. Skogsägarföreningarna propagerar för att man skall ta hänsyn här till även under tider med dåliga virkespriser.

Så nog låg det en viss överdrift i vad herr Sundkvist sade.

Herr MAGNUSSON i Borås (m):

Herr talman! Det har sagts att det nu föreligger en mycket stor enighet mellan utskottsmajoriteten och reservanter; man har i stort sett samma uppfattning. Jag är ytterligt glad över att så är fallet. Det var också en synnerligen angenäm upplevelse att i dag för första gången höra herr Wiklund i Härnösand föra utskottsmajoritetens talan. Det kan väl inte anses vara förmätet att erinra om att vi med herr Wiklunds företrädare under många år har fajtats både om skogsbilvägarna, frukträden och andra ting och att det därför är glädjande att även regeringspartiet nu börjat inta samma ståndpunkt som oppositionen i dessa frågor. Efter de uttalanden som herr Wiklund här gjort såsom representant för det makthavande partiet hoppas jag att vi inom rimlig tid skall få en rätsida på detta problem. Det hälsar jag med tillfredsställelse.

Vad beträffar frågan om avverkningarna utefter Ljungan och Indalsälven på grund av flottledernas upphörande har jag aldrig sagt att skogsägarna blivit tagna på sängen. Det är naturligt att dessa skogsägare utnyttjat chansen att öka avverkningarna; ett annat handlande hade inneburit en nationalekonomisk förlust. Motionerna i ärendet be-

visar också att man i någon mån ökat avverkningarna under denna tid. Därför är det rimligt att skogsägarna får möjlighet att placera en del av dessa inkomster på skogskonto, så att de inte drabbas alltför hårt av marginalskatten.

Herr SUNDKVIKST (cp):

Herr talman! Jag vill framhålla för herr Wiklund att vi är medvetna om att frågan om skogsdikningen kan komma att behandlas i ett annat sammanhang. Han påpekade att jordbruksbeskattningskommittén bör kunna ta upp även denna sak. Men det är just det förhållandet att jordbruksbeskattningskommittén har ett så stort frågekomplex att handlägga som gör att vi inte vill hänvisa även denna fråga dit. Den kommer i så fall att behandlas alltför sent trots att vi nu hunnit så långt att vi i princip är överens.

När det gäller frågan om flottleds- nedläggelserna lyckades jag också reta upp herr Wikner.

Även om skogsägarna tre fyra år i förväg var förberedda på en flottleds- nedläggning, så är detta en mycket kort tidrymd när det gäller skoglga förhållanden. Skall en skog som kanske behöver 50 år för att växa upp skörddas på fyra fem år, får man göra mycket stora uttag. Herr Wikner var väl också på det klara med att det kunde bli fråga om mycket stora uttag.

Jag vill starkt understryka att det när det gäller insättningen på skogskonto inte är fråga om någon skatteflykt. En sådan insättning ligger helt i linje med vad skogsskattekommittén föreslagit i sitt betänkande.

Jag vet kanske sämre än herr Wikner hur stora nollområdena kommer att bli. Men jag är övertygad om att även herr Wikner får lov att erkänna att det uppstår ytterligare nollområden och att de nollområden som redan finns i de norrlandska skogarna kommer att öka. Herr Wikner säger att det hör till undantags-

Avskrivningsunderlaget för skogsvägar, m. m.

fallen att det uppstår nollområden. Det tycker jag inte är något skäl att skjuta på saken. Även om det inte är så många som kommer i kläm är det en del som gör det, och därför finns det anledning att skynda på. På den punkten är vi ju också i princip ense.

När det slutligen gäller frågan om fruktträden har vi bara begärt att jordbruksbeskattningskommittén skall få i uppdrag att handlägga den med förtur. Det är stor skillnad mellan denna begäran och utskottets uttalande att man förutsätter att jordbruksbeskattningskommittén skall behandla frågan. Majoriteten hoppas strängt taget bara att kommittén skall ta upp problemet, medan vi önskar att kommittén skall få i uppdrag att få behandla det med förtur.

Herr WIKLUND i Härnösand (s):

Herr talman! Först och främst ber jag att få tacka herr Magnusson i Borås för hans positiva omdöme när det gäller min uppgift att företräda utskottet. Det är tacknämligt om vi kan komma överens i dessa frågor, eftersom vi är ense om principerna. Detta har jag understrukit tidigare, och jag vill göra det ännu en gång.

Jag skall bara, herr talman, ta upp några små detaljer i det som sagts sedan jag sist var uppe i talarstolen.

Det går inte, herr Larsson i Umeå, att komma ifrån att det är svårt att avgöra om skogsdikningar är grundförbättringar eller inte. Detta har redan på ett tidigt stadium konstaterats här i riksdagen; jag tror att det var i slutet av 1920-talet man bestämde sig för att kalla sådana arbeten för skyddsdikning.

Resonemanget om det negativa utfallet i nollområden kan nog vara riktigt. Men det spelar ju ingen roll när och hur avverkningarna sker, om förhållandena är så dåliga att utfallet blir negativt under vilka förutsättningar arbetet än utförs — det intrycket fick man nämligen av vad herr Larsson i Umeå sade. Det är självklart att negativiteten blir mer

markerad när älv- och bäckflottningen nedläggs, men utfallet är alltså negativt under alla omständigheter.

Frågan om fruktträden kan diskuteras länge och väl, och det har riksdagen också gjort, som jag förut sade. Utskottsmajoritetens tanke är att de nya värdeminskningensreglerna för jordbruket måste anknytas till de regler som gäller för rörelse- och hyresfastighet. Det är klart att man vid en värdering kan finna vissa saker så angelägna att de bör brytas ut, men utskottsmajoriteten har inte funnit detta vara fallet med de tre frågor som berörs i reservationerna.

Herr Sundkvist och jag är överens om att det inte vid insättning på skogskonto är fråga om någon skatteflykt — jag har i varje fall inte givit uttryck åt någon sådan uppfattning — och vi är också helt ense i princip.

Eftersom det inte förekom några reservationer i fjol utan det rådde enighet om att avvakta utredningar finner utskottsmajoriteten det litet förvånande att vi nu åter har fått tre reservationer. Skogsskattekommitténs betänkande remissbehandlas för närvarande, och frågan om omplanteringen av fruktträd kommer enligt säkra uppgifter att behandlas av jordbruksbeskattningskommittén.

Herr WIKNER (s):

Herr talman! Jag vill rätta till ett missförstånd som herr Sundkvist gjorde sig skyldig till. Jag sade aldrig att uppkomsten av nollområdena utgjorde undantagsfall, utan det uttalandet gällde onormal avverkning.

Att vissa områden blir nollområden beror inte enbart på nedläggning av flottningen, utan det beror också på dålig bonitet, låg kubikmassa och kläna dimensioner — i regel är storskogen avverkad på dessa områden. Sedan inverkar väl även konkurrensen från utlandet — priser m. m.

Härmed var överläggningen slutad.

Avskrivningsunderlaget för skogsvägar, m. m.

Punkten A

Utskottets hemställan bifölls.

Punkten B

Herr talmannen gav propositioner dels på bifall till utskottets hemställan, dels ock på bifall till reservationen 1); och fann herr talmannen den förra propositionen vara med övervägande ja besvarad. Herr Magnusson i Borås begärde emellertid votering, i anledning varav efter given varsel följande voteringsproposition upplästes och godkändes:

Den, som vill, att kammaren bifaller bevillningsutskottets hemställan i punkten B) i utskottets betänkande nr 53, röstar

Ja;

Den, det ej vill, röstar

Nej;

Vinner Nej, har kammaren bifallit reservationen 1) av herr Lundström m. fl.

Sedan kammarens ledamöter härefter intagit sina platser och voteringspropositionen blivit ännu en gång uppläst, verkställdes omröstning genom uppresning. Herr talmannen tillkännagav, att han funne flertalet av kammarens ledamöter ha röstat för ja-propositionen. Herr Magnusson i Borås begärde emellertid rösträkning, varför votering medelst omröstningsapparat verkställdes. Därvid avgavs 117 ja och 83 nej, varjämte 1 av kammarens ledamöter förklarade sig avstå från att rösta.

Kammaren hade alltså bifallit utskottets hemställan.

Punkten C

Utskottets hemställan bifölls.

Punkten D

Herr talmannen gav propositioner dels på bifall till utskottets hemställan, dels ock på bifall till reservationen

2); och fann herr talmannen den förra propositionen vara med övervägande ja besvarad. Herr Magnusson i Borås begärde emellertid votering, i anledning varav efter given varsel följande voteringsproposition upplästes och godkändes:

Den, som vill, att kammaren bifaller bevillningsutskottets hemställan i punkten D) i utskottets betänkande nr 53, röstar

Ja;

Den, det ej vill, röstar

Nej;

Vinner Nej, har kammaren bifallit reservationen 2) av herr Lundström m. fl.

Sedan kammarens ledamöter härefter intagit sina platser och voteringspropositionen blivit ännu en gång uppläst, verkställdes omröstning genom uppresning. Herr talmannen tillkännagav, att han funne flertalet av kammarens ledamöter ha röstat för ja-propositionen. Herr Magnusson i Borås begärde emellertid rösträkning, varför votering medelst omröstningsapparat verkställdes. Därvid avgavs 116 ja och 83 nej, varjämte 1 av kammarens ledamöter förklarade sig avstå från att rösta.

Kammaren hade alltså bifallit utskottets hemställan.

Punkten E

Herr talmannen gav propositioner dels på bifall till utskottets hemställan, dels ock på bifall till reservationen 3); och fann herr talmannen den förra propositionen vara med övervägande ja besvarad. Herr Magnusson i Borås begärde emellertid votering, i anledning varav efter given varsel följande voteringsproposition upplästes och godkändes:

Den, som vill, att kammaren bifaller bevillningsutskottets hemställan i punk-

Realisationsvinstbeskattningen av aktier m. m.

ten E) i utskottets betänkande nr 53, röstar

Ja;

Den, det ej vill, röstar

Nej;

Vinner Nej, har kammaren bifallit reservationen 3) av herr Lundström m. fl.

Sedan kammarens ledamöter härefter intagit sina platser och voteringspropositionen blivit ännu en gång uppläst, verkställdes omröstning genom upprensning. Herr talmannen tillkännagav, att han funne flertalet av kammarens ledamöter ha röstat för ja-propositionen. Herr Magnusson i Borås begärde emellertid rösträkning, varför votering medelst omröstningsapparat verkställdes. Därvid avgavs 116 ja och 81 nej, varjämte 2 av kammarens ledamöter förklarade sig avstå från att rösta.

Kammaren hade alltså bifallit utskottets hemställan.

§ 16

Realisationsvinstbeskattningen av aktier m. m.

Föredrogs bevillningsutskottets betänkande nr 56, med anledning av motioner angående realisationsvinstbeskattningen av aktier m. m.

Utskottet behandlade i detta betänkande följande motioner:

1) motionerna I: 61 av herrar *Yngve Nilsson* och *Strandberg* samt II: 68 av herr *Lothigius*, vari hemställdt,

att riksdagen i skrivelse till Kungl. Maj:t begärde en utredning i enlighet med de i motionerna angivna riktlinjerna rörande utformningen av beskattningen vid avyttring av aktier och därmed jämförliga värdepapper enligt 35 § 3 mom. kommunalskattelagen;

2) motionerna I: 75 av herr *Lindblad* och II: 88 av herr *Ahlmark*;

3) motionerna I: 79 av herr *Tistad* och II: 91 av herr *Larsson* i Umeå, vari hemställdt,

att riksdagen i skrivelse till Kungl. Maj:t måtte begära förslag till sådan ändring av gällande bestämmelser om beskattning av realisationsvinst, att uppskov med beskattning under viss tid finge åtnjutas för realisationsvinst vid av ägarens flyttning till annan ort föranledd försäljning av en- eller tvåfamiljsfastighet, avsedd huvudsakligen som bostad åt ägaren, i det fall denne avsåg att på den nya bostadsorten förvärva liknande bostadsfastighet;

4) motionerna I: 277 av herr *Werner* och II: 306 av herr *Hermansson m. fl.*, vari hemställdt,

a) att riksdagen i skrivelse till Kungl. Maj:t begärde utredning och förslag om skärpning av aktievinst- och markvärdebeskattningen,

b) att riksdagen beslutade att 35 § 3 mom. kommunalskattelagen erhöles i motionerna angiven ändrad lydelse, innebärande att gällande regler för aktievinstbeskattningen skärptes genom att procentsatsen för det belopp av försäljningssumman, som skulle räknas som skattepliktig realisationsvinst, höjdes från 10 till 15 procent;

5) motionerna I: 329 av herr *Nils Nilsson* och II: 371 av herr *Grebäck m. fl.*, vari hemställdt,

att riksdagen i skrivelse till Kungl. Maj:t begärde översyn av reglerna om realisationsvinstbeskattning såvitt avsåg mindre oobeyggda jordbruks- och skogsfastigheter i enlighet med vad i motionerna anförts;

6) motionerna I: 697 av herrar *Karl Pettersson* och *Svenungsson* samt II: 805 av herr *Larsson* i Norderön m. fl., vari hemställdt,

att riksdagen i skrivelse till Kungl. Maj:t begärde förslag till sådan ändring av realisationsvinstbeskattningen att försäljningen av mark för jordbruks- eller skogsbruksrationalisering undantogs från realisationsvinstbeskattning i

Realisationsvinstbeskattningen av aktier m. m.

de fall då fastighetens åbyggnader vore undantagna för bostad åt säljaren.

Utskottet hemställde,

A) *beträffande en allmän översyn av realisationsvinstbeskattningen*

att riksdagen måtte avslå

- 1) motionerna I: 61 och II: 68,
- 2) motionerna I: 75 och II: 88;

B) *beträffande höjd beskattning av realisationsvinster*

att riksdagen måtte avslå motionerna I: 277 och II: 306;

C) *beträffande realisationsvinstbeskattning av fastighetsförsäljning i rationaliseringssyfte*

att riksdagen måtte avslå

- 1) motionerna I: 329 och II: 371,
- 2) motionerna I: 697 och II: 805;

D) *beträffande uppskov med realisationsvinstbeskattning vid fastighetsförsäljning*

att riksdagen måtte avslå motionerna I: 79 och II: 91.

Reservationer hade avgivits *beträffande en allmän översyn av realisationsvinstbeskattningen*

1) av herrar *Lundström* (fp), *Yngve Nilsson* (m), *Sundin* (cp), *Gösta Jacobsson* (m), *Tistad* (fp), *Magnusson* i Borås (m), *Sundkvist* (cp) och *Josefson* i Arrie (cp), vilka hemställt,

att riksdagen icke måtte biträda avslagsyrkandet under punkten A 1 i utskottets hemställan utan i stället, med bifall till motionerna I: 61 och II: 68, i skrivelse till Kungl. Maj:t begära utredning rörande utformningen av beskattningen vid avyttring av aktier och därmed jämförliga värdepapper enligt 35 § 3 mom. kommunalskattelagen;

beträffande realisationsvinstbeskattning av fastighetsförsäljning i rationaliseringssyfte

2) av herrar *Lundström* (fp), *Yngve Nilsson* (m), *Sundin* (cp), *Gösta Ja-*

cobsson (m), *Tistad* (fp), *Magnusson* i Borås (m), *Sundkvist* (cp) och *Josefson* i Arrie (cp), vilka hemställt,

att riksdagen icke måtte biträda avslagsyrkandet under punkterna C 1 och 2 i utskottets hemställan utan i stället, med anledning av motionerna I: 329 och II: 371 samt I: 697 och II: 805, i skrivelse till Kungl. Maj:t begära utredning av reglerna rörande realisationsvinstbeskattning vid avyttring av fastighet i syfte att underlätta sådana försäljningar som skedde i rationaliseringssyfte;

beträffande uppskov med realisationsvinstbeskattning vid fastighetsförsäljning

3) av herrar *Lundström* (fp), *Yngve Nilsson* (m), *Sundin* (cp), *Gösta Jacobsson* (m), *Tistad* (fp), *Magnusson* i Borås (m), *Sundkvist* (cp) och *Josefson* i Arrie (cp), vilka hemställt,

att riksdagen icke måtte biträda avslagsyrkandet under punkten D i utskottets hemställan utan i stället, med bifall till motionerna I: 79 och II: 91, i skrivelse till Kungl. Maj:t begära förslag till sådan ändring av gällande bestämmelser om beskattning av realisationsvinst, att uppskov med beskattning under viss tid finge åtnjutas för realisationsvinst vid av ägarens flyttning till annan ort föranledd försäljning av en- eller tvåfamiljsfastighet, avsedd huvudsakligen som bostad åt ägaren, i det fall denne avsåg att på den nya bostadsorten förvärva liknande bostadsfastighet.

Utskottets hemställan föredrogs; och anförde därvid:

Herr MAGNUSSON i Borås (m):

Herr talman! Bestämmelserna om beskattningen av aktievinster tillkom ju ganska hastigt för tre år sedan. Man var väl då på det klara med att de inte var så särskilt noggrant utformade, och vi påpekade också från vårt håll riskerna för de verkningar som därvidlag skulle

Realisationsvinstbeskattningen av aktier m. m.

kunna uppstå. Det föreligger nu en motion, där man begär att det skall verkställas en utredning som kommer till rätta med dessa verkningar. Det gäller bl. a. de svårigheter som föreligger att kombinera två beskattningssystem med varandra, dels realisationsvinstbeskattningen, dels det beskattningssystem som innebär en evig beskattning.

Med de nuvarande bestämmelserna kan det, vilket vi även påpekade när beslut i frågan fattades för tre år sedan, bli förmånligare att sälja aktierna före fem års innehav än senare. Det kan också ske en mycket hård beskattning av speciellt små vinster på grund av att vinsten blir föremål för beskattning så snart den överstiger 5 procent. Det är dessa problem som gör att vi menar att bestämmelserna bör ses över. Därtill kommer att beskattningssystemet inte tar hänsyn till penningvärdeförsämringen.

I utskottets betänkande behandlas också ett annat problem, nämligen försäljning av fastigheter i jordbruksrationaliseringssyfte. När en jordbruksfastighet skall säljas i rationaliseringssyfte, vilket innebär att jorden läggs samman med en närliggande gård, kan det inte sällan förhålla sig så, att vederbörande ägare av den fastighet som skall försälas finner det förenligt med sina intressen att alltjämt bo kvar på gården, varför han överlåter endast jorden. Då uppstår ett beskattningsproblem av den anledningen att det årliga avdraget av 3 000 kronor inte får tillgodoräknas såsom avdrag på realisationsvinsten. Därför blir det en hårdare beskattning, när ägaren bara skall sälja jorden än när han också säljer byggnaderna.

Det måste vara ett samhällsintresse att vederbörande kan bo kvar därute på landet, varigenom man så länge som möjligt kan upprätthålla en levande landsbygd. Men det är också ett samhällsintresse av den anledningen att han

i annat fall skulle komma att efterfråga bostad på en centralort, där det redan tidigare är trångt.

Sett från dessa synpunkter menar vi att det är rimligt att man försöker tillgodose dessa intressen och att denna fråga blir föremål för utredning.

Den tredje frågan som behandlas i betänkandet rör de försäljningar av villor som beror på att ägaren måste flytta från en ort till en annan. Det uppkommer ju av olika anledningar mycket snabba växlingar i dagens samhälle, och därför bör vi försöka underlätta för människorna att kunna flytta från en plats till en annan. Inte sällan möter emellertid stora svårigheter när en person som redan tidigare äger ett egendom skall försälja detta. Det kan bli en realisationsvinst, men han är ju i behov av en likadan bostad på den ort dit han flyttar och därför är det av intresse att alla de pengar han får för den gamla fastigheten kan användas för inköp av en fastighet på den plats där han funnit en ny sysselsättning. Det är alltså av behovet påkallat att bestämmelserna ses över och olägenheterna blir undanröjda. Här är det ju inte fråga om att någon skall befrias från beskattning utan det gäller ett uppskov med beskattningen tills vederbörande en gång kanske säljer villafastigheten på den nya platsen. Därmed har man ju nått syftet att underlätta omflyttningen, och därför har vi också framfört det här kravet i en reservation.

Herr talman! Jag ber att med dessa ord få yrka bifall till reservationerna 1, 2 och 3 vid bevillningsutskottets betänkande nr 56.

Herr förste vice talmannen övertog ledningen av förhandlingarna.

Herr LARSSON i Umeå (fp):

Herr talman! I reservationen 1 beträffande realisationsvinstbeskattning av aktier och andra värdepapper, en beskattning som i och för sig är både

Realisationsvinstbeskattningen av aktier m. m.

rimlig och riktig, framhåller vi att beskattningen måste vara så utformad att den tillgodoser såväl enkelhetskrav som rättvisekrav. Ofta blir det ena kravet tillgodosett på bekostnad av det andra. Möjligen kan man med hänsyn till schabloniseringen anse att enkelhetskravet här blivit väl tillgodosett, men med fog finner människorna beskattningen djupt obegriplig och deras undran över effekterna är stor. Denna undran förstärks naturligtvis av att man upplever det vara lite si och så med rättvisan. Att exempelvis mindre aktievinster kan bli procentuellt hårdare beskattade än större strider mot alla principer i vårt skattesystem. Likaså är det otillfredsställande att rent fiktiva vinster kan bli beskattade, och en utredning som tar hänsyn till dessa frågor är därför motiverad. Erfarenheterna från de år bestämmelserna gällt bör kunna ge vägledning om hur en i och för sig motiverad beskattning bör utformas, så att inte kraven på rättvisa och enkelhet slår ihjäl varandra.

Reservationen 2 rör realisationsvinstbeskattning vid fastighetsförsäljning. Om en sådan försäljning skett i rationaliseringssyfte finns det anledning att utforma beskattningen så, att den underlättar och inte försvårar rationaliseringen. Men jag skall framför allt uppehålla mig vid reservationen 3 som gäller försäljning då någon, t. ex. på grund av nytt arbete, nödgas sälja sin fastighet och kanske måste köpa en ny på den nya tjänstgöringsorten.

Som beskattningen nu är utformad kan omställningen försvåras. För att skaffa en likvärdig fastighet på en ny ort behövs ofta mera pengar, eftersom byggnadskostnadernas stegring har trissat upp fastighetspriserna. Bara detta kan orsaka stora svårigheter vid flyttningen. Om man dessutom omedelbart skall betala realisationsvinstskatt på den gamla fastigheten, så kan det innebära att flyttningen omöjliggörs. Det kan inte vara en riktig politik, speciellt som vi ju på andra vägar försöker att

så mycket som möjligt underlätta nödvändiga omlokaliseringar.

Jag kan ge ett exempel på hur illa denna beskattning kan slå. Vi kan tänka oss att en person i en expansiv ort har en fastighet men får arbete på annan ort och där skaffar sig en exakt likadan bostad i stället för den gamla. Han gör då ingen som helst vinst men råkar ändå ut för en hård beskattning när han säljer sin gamla fastighet, trots att det är samma pengar han lägger ned i den nya fastigheten. Detta rimmar ju illa med rättvisa i beskattningen. Man skall beskatta vinster, inte något som snarare blir en bestraffning vid en flyttning till annan ort.

När denna fråga har diskuterats tidigare har utskottets majoritet framhållit att det inte är möjligt att ange i lagen vilka fall som motiverar särbestämmelser. Denna motivering har upprepats i år men är långtifrån övertygande. Det har varit möjligt att i de statliga lönebestämmelserna fixera de fall där särskilda flyttningskostnadsersättningar skall utgå. Gränsdragningssvårigheterna är där likartade, men det har gått att lösa problemet. Även i detta fall måste det finnas möjligheter, om bara viljan finns.

Vid fastighetsförsäljningar är det möjligt att göra avdrag för kostnader i form av mäklararvoden o. d. i samband med försäljningen. Men det är under förutsättning att det har blivit någon vinst på försäljningen. Har det däremot blivit förlust — som det blir i sådana fall som jag här anfört — kan avdrag inte göras för dylika kostnader. Och förluster uppstår ofta vid flyttning till en expansiv ort från en ort där sysselsättningen är dålig. Då får säljaren ett lågt pris på sin fastighet och gör alltså en kapitalförlust. Det vore rimligt om han då fick göra avdrag för de direkta kostnaderna för försäljningen. Som det nu är kan förhållandena inte anses tillfredsställande.

Denna fråga ligger visserligen på sidan om den som berörs i reservationer-

Realisationsvinstbeskattningen av aktier m. m.

na, men jag har ändå velat ta upp den eftersom den så intimt hänger samman med de problem vi nu diskuterar. Vad jag här anfört motiverar ytterligare att dessa frågor är i behov av översyn. Svårigheterna för de människor som nödgas flytta från en ort är tillräckligt stora utan att beskattningen av ett egna hem skall komplicera förhållandena. Det bör också observeras att det här inte gäller befrielse från beskattning utan endast ett uppskov med beskattningen för viss tid. Kungl. Maj:t bör efter en översyn av problemen snabbt kunna framlägga förslag i ärendet. De synpunkter som framkommit i motioner och reservationer i denna fråga bör därvid kunna ge vägledning.

Herr talman! Med det anförda ber jag att få yrka bifall till de tre reservationer som är fogade till bevillningsutskottets betänkande nr 56.

Herr JOSEFSON i Arrie (cp):

Herr talman! Herr Magnusson i Borås har här utförligt behandlat reservationerna, och jag kan därför fatta mig mycket kort. Jag tänker närmast beröra reservationerna 2 och 3, speciellt den förstnämnda.

I reservationen 2 har frågan om försäljning av fastigheter i rationaliserings syfte tagits upp. Som framhålles i motionerna I: 329 av herr Nils Nilsson och II: 371 av herr Grebäck m. fl. var avsikten när markvärdebeskattningen infördes inte att beskatta mindre vinster vid försäljning av egna hem, villor eller jordbruk. Motionärerna påpekar mycket riktigt att försäljning av små, icke bebyggda fastigheter kan föra ganska stora skattekonsekvenser med sig. Det är därvidlag samma sak som herr Magnusson i Borås framhöll när det gäller försäljning av jorden och säljaren själv behåller byggnaderna. Då får man inte tillgodoräkna sig det årliga avdraget på 3 000 kronor, vilket i många fall medför att ett ganska stort belopp blir skattebelagt.

Det är givet att detta kan medföra

hinder för en önskad strukturrationalisering. När man läser utlåtandet finner man att även utskottsmajoriteten observerat detta förhållande men att den i dag inte velat tillstyrka någon ändring eller utredning av gällande bestämmelser.

Vi reservanter har ansett att frågan rörande realisationsvinstbeskattning vid avyttring av fastighet i avsikt att underlätta en försäljning som sker i rationaliserings syfte bör bli föremål för utredning. Med denna motivering ber jag, herr talman, att få yrka bifall till reservationen 2.

Reservationen 3 har utförligt kommenterats under debatten, och jag vill endast säga att lagstiftningen i det avseende, som där behandlas, med den rörlighet som råder på arbetsmarknaden i dag är alltför snävt utformad. Den utgör ett hinder för en naturlig omflyttning av arbetskraften, och det bör, såsom motionärerna framhåller, kunna beviljas uppskov med den betalningsskyldighet som föranleds av en eventuell realisationsvinst. Jag vill därför yrka bifall till reservationen 3. Jag yrkar slutligen också bifall till reservationen 1.

Herr HERMANSSON (vpk):

Herr talman! Den fråga som nu i verkligheten står under diskussion — men som i debatten döljes bakom tekniska resonemang — är följande: Är den nuvarande beskattningen av vinster på aktiespekulation och markvärdestegring lagom avvägd ur olika synpunkter, bör den skäpas eller eventuellt lindras? De borgerliga partierna vill att beskattningen skall lindras. Socialdemokraterna tycker att beskattningen är väl avvägd liksom de tycker att det mesta är i det samhälle som de regerat i under över 35 år. Hur denna syn på vinster genom aktiespekulation och markvärdestegring kan förenas med kravet om ett jämlikhetens samhälle är emellertid svårt att förstå.

Realisationsvinstbeskattningen av aktier m. m.

För vår del anser vi att en betydande skärpning av dessa skatter är befogad. Det har vi länge hävdad, och vi anser att utvecklingen ytterligare understrukit det riktiga i vår inställning. Vår principiella uppfattning är att realiserade kapitalvinster skall beskattas i samma utsträckning som vanlig inkomst. Detta bör gälla såväl vinster på aktiespekulation som på markvärdestegring. I bägge fallen rör det sig om inkomster som på intet sätt kan motiveras med arbetsinsatser eller verksamhet i övrigt till nytta för samhällsutvecklingen. De stigande markvärdena sammanhänger till avgörande del med samhällets allmänna utveckling. Med utvecklingen av näringslivet, med utbyggnaden av samhällen och kommunikationer stiger marken i pris. Vi anser att vinsten av denna markvärdestegring i princip bör tillfalla samhället. Det garanterar man bäst genom att samhället äger marken. Så länge detta bara i ringa utsträckning är fallet, bör en skärpning av beskattningen av vinst vid avyttring av fastighet vara motiverad.

Den starka ökningen av aktievärdena — en rad sifferuppgifter härpå har lämnats i vår motion, men jag skall inte uppta kammarens tid med att upprepa dem — är i verkligheten till sist grundad på de arbetsinsatser som görs av de i produktionen verksamma. Den sammanhänger också med den allmänna ekonomiska utvecklingen. I varje fall är den inte beroende av några insatser från den lilla grupp av stora förmögenhetsägare som har monopoliserat de stora aktieposterna i företagen. En skärpning av aktievinstbeskattningen är i hög grad befogad mot bakgrunden av den höjning av aktiekurserna som skett under de senaste årtiondena.

Bevillningsutskottet avvisar nu kravet på en sådan skärpning med att man ännu inte har tillräckliga erfarenheter av utvecklingen sedan de nya reglerna för beskattning av aktievinster respek-

tive markvärdestegring infördes. Det argumentet för avslag anser vi på intet sätt bärande. Beskattningen av markvärdestegring löser inte alls den stora frågan om de oförtjänta vinster som stora markägare och spekulanter kan göra på sitt jordmonopol.

Detta är ju ingen ny fråga. Den har diskuterats sedan förra århundradet i vårt land liksom i många andra länder, men den har ännu inte lösts. På motsvarande sätt har hela frågan om beskattningen av aktievinster en vidare bakgrund än enbart utvecklingen under de tre år som gått sedan den senaste lagändringen genomfördes. Man kan därför heller inte, som finansministern gjorde här i ett interpellations svar i våras, ta utvecklingen under de tre senaste åren som intäkt för påståendet att en skärpning inte behöver ske. Ett urval av jämförelsetillfällen blir alltid godtyckligt, men det minst godtyckliga måste vara att se utvecklingen av aktiekurserna under en längre tidsperiod. Och då kan ingen bestrida att en mycket stark reell förmögenhetsökning skett för de stora aktieägarna.

Den invändning som ibland förs fram, att vissa aktieägare tidvis kan göra förluster också när kurserna går ned, kan inte tillmätas någon betydelse i detta sammanhang — allra minst när man samtidigt talar om spel på fondbörsen som ett slags lotteri. Vem får göra avdrag för utlägg för lottsedlar och tipskuponger eller toospel? Ingen, såvitt jag vet. Däremot anses det självklart med en tillräcklig beskattning av vinsterna på sådant. De stora aktieägarna har för övrigt en sådan fördelning av sina aktieinnehav att de skaffat sig en stor säkerhet. Även när börskrascher inträffar brukar de stora hajarna ta hem förtjänsten genom att sluka småfisken.

Det avgörande är emellertid den principiella synen på dessa frågor. Socialister betraktar över huvud taget arbetsfria inkomster, d. v. s. profiter på ut-

Realisationsvinstbeskattningen av aktier m. m.

sugning och utplundring av den arbetande majoriteten i samhället, som icke försvarbara. Dessa arbetsfria inkomster bör helt avskaffas. Det minsta man kan begära är att de åtminstone inte beskattas lägre än arbetsinkomster. Så torde emellertid ibland vara fallet vid den lindriga aktievinstbeskattning som Sverige har. Jag vill erinra om att det i vissa jämförbara länder, t. ex. England, under de senaste åren genomförts en hårdare beskattning av aktievinster än den som förekommer här i landet.

I en broschyr, utgiven i november 1968 av SSU, ges ett exempel på hur en stor aktieägare skaffar sig en betydande inkomst utan annan insats än att skriva sitt namn på ett papper. Därefter heter det:

»Är detta tillfredsställande?

Nej!

Vi kan aldrig acceptera att människor på detta sätt gör sig stora arbetsfria vinster. För dem som har det bra är det ingen svårighet att 'spela' på börsen. För folk i allmänhet finns inte den chansen. De kan inte skuldsätta sig. De kan inte ta några risker att sätta familjens ekonomi på spel. Dessutom får de antagligen heller inte låna några pengar. De har inte tillräckligt goda säkerheter.

Den nuvarande aktievinstbeskattningen ger, trots revisioner, inget fullgott skydd mot sådana här arbetsfria inkomster. Därför måste beskattningen skärpas!»

Herr talman! Det lär finnas en SSU-klubb här i riksdagen. Den har visst också medlemmar i regeringen. Det skulle vara intressant att få veta om dessa ledamöter stöder vad deras förbund har uttalat eller om de ställer sig bakom sina partivänner i bevillningsutskottet, som är motståndare till en skärpning av aktievinstbeskattningen.

Jag yrkar bifall till motionerna I: 277 och II: 306, vari begärs utredning och förslag om skärpning av aktievinst- och

markvärdebeskattningen men dessutom en omedelbar skärpning av beskattningen av aktievinster.

Herr KRISTENSON (s):

Herr talman! Det skulle kanske vara intressant att vid behandlingen av detta bevillningsutskottets utlåtande gå in på en diskussion i sak, framför allt med hänsyn till allt det som finns motiverat i de motioner som ligger till grund för det borgerliga ställningstagandet i utskottet. Jag skall emellertid inte göra detta, eftersom motionerna och reservationsyrkandena för de flesta av kammarens ledamöter sedan många år tillbaka är så välbekanta att det kan vara onödigt.

I reservationen 1 yrkas nu på en utredning av realisationsvinstbeskattningen av aktier och andra värdepapper. Reservanterna hävdar att de nya reglerna inte uppfyller lämpliga krav på ändamålsenlig och rättvis beskattning. Det är möjligt att detta till en viss del är sanning, men vi skall ta hänsyn till att reglerna är utformade som en schablon, och då är vi alla inom bevillningsutskottet överens om att det inte går att skapa någon millimeterrättvisa vid beskattningen.

Här har sagts att dessa regler missgynnar dem som gör små vinster vid försäljning av aktier. För att bemöta detta kan man bara upplysa reservanterna om att aktieinnehavaren först måste göra en vinst som överstiger 500 kronor innan realisationsvinst vid beskattning av aktier någon gång kan komma i fråga. 500 kronor går alltså helt skattefria vid vinster på försäljning av aktier. Dessa regler har tillämpats under så kort tid att varken reservanterna eller utskottsmajoriteten har hunnit skaffa sig några säkra grunder för bedömningen av hur de utfallit under dessa tre år. Både departementschefen och utskottet framhöll 1966 att dessa regler kunde komma att behöva överses när de tillämpats en viss tid

Realisationsvinstbeskattningen av aktier m. m.

och praktiska erfarenheter hunnit visa vilka brister som eventuellt kunde föreligga. Utskottet framhöll också att då pågående utredningar och förslag, som kan komma fram från aktiefondutredningen, skogsskattekommittén och kapitalskatteutredningen, eventuellt kunde komma att realiseras, skulle en samordning med dessa regler kunna övervägas. De två förstnämnda utredningarna har nu framlagt sina förslag, och kapitalskatteutredningen väntas komma med sitt förslag hösten 1970. Då kan alltså, som jag tidigare sade, en samordning med nu gällande regler övervägas.

Herr Hermansson sade att kommunisterna vill höja skatten på realisationsvinster vid försäljningen av aktier. Han säger att socialdemokraterna anser att den för närvarande är väl avvägd och de borgerliga att den är för hög.

Utskottsmajoriteten anser att den för närvarande är väl avvägd, men vi förutsätter i vårt betänkande att den kan komma att höjas. Detta kommer att ske mot bakgrunden av att vi förväntar förslag från departementschefen, grundat på de tre utredningar jag tidigare nämnt.

Sedan blandar herr Hermansson förmodligen ihop begreppen skatt på realisationsvinst och aktiekursernas stegring, som betyder en förmögenhetsökning för aktieägare. Socialdemokraterna har därvidlag sagt att vi kommer med ett förslag om en väsentligt höjd förmögenhetsbeskattning. Statsminister Palme ställde en direkt fråga till centerpartiets ledare herr Hedlund under remissdebatten, statssekreterare Feldt ställde den till centerpartisten herr Antonsson i en TV-duell och fick ett klart ja från herr Antonsson om att han var med på en väsentlig höjning, medan däremot herr Hedlund kanske anslöt sig litet tveksamt — han skulle naturligtvis som vanligt först titta litet på utredningarna innan han kunde ge ett obetingat svar.

Men det finns alltså en majoritet för en väsentligt höjd förmögenhetsbeskattning. Även de som har sin förmögenhet placerad i aktier, så att den stiger när aktiekurserna stiger, kommer att få del av denna högre skatt.

I reservationen 2 hemställs om en utredning av reglerna rörande realisationsvinstbeskattning vid avyttring av fastighet i syfte att underlätta sådana försäljningar som sker i rationaliseringssyfte. Reservanterna stöder sig förmodligen på uppfattningen att de nuvarande beskattningsreglerna, som riksdagen antog så sent som år 1967, försvårar viss försäljning i rationaliseringssyfte. Jag vill framhålla att dessa regler har antagits för att beskatta vinster som kan göras på investeringar i mark, d. v. s. spekulation. Avsikten med beslutet var dock att lämna mindre vinster som uppstår vid försäljning av egna hem, villor eller jordbruk skattefria. Reservanternas påstående att nuvarande regler försvårar försäljning i rationaliseringssyfte kan tillbakavisas med att endast 75 procent av vinsten skall beskattas, oavsett vilken tid fastigheten har innehafts. Det är möjligt att man i framtiden — jag anser det personligen — kan överväga en ytterligare höjd procentsats för beskattning av spekulationsvinster vid försäljning av mark.

Herr Magnusson i Borås gjorde sig lik-som herr Josefson i Arrie skyldig till ett något felaktigt argument i denna diskussion. Han sade nämligen att det beträffande jordbruk, om fastighetsägaren sitter kvar i byggnaderna men säljer jordbruket, uppstår vinster och att beskattningen av dessa skulle försvåra försäljning av jorden. Detta skall ses mot bakgrunden av att 3 000-kronorsavdraget är knutet enbart till byggnaderna. Kostnader för underhåll av jordbruksmark har varit direkt avdragsgilla vid beskattningen. Har det gjorts förbättringar av jorden har kostnaderna därför varit avdragsgilla genom avskrivningar under den period som gäl-

Realisationsvinstbeskattningen av aktier m. m.

ler enligt taxeringsreglerna. Man har alltså fått ersättning för det på jorden nedlagda kapitalet, vilket man inte har fått när det gäller byggnaderna. Därför är det ett något svagt argument att påstå att beskattningen skulle förhindra en försäljning av jord i rationaliserings-syfte.

I reservationen 3 hemställs om omedelbara åtgärder för att uppskjuta beskattningen av realisationsvinst vid försäljning av en- eller tvåfamiljsfastighet då ägaren avflyttar till annan ort. I det motionspar som ligger till grund för reservationen är huvudargumentet för en ändring att en sådan skulle medverka till större rörlighet på arbetsmarknaden, enär många nu är rädda för att drabbas av en stor realisationsvinstskatt. Det verkliga förhållandet är att nu gällande regler i de flesta fall ger skattefrihet vid försäljning av egna hem. Dessa regler tar ju hänsyn till de vinster som uppstår på grund av penningvärdeförändringen genom den indexvärdering som avser anskaffnings- och förbättringskostnader. Om vinster av någon annan anledning uppstår, skall de naturligtvis gå till beskattning i vanlig ordning. Utskottet har vid ett flertal tidigare tillfällen anfört att det torde vara lagtekniskt omöjligt att ange de fall då ett skatteuppskov av arbetsmarknadsskäl skulle kunna vara motiverat. Dessa synpunkter gäller uppenbart fortfarande, och det är de som utgör utskottsmajoritetens huvudargument.

Med dessa ord, herr talman, yrkar jag bifall till vad bevillningsutskottet hemställt i sitt betänkande nr 56.

Herr HERMANSSON (vpk):

Herr talman! Nej, herr Kristenson, jag är mycket väl medveten om att det är två olika skatter det handlar om. Vi har dels den vanliga förmögenhetsbeskattningen och dels den särskilda beskattningen av realiserade aktievinster. Det är två olika saker. Men delvis är det

samma utveckling som ligger bakom ökningen av de realiserade aktievinsterna och ökningen av de stora förmögenheterna, nämligen i den mån de stora förmögenheterna består av aktier. Bägge dessa skatter bör enligt vår mening skärpas. Det krav vi har framlagt till årets riksdag om en skärpning av den vanliga förmögenhetsskatten avskog riksdagens majoritet redan i våras, och det kommer alltså icke upp till behandling i dag. Det krav som kommer upp till behandling i dag är vårt krav på en skärpning av skatten på realiserade aktievinster.

Herr Kristenson sade att han var anhängare av och trodde sig kunna utlova en majoritet för en väsentligt höjd förmögenhetsbeskattning. Jag tycker att det är mycket tillfredsställande om vi får ta herr Kristenson på orden när det gäller det uttalandet. Finansministern har ännu inte lagt fram sitt bud om höjningen av beskattningen på de stora förmögenheterna. I gårdagens radioeko gavs vissa förhandstips om resultatet av den utredning som har behandlat denna fråga. Om skärpningen av beskattningen på de stora förmögenheterna blir begränsad till vad, enligt radion, denna utredning ämnar framlägga, handlar det verkligen inte om någon väsentligt höjd förmögenhetsbeskattning utan om en mycket litet höjd förmögenhetsbeskattning. En så ringa skärpning kan i varje fall inte jag känna mig tillfredsställd med, och jag tror inte heller att majoriteten av löntagarna i det här landet kommer att känna sig tillfredsställda med en så ringa skärpning som där annonserades.

Beträffande vårt krav på en omedelbar skärpning av aktievinstbeskattningen sade herr Kristenson att utskottsmajoriteten fann beskattningen väl avvägd för närvarande men att den avvaktade förslag från finansministern. Ja, om den socialdemokratiska majoriteten i bevillningsutskottet anser beskattningen väl avvägd för närvarande,

Realisationsvinstbeskattningen av aktier m. m.

finns det risk för att också finansministern delar den meningen. Och den redogjorde han för här i riksdagen i maj månad i ett interpellationssvar, där han tyvärr icke ville ställa i utsikt något förslag under den närmaste tiden om att skärpa aktievinstbeskattningen.

Men oavsett om herr Kristenson och andra socialdemokrater i bevillningsutskottets majoritet anser att beskattningen för närvarande inte bör ändras i avvaktan på förslag från finansministern måste herr Kristenson ha en egen ståndpunkt. Anser herr Kristenson att aktievinstbeskattningen bör skärpas mot bakgrunden av den utveckling som varit rådande under senare år beträffande börskurserna på aktier och mot bakgrunden av de krav som ställs även inom det socialdemokratiska partiet, bl. a. av SSU, vilka jag tidigare har redogjort för? Det vore intressant att få veta herr Kristensons ståndpunkt i denna fråga.

Herr KRISTENSON (s):

Herr talman! Jag kan inte undgå att få den uppfattningen att herr Hermansson i sitt resonemang något blandar ihop beskattningen av förmögenheter och beskattningen av realisationsvinster. Han slutar sitt anförande med att fråga efter min mening om beskattningens höjd mot bakgrund av börskurserna. Det är väl ändå på det sättet att så länge jag har aktierna i min hand är börskurserna i och för sig inte ett bevis på att jag har gjort någon vinst som skall beskattas. Det är först när aktierna försäljs som det kan uppstå en realisationsvinst. Då skall den beskattas oavsett vilken börskursen råkar vara.

Jag sade emellertid att vi från socialdemokraternas sida kommer att lägga fram ett förslag om en höjning av förmögenhetsskatten. Värdet av ett aktieinnehav kommer väl även sedan detta förslag har genomförts att räknas fram efter de regler som nu gäller — jag förmodar att det på den punkten inte blir

någon ändring. Härvid är naturligtvis börskurserna en av komponenterna.

I fråga om förmögenhetsbeskattningen refererade herr Hermansson gårdagens presentation i radion av det kommande utredningsförslaget. Jag hade tyvärr inte tillfälle att höra detta radioprogram, och jag har heller inte läst någonting om förslaget i tidningarna. Jag vet alltså inte vad utredningen kommer att föreslå. Men herr Hermansson känner ju till den politiska gången i vårt land — om jag får uttrycka mig så. En utredning kan föreslå, men det är ändå departementschefen som utarbetar propositionen. Ibland sker det i enlighet med utredningsförslaget och ibland med frångående av detta. Jag tror att vi lugnt kan avvakta propositionen. Det förslag om en höjning av förmögenhetsskatten som finansministern kommer att framlägga skall säkert tillfredsställa både herr Hermansson och mig.

Herr HERMANSSON (vpk):

Herr talman! Herr Kristenson säger att han lugnt avvaktar regeringens ståndpunktstagande och finansministerns förslag. Det har han gjort under alla de år som vi har suttit tillsammans i riksdagen, och jag förmodar att han kommer att fortsätta att göra det. Men han bör förstå att andra inte med samma tillfredsställelse ser alla förslag från regeringen.

Jag fick tyvärr inget svar på min fråga om herr Kristensons personliga uppfattning om den nuvarande beskattningen av realisationsvinster på aktieförsäljning — om han ansåg att den var väl avvägd eller om han är anhängare av det krav på en skärpning av denna beskattning som har rests av andra medlemmar inom det socialdemokratiska partiet.

Sedan, herr Kristenson, blandar jag icke ihop de båda frågorna om förmögenhetsutvecklingen och realisationsvinsterna på aktieförsäljning. Det är

Realisationsvinstbeskattningen av aktier m. m.

nämigen så att börskurserna har betydelse också för realisationsvinsterna på aktieförsäljningar. Vad som beskattas nu är försäljningsvärdet på aktierna. Om en person innehar aktier som är börsnoterade har den aktuella kursen vid försäljningen avgörande betydelse för den summa pengar som han får in på försäljningen. Jag tror alltså icke att man kan frikoppla börsutvecklingen från den saken.

Herr RINGABY (m):

Herr talman! Jag tycker att den här stillsamma dialogen mellan herrar Hermansson och Kristenson inte bör få stå opåtalad. Bakom denna stillsamma dialog döljer sig nämligen mycket allvarliga saker. Jag tror nämligen att både herr Hermansson och herr Kristenson har alldeles fel när de tror att man kan lösa stora samhällsproblem genom att skärpa förmögenhetsskatterna i den omfattning de tydligen talar om.

Det är tyvärr så, herr Hermansson, att även om vi skulle plocka våra 1 500 miljonärer in på bara skinnet, så räcker dessa pengar bara några månader för att driva Sverige. Sedan är det slut! Den enkla sanningen, herr Hermansson och herr Kristenson, är att de vanliga människorna får betala den ökade samhällsaktivitet på alla områden som ni önskar — socialiseringar, förstatliganden och förbättringar över huvud taget. Det är de vanliga människorna man får plocka på momsens — denna drabbar de små inkomsttagarna hårdast.

Det är där ni har att hämta pengarna. På den kommunala sidan får man skaffa pengar genom höjd kommunalskatt, som också drabbar de små inkomsttagarna. Det är det vanliga folket som betalar 90 procent av våra skatter, och det är hos dem det finns pengar att hämta. De stora förmögenheterna räcker bara några få månader, även om man helt konfiskerar dem. Det är den enkla sanningen.

Herr HERMANSSON (vpk):

Herr talman! Herr Ringaby har i viss mån fört in debatten på ett annat ämne än överläggningen egentligen gällde. Jag skall inte mycket förlänga debatten genom detta anförande.

Herr Ringaby har naturligtvis alldeles rätt i att mervärdeskatt och höjda kommunalskatter mycket hårt drabbar de vanliga människorna, löntagarna, och i att de tyvärr får betala merparten av de skatter som uttas. Under senare tid har som bekant en skärpning ägt rum. Jag har icke tidigare funnit att herr Ringaby och det parti han representerar har protesterat mot den ökning av den indirekta beskattningen som ägt rum. Men om det nu har skett en sinnesändring så att herr Ringaby motsätter sig en ökning av mervärdeskatten, så noterar jag det med viss tillfredsställelse.

Det är väl ingen som inbillar sig att man slutgiltigt löser samhällsproblemen genom att plocka litet mer av miljonärernas förmögenheter och inkomster. Även i ett samhälle som helt saknar miljonärer skulle vi antagligen, herr Ringaby, vara tvungna att ta ut skatter. Vi kan nog inte evigt leva på vad vi kan få ut genom en ökad förmögenhetsskatt, men det har som sagt ingen inbillat sig heller. Däremot är det ett rimligt krav att man skärper den nuvarande beskattningen av de stora förmögenheterna — den är nämligen utomordentligt lindrig. Om det är riktigt som herr Ringaby säger — och det tror jag det är — att majoriteten av de vanliga människorna nu drabbas hårdast av den skattepolitik som drivs här i landet, måste herr Ringaby hålla med om att man bör skärpa beskattningen av de stora förmögenheterna så att det blir litet lindrigare skatt för de vanliga inkomsttagarna. Det måste vara den politiska logiken i herr Ringabys anförande nyss.

Herr KRISTENSON (s):

Herr talman! Jag skall svara för mig

Realisationsvinstbeskattningen av aktier m. m.

själv, herr Ringaby. Jag tror inte att vi löser alla de stora problemen i detta samhälle genom att plocka förmögenhetsägarna in på bara kroppen genom att helt konfiskera deras förmögenheter eller genom att höja förmögenhetsskatten. Jag vill fästa uppmärksamheten på ett yttrande som herr Ringaby gjorde, nämligen: Det är genom momsen som ni har att hämta pengarna. Jag hoppas att det kommer att stå så i riksdagens protokoll. Detta »ni» var alltså riktat till socialdemokrater och kommunister. Herr Ringaby ställer sig själv utanför den rätt som riksdagen har att beskatta svenska folket, att ta ut skatt i form av moms, direkt skatt eller skatt på förmögenheter för att betala de reformer som herr Ringaby och hans partivänner är med om att besluta här i riksdagen. Det var verkligen upplysande. Jag hoppas att inte mittenpartierna ställer sig bakom en sådan uppfattning.

Herr RINGABY (m):

Först vill jag säga till herr Hermansson, att om man skall skärpa förmögenhetsskatten i sådan utsträckning att man verkligen kan sänka inkomstskatten för alla människor måste man konfiskera förmögenheterna. Herr Hermansson vet lika bra som jag att vi är på väg mot en integration länderna emellan. Om vi i Sverige bestraffar förmögenheterna, kommer förmögenheterna att flyttas utomlands. Då blir Sverige ett u-land, och det är väl ändå inte herr Hermanssons mening.

Till herr Kristenson vill jag säga att jag inte vet, om jag beträffande momsen sade »vi» eller »ni», men det spelar heller ingen roll. Sanningen är nämligen att man, om man skall ha pengar till någon väsentlig reform här i landet, får ta ut dem genom den indirekta beskattningen, eftersom den direkta i dag är så hög att ingen vågar höja den. I så fall drabbas det vanliga folket i största utsträckning.

Härmed var överläggningen slutad.

Punkten A 1

Herr förste vice talmannen gav propositioner dels på bifall till utskottets hemställan, dels ock på bifall till reservationen 1); och fann herr förste vice talmannen den förra propositionen vara med övervägande ja besvarad. Herr Magnusson i Borås begärde emellertid votering, i anledning varav efter given varsel följande voteringsproposition upplästes och godkändes:

Den, som vill, att kammaren bifaller bevillningsutskottets hemställan i punkten A 1) i utskottets betänkande nr 56, röstar

Ja;

Den, det ej vill, röstar

Nej;

Vinner Nej, har kammaren bifallit reservationen 1) av herr Lundström m. fl.

Sedan kammarens ledamöter härefter intagit sina platser och voteringspropositionen blivit ännu en gång uppläst, verkställdes omröstning genom uppresning. Herr förste vice talmannen tillkännagav, att han funne flertalet av kammarens ledamöter ha röstat för ja-propositionen. Herr Magnusson i Borås begärde emellertid rösträkning, varför votering medelst omröstningsapparat verkställdes. Därvid avgavs 112 ja och 88 nej.

Kammaren hade alltså bifallit utskottets hemställan.

Punkten A 2

Utskottets hemställan bifölls.

Punkten B

Herr förste vice talmannen gav propositioner dels på bifall till utskottets hemställan, dels ock på bifall till motionerna I:277 och II:306; och biföll kammaren utskottets hemställan.

Översyn av vissa avdragsregler i kommunalskattelagen

Punkten C

Herr förste vice talmannen gav propositioner dels på bifall till utskottets hemställan, dels ock på bifall till reservationen 2); och fann herr förste vice talmannen den förra propositionen vara med övervägande ja besvarad. Herr Josefson i Arrie begärde emellertid votering, i anledning varav efter given varsel följande voteringsproposition upplästes och godkändes:

Den, som vill, att kammaren bifaller bevillningsutskottets hemställan i punkten C) i utskottets betänkande nr 56, röstar

Ja;

Den, det ej vill, röstar

Nej;

Vinner Nej, har kammaren bifallit reservationen 2) av herr Lundström m. fl.

Sedan kammarens ledamöter härefter intagit sina platser och voteringspropositionen blivit ännu en gång uppläst, verkställdes omröstning genom uppresning. Herr förste vice talmannen tillkännagav, att han funne flertalet av kammarens ledamöter ha röstat för ja-propositionen. Herr Josefson i Arrie begärde emellertid rösträkning, varför votering medelst omröstningsapparat verkställdes. Därvid avgavs 113 ja och 88 nej.

Kammaren hade alltså bifallit utskottets hemställan.

Punkten D

Herr förste vice talmannen gav propositioner dels på bifall till utskottets hemställan, dels ock på bifall till reservationen 3); och fann herr förste vice talmannen den förra propositionen vara med övervägande ja besvarad. Herr Larsson i Umeå begärde emellertid votering, i anledning varav efter given varsel följande voteringsproposition upplästes och godkändes:

Den, som vill, att kammaren bifaller bevillningsutskottets hemställan i punkten D) i utskottets betänkande nr 56, röstar

Ja;

Den, det ej vill, röstar

Nej;

Vinner Nej, har kammaren bifallit reservationen 3) av herr Lundström m. fl.

Sedan kammarens ledamöter härefter intagit sina platser och voteringspropositionen blivit ännu en gång uppläst, verkställdes omröstning genom uppresning. Herr förste vice talmannen tillkännagav, att han funne flertalet av kammarens ledamöter ha röstat för ja-propositionen. Herr Larsson i Umeå begärde emellertid rösträkning, varför votering medelst omröstningsapparat verkställdes. Därvid avgavs 114 ja och 88 nej.

Kammaren hade alltså bifallit utskottets hemställan.

§ 17

Översyn av vissa avdragsregler i kommunalskattelagen

Föredrogs bevillningsutskottets betänkande nr 57, med anledning av motioner om översyn av vissa avdragsregler i kommunalskattelagen.

I de likalydande motionerna I: 129 av herr *Schött* och II: 238 av herr *Thylén* hade hemställts, att riksdagen i skrivelse till Kungl. Maj:t begärde skyndsamt översyn och förslag till ändring av 25 § 3 mom., 32 § 3 mom., 33 § 2 mom., 35 § 3 mom., 39 § 3 mom. och 46 § 2 mom. kommunalskattelagen samt 37 § 1 mom. taxeringsförordningen, i syfte att anpassa de i nämnda stadganden intagna avdragsreglerna till den penningvärdeförändring som ägt rum sedan de nuvaran-

Översyn av vissa avdragsregler i kommunalskattelagen

de avdragsbeloppens storlek fastställdes.

Utskottet hemställde, att riksdagen måtte avslå motionerna I:129 och II:238.

Reservation hade avgivits av herrar *Yngve Nilsson, Gösta Jacobsson* och *Magnusson* i Borås (samtliga m), vilka ansett att utskottet bort hemställa,

att riksdagen måtte med bifall till motionerna I:129 och II:238 i skrivelse till Kungl. Maj:t begära skyndsamt översyn och förslag till ändring av 25 § 3 mom., 32 § 3 mom., 33 § 2 mom., 35 § 3 mom., 39 § 3 mom. och 46 § 2 mom. fjärde stycket kommunalskattelagen samt 37 § 1 mom. taxeringsförordningen.

Utskottets hemställan föredrogs; och anförde därvid:

Herr MAGNUSSON i Borås (m):

Herr talman! I vår direkta beskattning har vi en del avdrag som får göras. Det är många olika sådana små avdrag som är tillåtna. De har i reservationen kallats »de många människornas avdrag», och det tror jag är en bra benämning, eftersom en övervägande del av befolkningen har möjlighet att tillgodogöra sig de flesta av dem. Det gäller t. ex. det lilla avdraget på 100 kronor som löntagarna får göra för icke specificerade omkostnader, det gäller det avdrag på inkomsten av kapital som har tillkommit i sparstimulerande syfte och som är begränsat till 400 kronor för ensamstående person och 800 kronor för äkta makar, det gäller vidare försäkringsavdraget, som är maximerat till 250 kronor för ensamstående och 500 kronor för makar, och det gäller det lilla avdraget på 200 kronor som egnahemsägarna får göra.

Jag tror att det är av behovet påkallat, såsom det har sagts i de motioner som har behandlats i detta utskottsbetänkande, att se över dessa avdrag för att återställa det värde som de har förlorat på grund av den ständigt pågåen-

de penningvärdeförsämringen. Det är inget annat som denna motion syftar till och det är heller inget annat som vi menar med den reservation som vi har avgivit till detta bevillningsutskottsbetänkande.

Enligt min mening finns det all anledning för riksdagen att ta fasta på motionsyrkandet. Jag ber med dessa ord, herr talman, att få yrka bifall till den reservation som har fogats till bevillningsutskottets betänkande nr 57.

Herr ÅKERLIND (m):

Herr talman! Vi har framför oss ett bevillningsutskottsbetänkande, nr 57, som behandlar ett motionspar, vari yrkas att dessa småavdrag, om vi får kalla dem så, skall höjas med anledning av penningvärdeförsämringen.

Det förvånar mig att det är endast moderata samlingspartiets ledamöter som har stött det rättvisekrav som det här gäller. Det förvånar mig att inte ens folkpartiets och centerpartiets ledamöter i utskottet har funnit skäl att stödja detta rättvisekrav.

Det är enligt min uppfattning ett ganska egendomligt utskottsbetänkande. Utskottet säger att det finns framför allt tre skäl för att man inte skall gå med på motionsyrkandet. Man säger att en generell uppräknings, även en mindre betydande sådan, kan antas komma att medföra ett skattebortfall för stat och kommun. Alltså går man emot ett rättvisekrav, därför att ett tillmötesgående av kravet skulle medföra skattebortfall. För det andra säger utskottet, att inkomsttagare med större inkomster skulle bli gynnade. Jag skall strax återkomma till det. För det tredje säger utskottet att en höjning av schablonavdragen skulle försvåra införandet av en definitiv källskatt.

Jag tycker det är ganska egendomliga motiveringar. Såsom anförts i utskottsbetänkandet har avdraget med visst belopp för andra försäkringspremier än för sakförsäkringar tillkommit av socia-

Översyn av vissa avdragsregler i kommunalskattelagen

la skäl. Jag vill fråga: Finns det inte längre sociala skäl för försäkringsavdraget? Det spørsmålet har inte utskottet tagit upp.

Avdraget för inkomst av kapital är tillkommet i sparstimulerande syfte. Finns det inte längre sparstimulerande skäl för att behålla det? Om man tar bort eller minskar ränteavdraget för småspararna, innebär det ju en skärpning av beskattningen på de små förmögenheterna. Det är alltså fråga om de små, inte om de stora förmögenheterna som man har talat om i samband med det föregående utskottsbetänkandet. Det innebär en skärpning av beskattningen på de små förmögenheterna, om inte avdragen justeras med hänsyn till penningvärdeförsämringen.

Om man skulle dra ut konsekvenserna av utskottets uttalande, kan man fråga vart det leder. Man säger att om höjningarna av dessa avdrag genomfördes, skulle det gynna inkomsttagarna med större inkomster. Tänker då utskottsmajoriteten vara konsekvent och begära att kommunalskatteavdraget, sjukförsäkringsavdraget, det särskilda avdraget för gift kvinna med barn under 16 år, avdraget för resor till och från arbetet, för verktyg, yrkeslitteratur och låneräntor på fastigheter också skall tas bort? De måste ju också gynna de högre inkomsttagarna enligt utskottsmajoritetens resonemang.

Jag tycker att skrivningen i utskottsutlåtandet är rätt egendomlig och det allvarligaste är uttalandet att en »höjning av schablonavdragen — — — är ägnad att försvåra genomförandet av en definitiv källskatt». En höjning av avdraget till den nivå det skulle ha med hänsyn till penningvärdeförsämringen skulle alltså försvåra en övergång till definitiv källskatt. Därmed har man avslöjat sig, ty man har då direkt sagt ifrån att en höjning av avdragen medför att det blir svårare att ta bort dem. Resonemanget innebär ju i själva verket detta. Man vill inte ha några avdrag

som tillkommit av rättviseskäl. Jag anser emellertid att det finns mycket stor anledning att småsparare, villaägare m. fl. skall få göra ett rättvist avdrag i de här fallen. Det gäller de vanliga människorna, det stora flertalet, och som det framhålles i reservationen är det fråga om »de många människornas avdrag». De har inte så mycket att dra av på och utskottsmajoriteten tänker ta ifrån dem de möjligheter som nu finns. Man vägrar företa en höjning med anledning av penningvärdeförsämringen och resonemanget går ut på att avdragen framdeles skall tas bort.

Enligt min mening bör vi slå vakt om de lågavlönade som är de som tjänar på de här avdragen. Visst behövs det pengar till både det ena och det andra men det får inte förhindra en rättvis bedömning. Givetvis har regeringen bundit sig för utgifter för både det ena och det andra, men är det meningen att traktorägare, villaägare och småsparare skall betala t. ex. Vietnamhjälpen?

Herr KRISTENSON (s):

Herr talman! Jag skall försöka att vara lika föredömligt korfattad som reservanternas talesman och därför inte alltför mycket polemisera mot den moderata samlingspartiets talare som senast var uppe, eftersom anförandet väl inte i så hög grad hade verklighetens prägel.

I den reservation som fogats vid utskottsbetänkandet hävdas i huvudmotiveringen, att den mängd olika avdrag som finns i dag och som kan utnyttjas på grund av penningvärdeförändringen bör höjas i motsvarande grad. Det finns också en annan orsak, nämligen den att sparandet skulle främjas. Vi kan emellertid konstatera att sparandet ökar kraftigt år efter år, men detta beror inte på avdragsmöjligheterna vid beskattningen utan har helt andra orsaker. Därmed tror jag att jag motiverat varför utskottsmajoriteten inte vill höja det skattefria beloppet för inkomster av

Översyn av vissa avdragsregler i kommunalskattelagen

kapital som i dag är 400 kronor och 800 kronor för ogifta respektive gifta.

Det fanns också i herr Magnussons i Borås och herr Åkerlinds argumentering ett tredje huvuddrag, nämligen det att de avdrag vi här diskuterar är »de många människornas avdrag». Det är de lågavlönade som utnyttjar dem och har den största nyttan av dem, sadet det. I reservationen står också: »Enligt vår mening är det angeläget att dessa 'de många människornas avdrag' anpassas till den penningvärdeförändring som ägt rum — — —.» Enligt uppgifter från 1966 års taxering var det 139 800 ogifta som utnyttjade försäkringsavdraget maximalt upp till 250 kronor och 185 500 gifta som yrkade avdrag med maximalt 500 kronor. Det gör tillsammans 325 300 skattskyldiga, och det är visserligen ett betydande antal, men det finns här i landet 4 900 000 skattskyldiga, herr Magnusson! Det är alltså bara ungefär 8 procent som har utnyttjat detta »de många människornas avdrag». Det är en sak som visar det ohållbara i reservanternas argument.

Inte heller torde herr Åkerlind ha några argument kvar rörande det antal människor som skulle komma att utnyttja detta avdrag. Som utskottsmajoriteten framhållit blir det samma människor som utnyttjar avdraget i dag, d. v. s. framför allt människor med stora inkomster. Det är de som kommer att tjäna på de ökade beloppen.

Herr talman! Med det anförda ber jag att få yrka bifall till utskottets hemställan.

Herr MAGNUSSON i Borås (m):

Herr talman! Herr Kristenson föredrog att huvudsakligen uppehålla sig vid endast ett avdrag, nämligen försäkringsavdraget. Beträffande kapitalkatteavdraget, som han också sade några ord om, framhöll han att det inte hade så stor betydelse. Jag undrar vad herr Kristenson då stöder sig på. Har inte

det avdraget någon betydelse för sparandet? Vi hade haft det sparandet ändå, sade herr Kristenson. Det är emellertid inte så säkert, utan tvärtom!

Beträffande försäkringsavdraget talade herr Kristenson om hur många människor som hade utnyttjat det maximalt, men han aktade sig för att tala om hur många miljoner som utnyttjar avdraget till en viss del. Vi har inte sagt att alla människor skall utnyttja samtliga avdrag. Naturligtvis inte. Den ene finner det förmånligt att utnyttja ett visst avdrag, den andre ett annat. Det är därför vi betecknar samtliga dessa avdrag som »de många människornas avdrag», och jag tror inte att herr Kristenson kan förneka att det är riktigt.

Vidare tycker jag att denna debatt visar att det är av utomordentlig betydelse att det tillsättes en utredning för att se över dessa problem och återställa avdragens värde så att de kommer i paritet med penningvärdet — i den mån detta kan vara motiverat. Jag förstår inte varför man är rädd för en sådan utredning. Avdragen har onekligen förlorat i betydelse. Tag t. ex. 200-kronorsavdraget för egnahemsägare. Det fastställdes 1957, alltså för tolv år sedan. Sedan dess har vi haft en mycket kraftig inflation. Det visar de nya taxeringsvärdena. Vi vet också att den fastighetstaxering som kommer att ligga klar inom kort kommer att registrera den stora penningvärdeförsämring vi haft bara sedan den senaste fastighetstaxeringen gjordes. Därför är det alldeles säkert motiverat att det avdraget nu höjes.

Herr ÅKERLIND (m):

Herr talman! Herr Kristenson sade utan att motivera det att det inte fanns så mycket av verklighet bakom mitt anförande. Jag har emellertid tagit upp en hel del av punkterna i utskottets utlåtande, och det vore underligt om herr Kristenson skulle anse att det inte ens

Översyn av vissa avdragsregler i kommunalskattelagen

bakom detta ligger något av verklighet.

Herr Kristenson sade vidare att alla inte utnyttjar de aktuella avdragen. Ja, det är riktigt. Men har aldrig herr Kristenson tänkt på att det kanske ges för litet utrymme för människorna till avsättningar för försäkringar och sparande efter skatt? Man pressar dem alltför hårt. Det är mycket annat som människorna också vill ha.

Jag kan bara än en gång konstatera att det endast är moderata samlingspartiet som tagit ställning i utskottet för rättvisa avdrag för de många människorna, framför allt för villaägarna och för småspararna. Det är endast moderata samlingspartiet som tagit ställning för rättvisa på dessa områden i beskattningssystemet och för på sikt sänkta skatter.

Herr KRISTENSON (s):

Herr talman! Ja, herr Magnusson i Borås, det finns naturligtvis fler tillåtna avdragsmöjligheter i samband med deklARATIONEN än de jag berörde och de räknas också upp i motionen. Nu trycker herr Magnusson särskilt på det förhållandet att 200-kronorsavdraget kvarstått oförändrat sedan 1957. Ja, det har i och för sig inte under årens lopp påvisats något motiv för att höja detta belopp. Om det blir befogat mot bakgrunden av den senaste fastighetstaxeringen får väl visa sig sedan den avslutats under 1970. Det kan vi naturligtvis inte ta ställning till nu när fastighetstaxeringen just är påbörjad.

Om vi vidare i riksdagen skulle söka reglera alla de nuvarande avdragen med hänsyn till penningvärdeförsämringen, skulle det uppstå ett större eller mindre skattebortfall. Detta måste ju både för stat och kommun kompenseras genom höjning av andra skatter. Något förslag till sådan compensation har veterligen inte framlagts av moderata samlingspartiet. Denna problematik har stått klar för socialdemokraterna, centerpartister och folkpartisterna i utskottet

och vi har därför inte kunnat ställa oss bakom motionen.

Jag påstod i mitt första inlägg att det inte fanns någon verklighet bakom herr Åkerlinds anförande, och jag tror fortfarande att så inte är fallet.

Om endast 8 procent utnyttjar ett av de avdrag, som ni bl. a. kallar för ett »de många människornas avdrag», finns det inte någon verklighet bakom ett påstående av denna art.

Herr Åkerlind säger vidare att många kanske skulle vilja spara, teckna försäkringar o. s. v. i större utsträckning än nu, men att man pressar dem alltför hårt. Med ordet »man» avser han väl då socialdemokraterna som är i majoritet här i riksdagen. Det är precis samma tankegång som gick igen i herr Ringabys anförande, när denne sade att »ni» skall skaffa inkomster till staten för att betala de reformer som beslutas av riksdagen. Nu har alltså utöver herr Ringaby också herr Åkerlind frånsagt sig det ansvar som vi har i denna kammare för att statliga utgifter också skall finansieras med motsvarande inkomster.

Herr Åkerlind menar att det totala skattetrycket i vårt land är alltför kraftigt och att de många människornas möjlighet att teckna mera försäkringar och att spara mer motverkas av ett bibehållande av gränserna 400 respektive 800 kronor för avdrag på inkomst av kapital. Jag tror inte, herr Åkerlind, att människorna i vårt samhälle fungerar på detta sätt, för då skulle moderata samlingspartiet, f. d. högerpartiet, säkerligen ha haft många fler väljare än vad det kunde uppnå vid det sista valet.

Herr MAGNUSSON i Borås (m):

Herr talman! Jag kan bara notera att herr Kristenson gör det uttalandet, att man under dessa tolv år inte funnit någon som helst anledning att se till att egnahemsägarna får sin rätt genom att det tidigare fastställda avdra-

Översyn av vissa avdragsregler i kommunalskattelagen

get på 200 kronor höjs på ett sätt som motsvarar penningvärdeförsämringen. Det är väl inte mycket mer att göra åt det i dag än att konstatera att majoriteten har denna uppfattning.

Herr Kristenson sade också att det blir ett skattebortfall som andra skulle få betala om man skulle återge avdragen deras ursprungliga värde. Jag vill då påpeka att inflationen urholkar ortsavdragen men samtidigt innebär att beskattningen höjs kraftigt utan att vi här i riksdagen fattar några som helst beslut. Anledningen är vårt starkt progressiva skattesystem. Samhället — framför allt staten men i viss mån naturligtvis även kommunerna — har ökat sina skatteinkomster avsevärt på grund av den ständigt fortgående inflationen. Inflationen har varit regeringspartiets bästa bundsförvant under alla dessa år — det är på det sättet man har fått in de pengar som erfordrats, och detta har räddat regeringen i många olika situationer.

Sådant är det verkliga läget. Så snart det råder stabilitet i fråga om penningvärdet blir det också besvärligt med statsfinanserna — staten har då svårt att få pengarna att räcka till. För den socialdemokratiska politiken behövs en fortsatt penningvärdeförsämring, annars klarar man inte utgifterna.

Herr ÅKERLIND (m):

Herr talman! Herr Kristenson sade i sitt senaste anförande, att det inte gick så bra för moderata samlingspartiet i sista valet. Men jag hoppas att vi inte har haft det sista valet än — det var det senaste valet.

Sedan undrar jag vad som egentligen är sanning, när herr Kristenson säger att det är 8 procent som berörs. På nedre delen av s. 5 uttalar utskottet att dessa avdragsbestämmelser »berör så gott som samtliga skatteskyldiga». Vad är sanning, herr Kristenson?

Herr SJÖHOLM (fp):

Herr talman! Jag hade inte tänkt läg-

ga mig i denna debatt, men herr Åkerlind uppkallade mig. Jag tyckte att han friade litet väl oblygt till opinionen, när han sade att moderata samlingspartiet var det enda parti som ville ha rättvisa på denna del av skatteområdet.

Avdrag är faktiskt inte alltid ämnade att skapa rättvisa — de har inte ens tillkommit för det. Schablonavdragen har införts för att det skall bli ett lättare och smidigare taxeringsförfarande och sparavdraget och avdraget för försäkringspremier är till för att stimulera ett ökat sparande och inte alls för att skapa rättvisa. Jag vågar till och med påstå att dessa avdrag snarare skapar orättvisor. Av två personer med samma inkomst kan den ene kanske avsätta pengar till försäkringspremier och sparande, medan den andra inte har samma möjligheter på grund av större försörjningsbörd. Är det någon rättvisa i att den ene då skall få mindre skatt än den andre?

Vidare är det naturligtvis så som herr Kristenson framhöll, att en höjning av avdragen måste kompenseras. Det går inte bara att säga att vi skall ge en mängd människor avdrag, utan skatten måste då höjas. Det förstår herr Åkerlind. Och skatten höjs mest just för dem som inte har möjlighet att göra avdrag. På detta sätt blir det en accelererande orättvisa.

Jag upprepar vad jag tidigare sagt från denna talarstol, att jag är för ett beskattningssystem med så få avdrag som möjligt. Vi har nämligen inga garantier för att de som har rätt och förmåga att göra avdrag är de som behöver dem bäst. Jag tror att det i många fall är precis tvärtom; de som bäst skulle behöva göra avdrag har inte någon möjlighet att göra dem. Därför är det generellt sett en orättvisa i beskattningen att alla dessa avdragsmöjligheter finns.

Herr KRISTENSON (s):

Herr talman! Jag skall naturligtvis gärna korrigera mig om jag sade »det sista valet». Det är klart att det kom-

Översyn av vissa avdragsregler i kommunalskattelagen

mer att hållas val även i framtiden. Jag hoppas att det då kommer att gå på precis samma sätt för moderata samlingspartiet som det gick i 1968 års val — den gången hette det visst högerpartiet — och alla åren dessförinnan.

Jag menar, herr Åkerlind, att den politik som ert parti förfäktat i denna skattefråga liksom i så många andra frågor inte har vunnit väljarnas förtroende. I alla de senare val som jag kan minnas har det inte gått bra för högerpartiet. Kan herr Åkerlind minnas något verkligt bra val för högerpartiet, eller måste ni gå mycket långt tillbaka i Sveriges historia för att finna ett exempel på att det tack vare den nu företrädde uppfattningen gick bra för högern eller som det nu kallas moderata samlingspartiet?

Herr ÅKERLIND (m):

Herr talman! Jag vägrar tro att herr Kristenson har så kort minne som han vill göra gällande att han har. Om det gick bra för högerpartiet under olika val tidigare tack vare uppfattningar i de frågor vi nu diskuterar eller tack vare uppfattningar i andra frågor undandrar sig mitt bedömande, men faktum kvarstår.

Om man ökar möjligheterna för de många människorna att göra avdrag, är det klart att vissa minskningar uppstår i statens inkomster, vilka måste tas igen på annat sätt. Var man skall ta igen det förlorade blir i varje läge en bedömningsfråga. Men detta får inte hindra att man ställer sig positiv till att skapa rättvisa för de människor som behöver göra avdrag och för vilka det också är rättvist att de får göra det. Det är t. ex. inte rättvist att villaägarna inte skall få sitt 200-kronorsavdrag uppräknat i anledning av penningvärdeförsämringen.

Herr SUNDKVIST (cp):

Herr talman! Jag har deltagit i bevillningsutskottets behandling av denna fråga. Tyvärr har jag inte varit i

tillfälle att lyssna på hela debatten, men efter vad som har sagts mig har det ställts frågor om varför centerpartiet intagit den ställning det gjort.

För mig har det inte varit svårt att ta den ställning jag gjorde, nämligen att gå på utskottsmajoritetens linje. Jag gjorde det helt enkelt av de skäl som herr Sjöholm nyss framförde från talarstolen. Man kan inte på något sätt åberopa rättviseskäl när man begär en höjning av avdragen. Man kan naturligtvis åberopa penningvärdeförsämringen, vilket motionärerna har gjort, men man kan inte åberopa rättviseskäl, ty det är oändligt många av våra skattebetalare som i dag inte kan utnyttja de avdrag som vi har. Det är framför allt låginkomsttagarna, som befinner sig i den situationen att de inte kan utnyttja fullt ut de försäkringsavdrag de har rätt till. Då kan man heller inte på något sätt säga att det kan ligga rättvisekrav bakom en höjning av dem. I varje fall rimmar det dåligt med den jämlikhetspolitik som vi för och som vi alla vill föra.

Låt mig när det gäller beskattningen av egnahemsvillorna säga att vi som har sådana såvitt jag bedömt saken rätt i dagens läge är rätt skapligt gynnade. Därför tycker jag nog att vi också med nuvarande avdrag kan vara nöjda på den punkten.

Detta är en liten förklaring till att jag inte hyser någon som helst tvekan när det gäller att ta ställning till de motioner som framförts. Jag ansåg det snarast vara ett rättvisekrav att låta nuvarande avdragsbelopp stå kvar. Ett rätt betydelsefullt skäl till mitt ställningstagande var dessutom att vi väntar oss en ganska radikal omläggning av skattesystemet. Inför den omläggningen är det ännu mindre anledning att riva i det gamla systemet.

Herr talman! Jag yrkar bifall till utskottets hemställan.

Herr MAGNUSSON i Borås (m):

Herr talman! Sedan långt tillbaka har

Översyn av vissa avdragsregler i kommunalskattelagen

det varit en princip i vår skattelagstiftning att slå vakt om skatteförmågan, och det är därför man har infört vissa avdrag. Vad vi här har diskuterat och vad som tagits upp i motionerna och i reservationen är frågan om att återställa dessa avdrag till det verkliga värde de hade den gång man fastställde dem. Det måste i alla fall förutsättas att de då var rätt avvägda. Det är detta hela problemet gäller.

Sedan kan man naturligtvis tvista i det oändliga om vad som är rättvist och inte rättvist. Men det är inte detta problemet gäller. Vi har fastställt vissa avdrag en gång i tiden, och det är fråga om huruvida de skall få behålla sitt realvärde. Märkvärdigare är det inte. Vi menar inom vårt parti att det är av behovet påkallat att nu göra en översyn i detta avseende.

Herr SJÖHOLM (fp):

Herr talman! Det sämsta herr Magnusson i Borås kunde göra var väl att dra in skatteförmågan i detta sammanhang, ty den är ett mycket fint argument mot dessa avdrag. Det är riktigt att skattesystemet är uppbyggt på skatteförmågan, objektivt betraktad. Men de flesta av dessa avdrag innebär att man medvetet och avsiktligt sänker sin skatteförmåga. Det är alltså det herr Magnusson tycker att man skall få göra.

Skall vi tala om skatteförmågan, skall vi precis som jag har sagt i princip stryka så många som möjligt av avdragen. Då får vi fram den verkliga skatteförmågan. Det sker inte när vissa människor gör en del avdrag som andra inte kan göra. Om två personer har samma inkomst, herr Magnusson, har de då inte egentligen samma skatteförmåga? Vi skall naturligtvis räkna bort de eventuella avdrag som är oundgängligen nödvändiga för livsuppehållet, men dit hör inte bl. a. sparavdragen. Den person som gör sparavdrag får emellertid lägre skatt och anses alltså ha mindre

skatteförmåga än den andre inkomsttagaren, som har samma lön. Detta är alldeles orimligt. Ett av de bättre argumenten mot moderata samlingspartiets förslag är just skatteförmågeprincipen, om man tar den efter bokstaven, riktigt och objektivt.

I övrigt instämmer jag i mycket av vad herr Sundkvist sade. Det är naturligtvis de lägsta inkomsttagarna, som inte har någon möjlighet att göra avdrag, som blir orättvist behandlade. Just i jämlikhetsdebattens dagar är det litet frånstötande, tycker jag, att komma med sådana här propåer.

Herr MAGNUSSON i Borås (m):

Herr talman! Nej, det är visst inte frånstötande, herr Sjöholm. Situationen är nämligen den, att rätten till vissa avdrag är fastställd, t. ex. för kostnader för intäkternas förvärvande. Och egnahemsavdraget avsåg att kompensera den merkostnad som man lade på egnahemsägarna genom att införa ett annat beskattningssystem; de blev ju av med rätten att göra avdrag för sina reparationskostnader. Det var i detta sammanhang förslaget om 200-kronorsavdragen en gång kom till.

Försäkringsavdraget och kapitalskatteavdraget har också ett visst samband med skatteförmågeprincipen. Samhället har ju en gång beslutat att ge den premie som dessa avdrag innebär därför att det anses vara en samhällsgagnande gärning som vederbörande gör genom att spara, vare sig det är i form av försäkringssparande eller genom kapitalsparende. Det är detta som samhället är intresserat av. Därför är det för den prestationen man får göra detta avdrag. När man har gjort den utgiften har man också undantagit detta belopp från skatteunderlaget. Märkvärdigare är inte det problemet, och vi behöver inte krångla till det värre än det är.

Herr SJÖHOLM (fp):

Herr talman! Herr Magnussons reso-

nemang innebär ju att den som har så bra lön att han kan sätta in pengar på banken skulle ha en sämre skatteförmåga än den som har så liten lön att han inte kan göra det.

Herr ÅKERLIND (m):

Herr talman! Jag vill fråga herr Sjöholm, om han med detta resonemang också är beredd att avskaffa andra avdrag, t. ex. det särskilda avdraget för gift kvinna med barn under 16 år.

Herr MAGNUSSON i Borås (m):

Herr talman! Herr Sjöholm tycks glömma bort att dessa avdrag är mycket starkt maximerade. Det är mindre belopp — belopp som är avsedda att vara stimulans för småsparandet, och det är där de spelar in. Det förvånar mig om herr Sjöholm verkligen är förespråkare för att ta bort alla de avdrag som i dag finns i vårt beskattningssystem. Jag tror att människorna här i landet skulle bli ganska förvånade om det verkligen komme ett sådant förslag.

Herr SJÖHOLM (fp):

Herr talman! Att allmänheten blir förvånad behöver i och för sig inte innebära att det är fel i systemet. Herr Åkerlind frågar mig om ett visst avdrag, och jag har sagt att principiellt är jag vän av så få avdrag som möjligt därför att i stort sett skapar de orättvisor i stället för motsatsen. De gynnar dem som har möjlighet att sätta in pengar på banken och missgynnar dem som inte har denna möjlighet. Just det avdrag som herr Åkerlind åberopar har jag inte uttalat mig om och tagit ställning till. Vissa avdrag kan vara berättigade, men jag har sagt att jag vill rensa upp i den flora av avdrag som finns i stället för att främja den.

Innebörden är att de som har bättre inkomster kan göra större avdrag med utnyttjande av de möjligheter som finns, och det innebär en orättvisa.

Härmed var överläggningen slutad.

Översyn av exportfinansieringen

Herr förste vice talmannen gav propositioner dels på bifall till utskottets hemställan, dels ock på bifall till reservationen; och fann herr förste vice talmannen den förra propositionen vara med övervägande ja besvarad. Herr Magnusson i Borås begärde emellertid votering, i anledning varav efter given varsel följande voteringsproposition upplästes och godkändes:

Den, som vill, att kammaren bifaller bevillningsutskottets hemställan i utskottets betänkande nr 57, röstar

Ja;

Den, det ej vill, röstar

Nej;

Vinner Nej, har kammaren bifallit reservationen av herr Yngve Nilsson m. fl.

Sedan kammarens ledamöter härefter intagit sina platser och voteringspropositionen blivit ännu en gång uppläst, verkställdes omröstning genom upprensning. Herr förste vice talmannen tillkännagav, att han funne flertalet av kammarens ledamöter ha röstat för ja-propositionen. Herr Magnusson i Borås begärde emellertid rösträkning, varför votering medelst omröstningsapparat verkställdes. Därvid avgavs 159 ja och 33 nej, varjämte 6 av kammarens ledamöter förklarade sig avstå från att rösta.

Kammaren hade alltså bifallit utskottets hemställan.

§ 18

Översyn av exportfinansieringen

Föredrogs bankoutskottets utlåtande nr 40, i anledning av motioner om översyn av exportfinansieringen.

I de likalydande motionerna I: 333 av herr *Virgin m. fl.* och II: 442 av herr *Holmberg m. fl.* yrkades att riksdagen i skrivelse till Kungl. Maj:t skulle hemställa, såvitt nu var i fråga, att Kungl.

Översyn av exportfinansieringen

Maj:t måtte låta företaga en översyn beträffande exportkreditfinansieringen i vad avsåge såväl institutionell ram och formella regler som tillämpade arbetsformer.

Utskottet hemställde,

att riksdagen måtte avslå motionerna I: 333 och II: 442, såvitt nu var i fråga.

Reservation hade avgivits av herrar Åkerlund, Brundin och Regnéll (samtliga m), vilka ansett att utskottet bort hemställa,

att riksdagen måtte med bifall till motionerna I: 333 och II: 442, såvitt nu var i fråga, hos Kungl. Maj:t hemställa om en översyn beträffande exportfinansieringen i enlighet med vad reservanterna anförde.

Utskottets hemställan föredrogs; och anförde därvid:

Herr REGNÉLL (m):

Herr talman! Det kan kanske te sig halsstarrigt att hålla fast vid ett önskemål som bedömts ganska kallsinnigt av fem tillfrågade remissinstanser. Faktum är emellertid att kreditvillkoren kommit att spela en allt större roll som försäljningsargument. Faktum är också att tillverkarna i många länder som konkurrerar med svenska exportörer har större möjligheter att lämna krediter än vad vi har här i landet.

Man kan beklaga att krediter används som konkurrensvapen — flera av remissinstanserna har gjort det — men verkligheten är sådan. Det finns tecken som tyder på att utvecklingen kan komma att gå vidare i den riktningen.

Vad som sägs i motionerna om önskvärdheten av förhandsbesked om möjligheterna att få exportfinansieringen ordnad vederläggs inte av någon remissinstans. Man pekar på institutionella svårigheter att komma till rätta med problemen, men man har inga konstruktiva uppslag.

Trots remissinstansernas skepsis —

en skepsis som framförts med formuleringar sådana som att en särskild utredning knappast är det ändamålsenliga medlet att komma till rätta med problemen inom exportfinansieringen eller att man har svårt att bedöma om särskilda åtgärder från statsmakternas sida är påkallade — har moderata samlingspartiets representanter i bankoutskottet med hänsyn till frågans vikt för våra exporterande företag reserverat sig till förmån för tanken på en samlad översyn. Det skulle inte vara första gången som en förutsättningslös utredning kunde ge konstruktiva uppslag som etablerade instanser har svårare att komma fram till.

Jag ber, herr talman, att få yrka bifall till reservationen.

Herr HAGNELL (s):

Herr talman! Den här frågan har vi haft uppe flera gånger tidigare. Att vi yrkat avslag på motionerna beror inte på att vi inte inser exportkrediternas betydelse. Men det är ju inte det motionerna gäller. Vad som föreslås är en utredning som skall behandla den institutionella ramen, de formella reglerna och arbetsformerna för exportkreditfinansieringen.

Motionärernas strävanden har inte vunnit något stöd hos remissinstanserna. Vi har citerat några av dessa och angivit vilken betydelse de haft för exportkrediterna. Ett system representerar AB Svensk exportkredit, som lånar ut pengar. Ett annat representerar exportkreditnämnden, som ger garantier med vilkas hjälp man lättare kan låna upp pengar. De pengar som AB Svensk exportkredit lånar ut kommer helt och hållet från ATP-fonden. Summan kan uppgå till 860 miljoner kronor; den ligger nu på ungefär 650 miljoner kronor. Cirka två tredjedelar av de utlämnade krediterna är krediter till svensk varvsexport. Exportkreditnämnden har bemyndigande att ställa garantier på upp till 5 miljarder kronor och har för när-

Översyn av exportfinansieringen

varande lämnat ut garantier på 1,5 miljarder. Därutöver har man givit kommande garantier på något över 2 miljarder kronor sin välsignelse. Helt och halvt om halvt har man alltså engagerat sig för garantier omfattande 3,5 miljarder kronor.

Ett annat stöd som riksdagen har beslutat om vid tre om inte fyra tillfällen under 1960-talet är de statliga garantierna via riksgälden för fartygskrediter. Riksgälden har därvid till sitt förfogande ett totalbelopp på 2,2 miljarder. Ianspråktagna är 1,2 miljarder. Ytterligare två tre år kommer de tilldelade garantierna att kunna utnyttjas enligt bestämmelserna, nämligen att båttarna skall vara kontrakterade 1969. Det belopp som är tilldelat kommer så långt man kan se att tas i anspråk. Det är kvoterat varven emellan. Det garantiåtagande på 1,2 miljarder kronor som riksgälden gjort betyder i praktiken upplåning på främmande marknader. Drygt 90 procent ligger på utländsk upplåning, och detta är i överensstämmelse med de principer som såväl finansdepartementet som riksbanken godkänt. Varven är i hög grad exportinriktade, och rederinäringen är en internationell näring. Även de svenska rederierna måste därför vara jämställda med de utländska.

Det är också värt att nämna i detta sammanhang, mot bakgrund av att de största garantierna för exportkrediter är knutna till en så speciell näringsgren som varvsnäringen, att det sedan 1967 pågår en utredning: varvutredningen. Man vågar väl anta att utredningen kommer att lämna fram något betänkande till våren 1970. Det betänkandet måste då innehålla förslag till lämpliga former för kreditgarantier — eventuellt krediter — åt varvsnäringen.

Som herr Regnéll mycket riktigt sade, tillämpar andra länder ett system med omfattande krediter för sin export. Den industri som har lyckats bäst med sina exportansträngningar under det senas-

te årtiondet är väl den japanska industrin, som statsutskottet helt nyligen har studerat. Där finns en speciell bank — »Export-importbanken» — som är inriktad på att ställa verkliga krediter, alltså inte kreditgarantier, till förfogande för exporten. Det systemet är intressant för oss, eftersom vi skall konkurrera med det, när vi vill trygga full sysselsättning i vårt land inom en näringsgren som är så utsatt för internationell konkurrens som varvsindustrin är.

Export-importbanken i Japan lånar upp pengar till 4 procents ränta i den japanska postbanken. Insättarna där erhåller 6,5 procents ränta. Mellanskillnaden, 2,5 procents ränta, betalas över statsbudgeten direkt till Export-importbanken.

Vad som händer i Japan är av betydelse för vår industris konkurrensförmåga. När ett japanskt varv förhandlar med en redare om leverans av en båt i framtiden kan det japanska varvet vända sig till Export-importbanken medan kontraktsförhandlingarna ännu pågår och där få ett klart besked, huruvida det får låna pengar och hur mycket pengar det får låna till 4 procents ränta. De överskjutande pengarna, som det inte kan få låna i Export-importbanken, får varvet låna i en av de stora affärsbankerna, citybankerna, till sedvanlig affärsbanksränta, omkring 9 procent. Varvet blandar alltså de 4-procentiga krediterna med de 9-procentiga, och genomsnittsräntan för upplåningen ligger kanske omkring 6 procent — den kan variera, men den har under senare tid legat vid 5,7—6 procent och ligger kanske nu något däröver. Det avgörande är emellertid att varven dels får låna pengar, dels vet vilken ränta de får låna till, dels får låna till en gynnsam räntesats.

Vad sker för en svensk industri i motsvarande situation? Jo, varvet förhandlar i dag om leverans av en båt på hösten 1972 — om vi räknar med den normala leveranstiden, som är tre år —

Översyn av exportfinansieringen

utan att veta om det kan få krediter eller till vilken ränta. Räntan kan i varje fall inte bli lika gynnsam som den som konkurrenterna betalar. Någon gång på våren 1972 får varvet gå ut och låna upp pengar till den då gällande räntefoten för att ha pengarna tillgängliga i samband med leveransen hösten 1972. Vilket ränteläge kommer att gälla på våren 1972? Det är rena lotteriet att försöka gissa det i dag. Ett japanskt varv befinner sig i ett helt annat läge, eftersom det kan lita på att vid den tidpunkt när det behöver pengarna få låna till en viss ränta, som dessutom är förmånlig.

Den svenska exporten på varvsområdet är ett lotteri. Det är ett dyrt lotteri med höga insatser. De internationella rederierna får låna pengar av varven till 6 procent enligt dagens kontrakt, kredittiden är åtta år, och man medger 80 procents kreditvolym vid leveransen.

Varven får själva stå för mellanskillnaden mellan den ränta de får betala på marknaden och de 6 procent — eller på gamla kontrakt 5,5 procent — som de kommer att få av redarna. Om jag bortser från »korta» pengar, som varven behövt låna upp under denna höst och för vilka de kunnat få betala 12—13 procent, så är de mera normala räntesatserna 8,5—9,5 procent på senaste tid. Det innebär en räntedifferens på 3—4 procent. Om en sådan differens står sig under fartygets avbetalningstid på åtta år, betyder det högre kostnader för varven. Eftersom 1 procents räntestegring medför 2,8 procents fördyring av fartyget och de stora fartygen kostar mellan 90 och 100 miljoner kronor, medför varje procents räntestegring en fördyring med omkring 2,5 miljoner kronor. En räntestegring med 4 procent skulle alltså motsvara en fördyring av båten med 10 miljoner. Det är inte möjligt att ta ut detta i samband med leveransen, och därför är situationen för varvsnäringen i dag inte tillfredsställande.

Därför är sysselsättningsläget för 20 000 varvsanställda icke tillfredsställande, och det betyder att sysselsättningsläget för ytterligare 20 000 personer som är anställda i andra näringsgrenar — hos råvaruleverantörer, plåtleverantörer, maskinleverantörer, verkstäder, utrustningsindustrier o. s. v. — icke är tillfredsställande. Vi får icke låta förblinda oss av att varven har order inne för flera år framåt. Det betyder inte att den ekonomiska situationen är tillfredsställande för svensk varvsindustri i dag. Utvecklingen pekar heller inte i gynnsam riktning för den närmaste tiden. Leveranstiderna är långa, och om man nu kan teckna kontrakt om litet bättre priser än förut, betyder det en förbättring först om ett par tre år. Även om en något lättare situation har rått sedan drygt något år tillbaka, är i alla fall situationen för den svenska varvsnäringen fortfarande påfallande otillfredsställande, och läget kan bli allvarligt på grund av att svårigheterna har varat i så många år.

Vi kommer här in på frågor som formellt gäller krediter och garantier men som i realiteten gäller om vi vill att folk skall ha sysselsättning vid våra varv och i industrierna bakom våra varv. Jag tror inte det dröjer mer än ett halvt år, innan Sveriges riksdag måste ta ställning till hur vi skall ha det på denna punkt med krediter och kreditgarantier.

I Japan har man det system som jag skildrade — direkt utlånade pengar — och i England, som är en av medlemmarna i EFTA, har engelska staten ställt 200 miljoner pund, vilket motsvarar 2,5 miljarder kronor, till förfogande i krediter som kan lämnas för utlåning på åtta år med 6 procents ränta i det nuvarande läget. I Danmark har danska regeringen på liknande sätt ställt pengar till förfogande för varven direkt. I andra länder har man därutöver gått in för att ge pengar indirekt till varven genom att ge pengar till de egna länder-

Översyn av exportfinansieringen

nas rederier under uttrycklig eller underförstådd förutsättning att dessa rederier beställer hos det egna landets varv. Det betyder ju en insats på ett område som ger resultat också på ett annat område.

Naturligtvis kan vi säga att det är förmanligt, så länge vi kan fortsätta en industriell export utan att tillgripa motsvarande förmånliga utlåningsmöjligheter som konkurrenterna har gjort. Men om vi räknar med att vi i denna internationella bransch vill ha gynnsammare löner för varvsarbetare och varvstjänstemän än vad varvsarbetarna och varvstjänstemännen får för sitt arbete i andra länder, och vi vet att plåtpriserna är internationella, så finns det inte så mycket spelrum kvar. I varje fall finns det inte utrymme för dels bättre löner, dels sådana creditsubventioner som den internationella konkurrensen har drivit fram. Även med en större rationalitet i de svenska varven än i de internationella är differensen inte tillräckligt stor för att tillåta att vad som helst skall kunna klaras av.

Kanske en punkt till kan vara värd att stanna inför. På s. 5 i utskottets utlåtande är citerat ett remissuttalande om en sak som motionärerna har velat ha, nämligen förhandsbesked. Jag nämnde vad det japanska systemet gick ut på just när det gäller förhandsbesked och det värdefulla för industrin att veta, när man förhandlar om ett exportkontrakt, vilka kreditmöjligheter man kan förlita sig på. Ett sådant förhandsbesked har man velat ha också i Sverige. Här säger man litet snävt i ett remissuttalande, som är citerat på s. 5 i utskottsutlåtandet, att sådant förhandsbesked nog inte kan erhållas på ett för AB Svensk exportkredit och dess kunder tillfredsställande sätt.

Jag tror att det kanske är litet för pessimistiskt uttryckt. Om jag känner situationens utveckling rätt, skulle jag tro, att man har förutsättningar att förhandla sig fram till sådana förhandsbe-

sked. Men naturligtvis kommer förhandsbeskeden att betyda, såsom här mycket riktigt påpekats i remissuttalandet, att pengar på förhand måste avsättas, vara planerade att avsättas, finnas reserverade för ändamålet, när det blir aktuellt efter ytterligare så eller så lång tid. Det betyder att låntagaren får betala en ränta för den väntetiden, för den reservationstiden.

Som framhållits av riksbanksfullmäktige kan väl ett sådant förhandsbesked till potentiella låntagare betraktas som en företagsekonomisk fråga som riksbanksfullmäktige inte vill ta ställning till. Detta betyder i klartext att man bör lämna förhandsbesked till dem som önskar sådant mot den ersättning som kommer att krävas. På den punkten skall det väl utan alltför lång väntan bli resultat som det kan vara av intresse för motionärerna att studera.

Jag tror att jag härmed klargjort att exportkrediterna och exportkreditgarantierna är allvarliga frågor, och det finns kanske anledning att inom den närmaste tiden överväga nya former. Jag vill bara passa på tillfället att här nämna ett par av de former som jag tror det finns anledning pröva.

Vi har nu i statens regi byggt upp ett system för exportkreditgarantier — inte utlämnade pengar — vilka som sagt ligger hos riksgäldskontoret. Riksgäldskontoret har hittills lämnat garantier för lån upp till 1,2 miljarder kronor och har inte haft någon som helst förlust på dessa statliga garantiåtaganden. Såväl rederierna som varven har skött sig, och därför har det inte uppstått någon förlust under de fem år garantierna lämnats. Enligt min mening visar detta att man bör kunna gå vidare på den här vägen. De garantier som riksgäldskontoret lämnat ligger i fråga om fartygen på mellan 50 och 80 procent av fartygsvärdet. Vid en jämförelse med byggnadskrediter motsvarar detta sekundärkrediterna. Beträffande bostadsbyggandet känner de som intresserar sig för saken

Översyn av exportfinansieringen

till att man där är inne på tanken att sekundärkrediterna, primärkrediterna och kanske till och med byggnadskreditiven bör kunna förenas till *en* form av kreditgivning i samband med att byggnadstillstånd lämnas. Borde man inte kunna tillämpa samma princip när det gäller fartyg? Borde vi inte kunna låta den statliga garantin också ompäna den del av fartygskrediterna som ligger under 50 procents värde, förutom den del som ligger mellan 50 och 80 procent och som det hittills lämnats garantier för? Har man toppinteckningen kan det inte vara någon nämnvärd risk att ha botteninteckningen. Vi förstår att det kan vara ett intresse för riksbanken att, om statsgarantier lämnas på upp till 80 procent av fartygets värde, den upplåning som sker på grundval av dessa garantier också skall företas på ett sådant sätt att även den svenska kapitalmarknaden som hittills får delta. Det betyder emellertid att större delen av den totala upplåningen även framdeles kommer att ske på den utländska marknaden i fråga om denna exportnäring. En sådan utformning skulle innebära att garantiåtagandet skulle växa. Utgår vi från det nuvarande garantiåtagandet på 2,2 miljarder kronor, betyder det ytterligare ungefär 3,5 miljarder kronor om vi medräknar botteninteckningarna — om jag får använda det ordet — i garantibeloppet. När förlusten på sekundärkrediten har varit obefintlig under dessa fem år skulle den också ha varit obefintlig med ett system av det slag jag nu skisserat. Jag tror att detta är en av de billigaste formerna för samhället då det gäller att lämna exportkredit åt varvsindustrin, som är en betydelsefull gren för vår sysselsättning direkt och indirekt.

Det finns också andra möjligheter. Den engelska riksbanken, Bank of England, har det systemet att man tillåter affärsbankerna att i sina likviditetskvoter — om jag så får kalla dem — lägga in varvskrediter. Om affärsbankerna

lämnar ut pengar för export genom varvsindustrin, straffas de inte för det i de kvoter av likvida medel som de är tvungna att hålla. Sveriges riksbank är ju känd för att i flera avseenden inte ställa sig avvisande till vad som händer på den engelska kapitalmarknaden och i Bank of Englands politik, och det finns väl därför skäl att överväga om inte riksbanken också på detta område skulle kunna se litet på det engelska finansieringssystemet och affärsbankernas likviditetskvoter.

Jag tror att vi här i riksdagen har alla skäl och får all anledning att under vårsessionen åter ta upp kreditproblemen. Situationen bakom dem är allvarlig. Det bör vara möjligt att få fram ett material så snabbt som situationen kräver. Varvsindustrins problem är vårt stora exportkreditproblem. Det kräver ett snabbt och medvetet handlande, om vi skall kunna klara oss i en hård internationell konkurrens.

Herr REGNÉLL (m):

Herr talman! Vi har säkert alla med stort intresse lyssnat till herr Hagnells klara och initierade framställning av situationen för varvsindustrin här i landet. Det enda som inte blev fullt klart för mig var varför inte herr Hagnells resonemang utmynnade i att vi borde stödja reservationen.

Av vad herr Hagnell anförde noterade jag att det system vi nu tillämpar här i landet är ett lotteri med den svenska varvsindustrins exportmöjligheter, och så vill vi naturligtvis inte ha det. Det systemet innebär ett hot mot industrin som sådan och — som herr Hagnell också mycket riktigt framhöll — ett hot mot de 20 000 direkt anställda och kanske ett lika stort antal arbetstagare i industrier som är underleverantörer till varvsindustrin och beroende av den verksamhet som bedrivs vid varven.

Anledningen till att jag på nytt begärde ordet är att jag ville framhålla vad som är det specifika för varvens si-

Översyn av exportfinansieringen

tuation, nämligen problematikens stora format, som gör att man kan redovisa imponerande siffror och få fram verkligt alarmerande summor på många miljoner kronor. Men precis samma svårigheter och problem gäller också för många andra branscher. Beloppen där är visserligen mindre, men i förhållande till branschernas betydelse och bärkraft kan de vara väl så väsentliga som för varvsindustrins del. Också de får kämpa mot svårigheter, kämpa för sitt fortsatta bestånd och för möjligheterna att bereda sysselsättning åt de anställda även i fortsättningen.

Sedan tror jag också det var värdefullt att herr Hagnell påpekade den beklagliga, växande nationalismen världen över. Den gör att man överallt värnar om sin egen industri, sin egen sjöfart o. s. v. genom preferenser som medför svårigheter för andra länder, där man inte för en lika nationalistisk ekonomisk politik. Jag sade i mitt tidigare anförande att man kan beklaga alla preferenser som lämnas i form av kreditvillkor, men vi måste konstatera att världen är sådan, och kanske måste vi tjuta med ulvarna. I detta fall är det något liknande. I ett skede — vi kan ju hoppas att det är ett övergångsskede — med växande nationalism kan vi inte utan vidare vifta bort de anspråk som kan ställas från svenska företag. Vi måste tänka oss att i en utsträckning som vi tidigare kanske inte räknat med se vårt näringsliv som en helhet och därför, till gagn för svensk industri och svensk företagsamhet över huvud taget, vara beredda att tillgripa åtgärder som vi tidigare kanske varit främmande för.

Jag sade i början av detta anförande att jag förvånade mig över att herr Hagnells resonemang inte ledde fram till att han ville tillstyrka reservationen. Något mindre förvånad är jag — det skall jag dock erkänna — sedan han avslutningsvis sagt att dessa frågor är så utomordentligt viktiga att de måste tas upp i ett större sammanhang och

understrukit att han för sin del menade att det brådskade med detta samt att vi kanske rent av får anledning att återkomma till frågorna under vårsessionen. Mot denna bakgrund förstår jag något bättre varför herr Hagnell för sin del vill vara med om att avslå det begränsade önskemål som framförs i motionerna. Jag beklagar emellertid att han och övriga som ställt sig negativa inte angivit bakgrunden härtill genom ett påpekande av att de anser önskemålet så väsentligt att det bör tas upp i ett ännu större sammanhang.

Herr HAGNELL (s):

Herr talman! Jag vill bara göra ett tillägg av formell natur. Jag glömde att göra det viktiga påpekanget att jag talade för utskottsmajoriteten samt att yrka bifall till utskottets hemställan.

Härmed var överläggningen slutad.

Herr förste vice talmannen gav propositioner dels på bifall till utskottets hemställan, dels ock på bifall till reservationen; och fann herr förste vice talmannen den förra propositionen vara med övervägande ja besvarad. Herr Regnéll begärde emellertid votering, i anledning varav efter given varsel följande voteringsproposition upplästes och godkändes:

Den, som vill, att kammaren bifaller bankoutskottets hemställan i utskottets utlåtande nr 40, röstar

Ja;

Den, det ej vill, röstar

Nej;

Vinner Nej, har kammaren bifallit reservationen av herr Åkerlund m. fl.

Sedan kammarens ledamöter härefter intagit sina platser och voteringspropositionen blivit ännu en gång uppläst, verkställdes omröstning genom upprensning. Herr förste vice talmannen tillkännagav, att han funne flertalet av

En demokratiskt uppbyggd organisation av svenska kyrkan

kammarens ledamöter ha röstat för ja-propositionen. Herr Regnéll begärde emellertid rösträkning, varför votering medelst omröstningsapparat verkställdes. Därvid avgavs 162 ja och 37 nej, varjämte 4 av kammarens ledamöter förklarade sig avstå från att rösta.

Kammaren hade alltså bifallit utskottets hemställan.

§ 19

Föredrogs första lagutskottets utlåtande nr 41, i anledning av motioner om ändrade bestämmelser för tillsättande av tjänster inom svenska kyrkan.

Utskottets hemställan bifölls.

§ 20

En demokratiskt uppbyggd organisation av svenska kyrkan

Föredrogs första lagutskottets utlåtande nr 42, i anledning av motioner om en demokratiskt uppbyggd organisation av svenska kyrkan.

Sedan utskottets hemställan föredragits yttrade:

Herr WERNER (m):

Herr talman! Behovet av en central kyrklig riksstyrelse torde ha förelegat alltsedan reformationen. Reformatorernas tal om de båda regementena, det andliga och det världsliga regementet, röjde en viss ambition att skilja stat och kyrka åt. Fursten eller kungen blev emellertid i egenskap av den främste kyrko- och statsmedlemmen överhuvud för bådadera. För vårt vidkommande sanktionerades detta förhållande genom Laurentius Petris kyrkoordning 1571. På 1600-talet, som hade sin problematik i det här avseendet, försökte man att lösa den spänning som fanns mellan kyrkan, närmast representerad av biskoparna, och staten genom att inrätta en

central kyrkostyrelse, ett consistorium generale, men på biskopligt initiativ förhindrades saken. Enligt vad som nu framgår av utskottets skrivning har frågan om kyrkostyrelse varit med i debatten under hela detta århundrade.

När man nu från skilda håll i samband med frågan om kyrkans framtida förhållande till staten för fram förslag om en sådan på demokratisk grund uppbyggd kyrkoorganisation med central kyrkostyrelse, är meningarna uppenbarligen inte delade. Man är i princip överens om behovet, som kommit till uttryck i 1968 års kyrkomötes beslut liksom det också har kommit till uttryck i motionerna I: 286 och II: 319, som nu har behandlats av första lagutskottet. Utskottets skrivning andas på allt sätt full förståelse.

Motionen är undertecknad av representanter för samtliga borgerliga partier. Tyvärr är det bara den sidan, men jag vet att t. ex. företrädaren för Broderskapsgruppen flera gånger fört fram liknande tankegångar i skilda sammanhang.

I sakfrågan är tre väsentliga synpunkter att notera. Eftersom det kommer att träffas en uppgörelse om ett förändrat förhållande mellan kyrkan och staten, vill det till att kyrkan vid den förestående uppgörelsen har ett förhandlingsorgan med mandat att tala å kyrkans vägnar. Inom parentes kan jag nämna att alla räknar med förändringar, och oavsett vilket läge man bestämmer sig för är det fråga om förändringar i ett kyrkligt reformprogram. Detta har också kommit till uttryck vid 1968 års kyrkomöte.

Vidare kan nämnas att ett sådant förhandlingsorgan är en förutsättning för en demokratiskt tryggad uppgörelse med staten och därför bör komma till stånd före denna uppgörelse. Förden skull krävs forcerade åtgärder, eftersom 1968 års beredning, den parlamentariska utredningen om kyrka—stat, aviserar sitt principbetänkande redan till 1971.

En demokratiskt uppbyggd organisation av svenska kyrkan

Det gäller emellertid inte bara att tillskapa ett förhandlingsorgan. Därför vill jag för det tredje framhålla, att oavsett om vi i framtiden får en s. k. fri kyrka, en med staten förenad kyrka eller något mellanting, så måste kyrkan få möjlighet att bli funktionsduglig. Kyrkoorganisationen måste demokratiseras och effektiviseras, vilket bl. a. innebär att den får en central kyrklig ledning. Motionärerna driver således ingen politik i lägesfrågan. Helt oberoende av kyrkans framtida förhållande till staten behöver den en central kyrklig styrelse.

Jag skall, herr talman, bara med några ord kommentera bakgrunden till den planerade kyrkostyrelsen.

Kyrkomötet har i ett mycket omfattande kyrkligt reformprogram framfört förslag om en på demokratisk väg tillsatt kyrkostyrelse. Man framhåller också att detta kan brytas ut som en delreform och att så måste ske därför att tiden hastar. Grunden härtill finns i kyrkoråden som redan tillkommer i demokratisk ordning. Dessa utser representanter i stiftstingen som på frivillig väg har börjat växa fram i praktiskt taget alla stift men som ju måste legaliseras och genom församlingarna få ekonomiska möjligheter att arbeta. Stifts-kyrkan och rikskyrkan är ju fattiga institutioner.

Stiftstingen måste således legaliseras och de skall i sin tur utse kyrkomötesrepresentanter utan någon kategorisklyvning i självskrivna, präster och lekmän. Man avser således att göra kyrkans beslutande organ även demokratiskt representativa. Kyrkomötet utser i sin tur den centrala kyrkostyrelsen, i vars verksamhet också kan ingå att avlasta departementen en del funktioner.

Så skisserar kyrkomötet i stort bakgrunden till sitt beslutade reformprogram.

Utskottet hänvisar nu till att Kungl. Maj:t den 29 september i år översänt kyrkomötets skrivelse beträffande de här berörda reformerna till 1968 års beredning om stat och kyrka för be-

aktande. Det är gott och väl — efter ett års betänketid!

Nu har emellertid denna beredning, som synes av de sista sidorna i utlåtandet, om riksdagsmotionerna redan i april meddelat att den »inte f. n. är beredd ta ställning till de önskemål som förs fram i motionerna». Man kan förstå att den parlamentariska utredningen inte är beredd att ta ställning till motionärernas önskemål — utredningsdirektiven gäller ju det framtida förhållandet kyrka—stat. Motionsyrkandet, såväl vårt som kyrkomötets, gäller en organisatorisk fråga för enbart svenska kyrkan.

Om inte den parlamentariska utredningen betraktar den översända kyrkomötesskrivelsen som ett tilläggsdirektiv med prioritet, får man hoppas att procedurfrågan snarast ordnas på annat sätt. Det förefaller mig som om utskottet inte tillräckligt klart accentuerat att den föreslagna kyrkostyrelsen måste komma till stånd före den slutliga uppörelsen om kyrka—stat.

Saken brådskar. Därför finner jag det särskilda yttrandet befogat. För övrigt har jag inget yrkande.

Fru JONÄNG (cp):

Herr talman! Det är inte utan att man känner en viss otålighet över att denna fråga om en demokratiskt uppbyggd organisation av svenska kyrkan drar så långt ut på tiden. Frågan är, som herr Werner sade, inte ny. Han gick tillbaka till reformationen, men jag nöjer mig med att påpeka att under hela detta århundrade har vid olika tillfällen förslag väckts om en centralstyrelse för kyrkan för att handlägga de kyrkliga ärendena på riksplanet. Det är kyrkan själv som har ett önskemål om en demokratiskt uppbyggd organisation, och det är alltså både ett kyrkligt och ett allmänt intresse att en sådan kommer till stånd.

Som herr Werner nämnde begärde 1968 års kyrkomöte förslag till lagstiftning, och Kungl. Maj:t har överlämnat

En demokratiskt uppbyggd organisation av svenska kyrkan

ärendet till 1968 års beredning om stat och kyrka. Denna fråga har emellertid speciell natur och borde, som jag ser det, utredas under medverkan i större omfattning av kyrklig expertis. Problemet är helt fristående och inte så sammankopplat med frågan om förhållandet kyrka—stat i framtiden som man skulle kunna tro av handläggningen. En demokratiskt uppbyggd kyrkoorganisation är nödvändig oavsett det framtida förhållandet mellan kyrka och stat. Både vid ett fortsatt samband och efter en eventuell skilsmässa behövs denna organisation.

Inte minst viktig i detta sammanhang är stiftstingens legalisering. Denna fråga har kanske kommit litet i skymundan, men en legalisering är nödvändig från två synpunkter: dels för att ge stiftens möjligheter att fullgöra alla de arbetsuppgifter som är angelägna, dels för att ekonomiskt säkerställa detta arbete. Dessutom är legaliseringen av stiftstingen en förutsättning för den demokratiska uppbyggnaden av kyrkans organisation, och då främst kyrkomötet. Stiftstingen skulle välja ledamöter till kyrkomötet utan den kategoriklyvning vi har i dag. Vi skulle på det viset få en kyrka som fungerar demokratiskt på alla plan — på lokalplan, på stiftsplan och på rikspan.

Den demokratiska uppbyggnaden ligger alltså i allas intresse, och den borde åstadkommas med det snaraste. Den är framför allt viktig ur kyrkans egen synvinkel och mot bakgrunden av kyrkans önskan att få till stånd en demokratisering och en förbättring av arbetsförhållandena på olika sätt.

Det primära i denna fråga är att kyrkan behöver en ledning — ett topporgan — för att kunna fullgöra sina arbetsuppgifter. Den sekundära motivationen är att skapa ett sådant förhandlingsorgan som kan företräda kyrkan vid överläggningar med staten. Kyrkan har i dag ingen möjlighet att själv tillätta detta organ, utan staten måste ge kyrkan denna möjlighet.

Jag vill understryka att uppbyggnaden av denna demokratiska organisation är angelägen för kyrkans arbete och effektivitet, och den bör skapas utan att man avvaktar den slutliga lösningen av kyrka—stat-frågan. Det är nödvändigt att detta problem blir löst utan alltför stort dröjsmål.

Herr NORDSTRANDH (m):

Herr talman! Det är två uttalanden i utskottsutlåtandet som jag särskilt vill understryka. Det är dels när utskottet säger att därvid »bör även tidsfaktorn övervägas», dels när det i det särskilda yttrandet framhålls att »förhandlingsorganet bör skapas utan att den slutliga lösningen av kyrka—stat-frågan avvaktas».

Här ligger — och det vill jag understryka — på ett sätt det avgörande. Givetvis behövs ett kyrkligt centralorgan också efter den slutliga lösningen av kyrka—stat-frågan — därom behöver vi inte orda — liksom det har behövts ett sådant organ långt innan kyrka—stat-problemet definitivt aktualiserades. Det borde ha inrättats för årtionden sedan, kanske till och med för ett århundrade sedan.

Akut har emellertid frågan om den kyrkliga centralstyrelsen blivit nu inför förändringarna i relationerna mellan staten och kyrkan. Några förändringar torde under alla förhållanden komma till stånd. Kyrkan står i detta nu organisatoriskt och förhandlingsmässigt, skulle jag vilja säga, nästan maktlös inför staten vid eventuellt kommande förhandlingar, vare sig dessa skall leda till skilsmässa eller till mindre genomgripande förändringar.

Tidsfaktorn är helt avgörande för förloppet av dessa förhandlingar. Det kyrkliga centralorganet måste komma till stånd före förhandlingarna — jag skulle vilja säga t. o. m. i god tid före dessa, men det tycks vara omöjligt — om det skall kunna fylla sin första funktion efter starten.

Lagstiftning för kontroll av hälsofarliga ämnen och produkter

Är avsikten från utskottets sida — och det vill man gärna fråga — att åvägabringa detta genom initiativ utgående från 1968 års beredning om stat och kyrka, så finns det inte mycket att invända mot vad som är skrivet i utskottsutlåtandet, utan man kan i så fall ansluta sig till detta med den lilla komplettering som det särskilda yttrandet utgör. Men frågan är alltså: Vill man åvägabringa detta genom ett initiativ utgående från 1968 års beredning?

Efter härmed slutad överläggning biföll kammaren utskottets hemställan.

§ 21

Föredrogs vart efter annat första lagutskottets utlåtanden:

nr 43, i anledning av motioner angående verkställande av påföljd för brott begånget i Sverige av utlänning,

nr 44, i anledning av motioner angående ärekränkning av främmande makts statsöverhuvud, samt

nr 46, i anledning av Kungl. Maj:ts skrivelse med överlämnande av redogörelse från Nordiska rådets svenska delegation, i vad skrivelsen hänvisats till lagutskott och tilldelats första lagutskottet.

Kammaren biföll vad utskottet i dessa utlåtanden hemställt.

§ 22

Lagstiftning för kontroll av hälsofarliga ämnen och produkter

Föredrogs andra lagutskottets utlåtande nr 67, i anledning av motioner om lagstiftning för kontroll av hälsofarliga ämnen och produkter.

Sedan utskottets hemställan föredragits yttrade:

Herr JOHNSSON i Blentarp (s):

Herr talman! Jag konstaterar att utskottet behandlat motionen II: 880 väl-

villigt. Men den fråga som tagits upp i motionen är ytterst allvarlig, något som också bevisats genom en undersökning som utförts på yrkesmedicinska kliniken i Lund.

De golvläggare som arbetar med lim och klister, som innehåller upp till 75 procent lösningsmedel, utsätts för stora hälsorisker. Undersökningen visar att det mycket snabbt kan uppstå så höga lösningsmedelhalter i arbetslokalen att arbetaren börjar förete tydliga narkosymtom såsom nedsatt reaktionsförmåga, nedsatt exakthet vid precisionsrörelser, nedsatt orienteringsförmåga, bortfall av tidssinnet m. m.

Eit annat mycket allvarligt symtom är den berusning som blir följden av användandet av dylikt lim. Flertalet golvläggare märker denna berusning, men inte alla. De som uppmärksammar den tar sig ut i friska luften för tillnyktring. Den som själv icke tagit sig ut i friska luften har fått hjälp av arbetskamrater, men innan det skett har i vissa fall medvetlöshet inträtt. Undersökningen redovisar en mängd symtom som är en följdverkan av inandningen av dessa lösningsmedel. Inte heller tillnyktringen är helt symtomfri.

Detta är faktiska förhållanden som inte får förbises utan som måste ändras.

Eit annat faktum är att arbetsgivare trots vetskap om faran sänder ut golvläggare till arbetsplatser för att använda dylikt lim. Resan företas många gånger med företagets bil. Arbetaren riskerar polisingripande om han inte »luftar sig» tillräckligt före hemfärden från klistringsarbetet. Men, frågar sig golvläggarna, vad är tillräcklig luftning? Det är det ingen som vet.

Det blir arbetstagaren som får straffet; detta borde rätteligen drabba den som beordrat arbetaren att använda bil, men så är ingalunda fallet.

Utöver dessa i och för sig tillräckliga bevis för behovet av ett totalstopp för lösningsmedelsbaserat lim kan anföras

Lagstiftning för kontroll av hälsofarliga ämnen och produkter

att sådant lim är mycket brand- och explosionsfarligt. Många olyckor har inträffat genom förgiftning, brand och explosion, en del med dödlig utgång.

Här kan invändas att vi har vissa fastställda skyddsföreskrifter. Det är riktigt, men de är otillräckliga, såsom också har påpekats i remissutlåtandet. Samtidigt kan anföras att intresset att tillhandahålla skyddsmateriel är ringa. Arbetet med framtagande av hygieniska gränsvärden pågår, säger remissinstanserna, men dessa tycks icke vara tillfredsställande anpassade till de rörliga arbetsplatserna. Man har inte i tillräcklig grad beaktat skillnaden mellan de fasta arbetsplatserna, där utsugning kan ordnas och skyddsanordningar anbringas, och de rörliga arbetsplatserna inom byggnadsindustrin. Inom denna industri är det inte bara den som arbetar med limmet som utsätts för faran utan många andra befinner sig i närheten av hans arbetsplats. För att en explosion skall uppstå fordras så oerhört litet. Det räcker med en gnista vid tillslag av en strömbrytare, med en hiss som stannar i närheten eller med en tänd cigarrett på ganska långt avstånd. Det förekommer också ofta att golvläggare arbetar inne i bebodda lägenheter, där det även finns barn. Var och en kan föreställa sig följden av en explosion där.

Det finns naturligtvis förordningar om märkning av dylikt lim för att varna för de påpekade faromomenten. Men tillverkarna har lagt ned mycket arbete på förminskning av varningsetiketterna. Jag har här en etikett som har en storlek om $4 \times 5,5$ cm med en text som fordrar förstöringsglas för att läsas. Så får det inte vara. Det kan inte anses riktigt att anställda skall sätta sin hälsa på spel för att bestämmelserna är otillräckliga och företagare och tillverkare uppträder ansvarslöst. Utskottet understryker också helt riktigt behovet av skärpta insatser. Fabrikanter, importörers och brukares kom-

mersiella intressen får inte vara avgörande i sådana frågor.

Herr talman! Med det anförda har jag försökt belysa denna mycket allvarliga fråga. Dess stora betydelse framgår inte helt av utskottets skrivning. Jag vill till utskottet uttala att jag tolkat utlåtandet så att motionerna i sin helhet tillstyrks och att den uppdelning som gjorts i fråga om den fortsatta behandlingen av motionerna har skett av praktiska skäl.

Herr NILSSON i Kalmar (s):

Herr talman! Otivelaktigt är motionärerna här ute i ett mycket angeläget ärende. De begär lagstiftning för att få fram hygieniska gränsvärden för och teknisk kontroll av hälsofarliga ämnen och produkter. Frågan om dessa gränsvärden har icke tidigare behandlats av riksdagen. Men på detta område finns ett större antal författningar och även organ som reglerar och handhar komplexet gifter, vådliga ämnen, miljövård etc.

Andra lagutskottet uttalade sig vid 1967 års riksdag för en samordning av kontroll- och registreringsmyndigheternas verksamhet, vilket man får hälsa med tillfredsställelse med hänsyn till den utveckling som äger rum på detta område. Under våren 1969 tillsattes den s. k. miljökontrollutredningen, som kan anses ha fått uppdraget att studera dessa frågor.

Vi vet alla att utvecklingen på det kemiska området går mycket snabbt, att man ständigt får fram nya produkter av olika slag. Trots de många författningar som finns på området kommer det hastigt ut nya kemiska produkter, som innehåller miljögifter och medför risker av allvarliga slag men som inte regleras av den nuvarande kontrollagstiftningen. Sådana varor kan alltså tillverkas, importeras och hanteras utan förhandskontroll med avseende på bl. a. säkerhetsföreskrifterna, vilket måste vara högst otillfredsställande. Någon skyldig-

Lagstiftning för kontroll av hälsofarliga ämnen och produkter

het att fastställa hygieniska gränsvärden föreskrivs märkligt nog inte heller.

Remissinstanserna, giftnämnden och arbetsmedicinska institutet, har avvisat motionärernas förslag om utredning bl. a. med den motiveringen att det innebär stora svårigheter att fastställa och tillämpa dessa hygieniska gränsvärden. Vid användande av t. ex. de i motionen omnämnda klistren blir det hygieniska gränsvärdet, alltså farlighetsgränsen, för ämnet i fråga beroende på luftmängden i den lokal där man använder detsamma, vidare på luftens cirkulation och ämnets lättflyktighet. Luftomsättningen och lättflyktigheten skulle alltså bli avgörande för om preparatet blir farligt eller inte, och just dessa förhållanden skulle vara så svåra att fastställa.

Jag måste säga att det är otillfredsställande att man ser problemet på det sättet. När det gäller de fasta arbetsplatserna har kanske dessa frågor lösts på ett ganska tillfredsställande sätt. Men på de rörliga arbetsplatserna och i viss mån även i hemmen är otvivelaktigt, som motionärerna sagt, förhållandet i dag inte vad det skulle vara. De inträffade olycksfallen understryker också det antagandet.

Även om det föreligger svårigheter, menar jag att man under alla förhållanden måste sätta sådana gränser, att olycksfall inte kan inträffa. Man måste också se till att marginalen vid användandet blir så vid, att en olycka över huvud taget icke kan inträffa. När det gäller maskiner, byggnader etc. har man säkerhetsmarginaler på mellan fem och upp till tio gånger det behövliga värdet, men i detta fall håller man sig tydligen så nära den farliga gränsen att olycksfall kan inträffa.

Det är otillfredsställande att det skall vara på detta sätt. Här måste skapas sådana regler, att några risker för människor över huvud taget inte kan uppstå. Är det inte möjligt, bör icke heller de medel som det är fråga om få användas.

3* — *Andra kammarens protokoll 1969. Nr 35*

Med hänsyn till det stora antal hälsofarliga ämnen och produkter som saluförs förstår jag att det kan vara svårt att åstadkomma den förhandskontroll som skulle vara nödvändig, men av den anledningen måste vi se till att kunskaperna bland användarna blir större eller att medlen inte används. Det gäller också att få till stånd en kontroll av tillämpningen av de föreskrifter som säkerligen finns i många fall men som inte efterlevs på ett tillfredsställande sätt. Ansvaret för tillverkning, försäljning och användning måste skärpas — det gäller såväl kort- som långsiktserkan av ämnena.

De mänskliga värdena får inte efter sättas i förhållande till de eventuella tekniska fördelar som finns att vinna vid användandet av olika preparat. Det är så dags när skadan har inträffat — man måste ingripa redan i förväg. I normala fall testar man olika ämnen och produkter på försöksdjur, men i detta fall kan vi ifrågasätta, om inte försöken görs på människan. Det är inte rimligt att det skall vara på det sättet.

Jag instämmer i det önskemål som motionärerna har uttalat och som utskottet har anslutit sig till för att markera hur allvarlig hela denna fråga är. Men i varje fall sista delen av motionärernas yrkande gäller en sak som kommer att behandlas av miljökontrollutredningen, och därför finns det väl i dag inte skäl att påyrka någon ytterligare åtgärd, vilket också är utskottets mening.

Jag ber, herr talman, att få yrka bifall till motionen och därmed också till andra lagutskottets hemställan.

Efter härmed slutad överläggning biföll kammaren vad utskottet hemställt.

§ 23

Föredrogs vart för sig

andra lagutskottets utlåtanden:

nr 68, i anledning av motioner om

Vidgat straffansvar vid djurplågeri

åtgärder för att begränsa spridningen av giftiga preparat,

nr 69, i anledning av Kungl. Maj:ts skrivelse med överlämnande av redogörelse från Nordiska rådets svenska delegation, i vad skrivelsen tilldelats andra lagutskottet, jämte motion, och

nr 70, i anledning av motioner angående politisk information och propaganda på arbetsplatser; samt

tredje lagutskottets utlåtande nr 45, i anledning av motioner om åtgärder till skydd för den medeltida miljön i Visby.

Kammaren biföll vad utskotten i nämnda utlåtanden hemställt.

§ 24

Vidgat straffansvar vid djurplågeri

Föredrogs tredje lagutskottets utlåtande nr 46, i anledning av motion om vidgat straffansvar vid djurplågeri.

Tredje lagutskottet hade behandlat en inom riksdagens andra kammare väckt och till lagutskott hänvisad motion, nr 934, av herr *Werner m. fl.*, vari hemställdes, att riksdagen hos Kungl. Maj:t måtte anhålla om förslag till sådan ändring av brottsbalkens kap. 16 § 13 som med utgångspunkt från vad i motionen anförts efter utredning syntes lämplig. Enligt motionärerna borde nämnda paragraf med bibehållande av övriga rekvisit utformas antingen så, att djurplågeribrott föreläge, oavsett huruvida gärningen beginges av uppsåt eller av vårdslöshet, eller så, att djurplågeribrott föreläge, om gärningen vore ägnad att tillfoga djuret lidande.

Utskottet hemställde,

att motionen II: 934 icke måtte föranleda någon riksdagens åtgärd.

Utskottets hemställan föredrogs; och anförde därvid:

Herr WERNER (m):

Herr talman! År 1966 fick den s. k. djurplågeriparagrafen, 16 kap. 13 § brottsbalken, ändrad lydelse. Där talas inte längre om den som vållar otillbörligt lidande utan om den som otillbörligen utsätter djur för lidande. Syftet var att låta lagtexten ge ett mera lättfattligt uttryck för det avsedda laginnehållet. Tredje lagutskottet skrev nämligen 1965 att djurplågeri är ett allvarligt brott och att domstolarna inte borde tillämpa djurplågeriparagrafen med alltför stor mildhet.

Nu har emellertid förändringen i lagtexten inte medfört någon påvisbar effekt i utskottsutlåtandets anda, och vi motionärer menar att detta måste, till stor del i varje fall, sammanhålla med brottsbeskrivningens otillfredsställande utformning. Med anledning därav ställer vi oss kritiska bl. a. till begreppet otillbörlighet i lagtexten som vi finner diffust och oklart till sin innebörd. Vidare anför vi att brottsbalkens krav på uppsåt för att en gärning skall vara straffbar innebär en nästan omöjlig bevisbörda för åklagaren, och vi förordar i stället att den brottsliga gärningen beivras, oberoende av om man kan påvisa uppsåt eller icke.

Utskottet vill inte vara med om detta. För att finna belägg för avslag botaniseras man med stor skicklighet i den rika flora av synpunkter för och emot som finns i remissyttrandena. Man åberopar naturligtvis inte Svea hovrätt och inte Sveriges Djurskyddsföreningars riksförbund — den senare anses väl nästan som part i målet. Men man åberopar Föreningen Sveriges häradsövdingar och stadsdomare samt riksåklagaren som går på avslagslinjen. Man anför den senares något underliga resonemang, att det skulle vara betänkligt att införa straffbestämmelser vilkas efterlevnad inte kan övervakas och att sådana bestämmelser skulle minska respekten för gällande lag. Av den an-

ledningen rekommenderar riksåklagaren i stället information.

I detta sammanhang kan erinras om den nyligen skärpta misshandelsparagrafen, som i så fall är lika svår att kontrollera efterlevnaden av, i synnerhet när det gäller barn. Men paragrafen står där för att markera den viktiga gränslinjen mellan det humana och det inhumana, och djur är ofta värnlösare än barn. För att stävja våldshandlingar — och det är ju det som frågan gäller — får man nog tillgripa alla medel, både straff och information.

Utskottet citerar veterinärstyrelsen bara på en enda punkt, nämligen där styrelsen menar att begreppet otillbörlighet inte är så svårtolkat som motionärerna anser. Hade utskottet tagit sig orådet före att citera veterinärstyrelsen i större utsträckning — veterinärstyrelsen är ju verkligen en tung och auktoritativ myndighet i sammanhanget — hade utskottet måst nämna även åtskilligt annat, t. ex. att styrelsen helt delar motionärernas uppfattning om det olämpliga i brottsbalkens krav på uppsåt o. s. v. och att styrelsen ställer sig positiv till motionärernas förslag också på andra punkter.

Varför inte citera det lilla exempel på djurplågeri som veterinärstyrelsen anfört, ett djurplågeri som förekommit trots vår nuvarande lagstiftning? Jag skall, herr talman, be att få sluta min lilla plädering med att läsa upp vad veterinärstyrelsen skriver: »En djurägare skulle föda upp några tjurar till slakt. Dessa ställdes som ganska små upp vid ett foderbord och tjudrades på konventionellt sätt med ett järnbandsle runt halsen. Till följd av en ur djurskyddssynpunkt helt otillbörlig slöhet i vården justerades aldrig bandslena vartefter tjurarna växte. Bandslena trängde in i köttet runt halsen och kom småningom att ligga i en tunnel i muskulaturen. Tunneln slöt sig delvis, ur kvarvarande öppningar sipprade fram ett illaluktande var. Djurägaren åtala-

Vidgat straffansvar vid djurplågeri
des men frikändes av rätten då uppsåt att plåga djuren inte ansågs ha förelegat.»

Herr talman! Inte minst med tanke på detta lilla exempel på djurplågeri, vilket har kunnat äga rum med nuvarande formulering av djurplågerilagen, ber jag att få yrka bifall till motionen II: 934.

Herr SJÖHOLM (fp):

Herr talman! Eftersom jag är motionär i detta ärende skall jag be att få säga några ord. Det skall inte bli många; jag kan instämma i allt vad herr Werner här har sagt, vilket jag finner helt och hållet riktigt.

Det är underligt att det inte avgivits någon reservation i detta ärende. Det brukar föreligga reservationer i ärenden där det enligt min mening är mindre befogat. Jag tycker exempelvis att det är mera angeläget att skydda djuren än att skydda adeln, om man får göra en sådan litet vanvördig jämförelse.

Jag behöver inte spilla många ord på detta. Såsom vi har sagt i motionen borde det vara nödvändigt att ändra lagstiftningen så, att även oaktsamhet, d. v. s. vårdslöshet, eller åtminstone grov oaktsamhet skulle bli straffbar. Nu är det, som vi hörde av herr Werner, bara uppsåt som straffas. Man kan alltså vara hur nonchalant som helst vid vården av djur utan att bli straffad. Det är ett verkligt kusligt exempel som veterinärstyrelsen har anfört och som herr Werner refererade. Men det var väl rätt dömt av den domstol som frikände denne djurplågare — en mycket kvalificerad sådan, tycker jag. Om djurplågeriet beror på att man har velat plåga djuren eller om man har varit så otillbörligt slö som ifrågavarande djurplågare enligt veterinärstyrelsen varit, med den effekt som därigenom har uppstått, är fullständigt egalt enligt min mening. Det är nog svårt att leta upp någon i denna kammare som inte skulle ha ansett det befogat att fälla denne djurplågare.

Vidgat straffansvar vid djurplågeri

Jag menar alltså att det är uppenbart att vi bör ändra lagen, så att straff i sådana här fall kommer att kunna utmätas i fortsättningen.

Det är också värt att uppmärksamma att Svea hovrätt och veterinärstyrelsen — och alldeles självfallet Sveriges Djurskyddsföreningars riksförbund — har tillstyrkt motionen. Särskilt märkligt är det när det gäller Svea hovrätt eftersom hovrätter ju vanligtvis inte är så benägna att vara med om lagändringar; det skall rätt mycket till för den saken. Här tillstyrker emellertid Svea hovrätt reservationslöst att lagen bör ses över på detta område.

Utskottet säger att det är tveksamt om så bör ske, och det är alltid något, men eftersom vi alla är eniga om att det i ett kultursamhälle bör finnas ett gott djurskydd och ett bra vapen mot människor som behandlar djur grymt och otillbörligt, borde väl utskottet ha kunnat överge sin tveksamhet och i stället tillstyrka den utredning vi önskar. Det måste finnas något sätt att reagera och ingripa då det gäller en otillbörlig slöhet som kan ge sådana resultat som här nyss redogjorts för.

Med detta ber jag, herr talman, att få instämma i yrkandet om bifall till motionen II: 934.

Herr GREBÄCK (cp):

Herr talman! Naturligtvis är vi i tredje lagutskottet lika angelägna som herr Werner och herr Sjöholm att skydda djuren. Vi försvarar inte djurplågeri under några förhållanden.

Det förvånade mig emellertid att herr Werner sade att det i utskottsutlåtandet inte står någonting om vad Svea hovrätt och veterinärstyrelsen anser. Vi i tredje lagutskottet förutsätter att kammarledamöterna även läser reciten. I den finns Svea hovrätts och veterinärstyrelsens uppfattning ganska utförligt behandlad. Däremot är det riktigt att vi inte har kunnat använda den i vår

bevisföring när vi kommit fram till att motionen borde avslås.

Det exempel som herrar Sjöholm och Werner har refererat och som finns upptaget i veterinärstyrelsens remissvar vill jag på inget sätt försvara. Enligt tredje lagutskottets uppfattning borde det ockgällande lagstiftning skulle ha kunnat medföra en fällande dom. Visserligen måste det föreligga ett uppsåt, men lagtexten har tolkats så att även ett eventuellt uppsåt är lika med ådagalagd likgiltighet och bör vara tillräckligt för att beivra djurplågeri i den form som här har påtalats. Upprepas sådana fall har vi den bestämda uppfattningen att de vid en skärpt tillämpning av lagstiftningen också skall beivras.

Vi delar riksåklagarens tveksamhet i fråga om behovet av en utvidgning av straffbestämmelserna till att även avse s. k. vårdslösa former av djurplågeri. Möjligheten att på ett effektivt sätt övervaka efterlevnaden av sådana bestämmelser måste bedömas som relativt liten. Men vi vill också framhålla att det inte sällan finns möjligheter att utmäta straff för vanvård av djur om man tillämpar lagstiftningen på det sätt som tredje lagutskottet förutsatte när denna lagskärpning behandlades här i kammaren.

Veterinärstyrelsen har framhållit att det inte är svårt att bedöma när ett handlingssätt skall betraktas som otillbörligt. Tredje lagutskottet delar denna uppfattning; det bör vara ganska lätt att konstatera när ett handlingssätt gentemot djur kan betraktas som otillbörligt över huvud taget. Vi anser det dock svårt att konstatera när en vårdslös form av djurplågeri föreligger. Man hamnar i det fallet i ett annat dilemma när det gäller att beivra brottet. Det är frågan om var gränsen skall gå.

Om det t. ex. gäller att uppfostra hundar för polisens eller arméns behov, var går då gränsen för vad som är djurplågeri eller inte? Man kan anföra många andra exempel. När man skall hjälpa ett djur som trampat ner sig i

Vidgat straffansvar vid djurplågeri

ett avloppsdike, kan man få använda ganska hårda tag för att rädda livet på det. Jag har själv varit med om att man fått använda traktor. Vid ett sådant tillfälle måste man säga att det för stunden faktiskt föreligger djurplågeri, men att ingen annan möjlighet står till buds.

Sådana här gränsfall kommer att uppstå även om lagen ändras enligt motionärernas förslag. Tredje lagutskottet anser det därför vara klokt att avvakta något och följa utvecklingen med uppmärksamhet. Jag är övertygad om att vi kan räkna med att herr Werner och herr Sjöholm kommer att hjälpa till med att följa denna fråga med all den uppmärksamhet, som kan vara nödvändig. När vi har vunnit större erfarenhet av lagens tillämpning får vi se om det är nödvändigt att skärpa lagstiftningen ytterligare. Och då kan det finnas andra vägar att gå än den motionärerna har föreslagit.

Herr talman! Jag ber att få yrka bifall till tredje lagutskottets hemställan i utlåtande nr 46.

Herr WERNER (m):

Herr talman! Jag betvivlar inte herr Grebäcks goda vilja att slå vakt om djurskyddssynpunkterna. Även i utskottets skrivning finns det ett och annat positivt, i synnerhet det som är återgivet från utskottets yttrande 1965. Men Svea hovrätts synpunkter kommer inte till uttryck i utskottets bedömning — självfallet återfinns de i reciten, men det var naturligtvis utskottets skrivning som jag utgick ifrån.

Sedan får vi väl ändå säga, herr Grebäck, att om man studerar vad som talar för och emot vår motion i remissinstansernas yttranden, så väger det verkligen tungt över på vår sida. Jag tycker exempelvis att veterinärstyrelsen är en mycket auktoritativ instans i sammanhanget. När det gäller de lidanden som djur kan åsamkas känner veterinärstyrelsen livets realiteter bättre än häradssdomare och stadsdomare.

Herr Grebäck sade också att det redan med nu gällande lagstiftning finns möjligheter att komma åt brott av detta slag. Ja, visst finns det sådana möjligheter. Men det har ju visat sig att dylika brott åtalas i alldeles för liten utsträckning. Det hela fungerar inte som det skall. Och detta beror just på — vilket veterinärstyrelsen också framhållit — att bevisbördan ligger på åklagaren. Det är han som skall åskådliggöra vad som har tilldragit sig i brottslingens sinne, och uppsåtsfrågan kan vara alldeles hopplös att komma till rätta med. Därför kan man inte heller använda den möjlighet som den nuvarande lagen ger.

Herr SJÖHOLM (fp):

Herr talman! Herr Grebäck säger att utskottet är lika angeläget som motionärerna om att komma åt de avarter som existerar. Det är kanske riktigt, men utskottet är betydligt mindre benäget att göra något som verkligen ger effekt.

Nu säger herr Grebäck att det fall som vi hört talas om hade bort beivras, och så skedde ju också. Det beivrades av åklagaren, men den åtalade frikändes av domstolen eftersom uppsåt saknades. Oavsett om herr Grebäck till äventyrs menar att det borde ha blivit en fällande dom visar exemplet att lagen inte är tillräckligt klart formulerad för att domstolen skulle kunna ta ett sådant steg. Jag frågar nu om det kan vara på något sätt felaktigt att uttrycka sig klarare genom att i lagen verkligen skriva in att också oaktsamhet eller grov oaktsamhet skall bestraffas. Herr Grebäck säger att det då blir svårare att utöva kontroll, men jag kan inte inse att det skulle vara svårare att uppdaga djurplågerifall som beror på oaktsamhet än sådana som beror på uppsåt, eller eventuellt uppsåt — vilket också är straffbart, såsom herr Grebäck mycket riktigt påpekade. Svårigheterna måste vara lika stora i dessa fall.

Vidgat straffansvar vid djurplågeri

Med anledning av påståendet att det skulle vara svårt att dra gränsen mellan djurplågerifall vållade av oaktsamhet och det straffria området vill jag säga, att detta inte är svårare än att nu dra gränsen mellan fall orsakade av uppsåt och det straffria området — tvärtom. Jag tycker fortfarande att det kusliga exemplet som nämnts bäst visar att den nuvarande formuleringen, enligt vilken sådant kan få förekomma utan påföljd, inte är bra. Det borde vi kunna vara eniga om.

Jag kan lova herr Grebäck — säkerligen också på herr Werners vägnar — att vi inte skall släppa denna fråga utan även i fortsättningen kommer att ha den under uppsikt. Det borde visas något mera av handlingskraft i en så angelägen sak som denna.

Herr GREBÄCK (cp):

Herr talman! Till all lagstiftning brukar så småningom utbildas en viss praxis. Det är inte så många år sedan riksdagen beslöt skärpning av denna lagstiftning. I tredje lagutskottet har vi den uppfattningen att man bör ta vara på de möjligheter som lagstiftningen ger att hårt hålla efter fall av djurplågeri. Sådana möjligheter föreligger redan med nuvarande lagstiftning. Jag är övertygad om att det så småningom, ganska snabbt för övrigt, kommer att utbildas en praxis på detta område, så att exempel som det man framhållit i remissvaret från veterinärstyrelsen i framtiden inte skall behöva upprepas.

Vad sedan beträffar auktoriteter på detta område, kan jag nämna att vi i tredje lagutskottet förutsatt att den mening riksåklagaren gett till känna i sitt remissvar måste tillmätas stor betydelse vid bedömningen av om det för närvarande föreligger så starka skäl att man bör skärpa lagen ytterligare så som motionärerna föreslagit.

Herr SJÖHOLM (fp):

Herr talman! Bara ett par ord. Herr Grebäck säger att vi skall avvakta

praxis, och i de flesta fall är detta lämpligt. Felet här är bara att det aldrig kan bli en sådan praxis därför att det är fråga om så ytterst få fall. Vi hade ett fall i vilket åklagaren stämde, men det fanns inget uppsåt och därför blev domen friande. Jag skulle tro att det fallet är tämligen vägledande för åklagarna i vårt land. De stämmer inte numera utan att det föreligger mycket starka bevis om uppsåt. Därför får vi inte fram den praxis som herr Grebäck annars så riktigt efterlyser.

Enligt vår uppfattning borde man därför redan nu ha kunnat formulera om lagstiftningen eller åtminstone tillsätta en utredning, så att vi kunnat få en grund för åklagaren att stå på och han kunde stämna i alla de fall där grovt djurplågeri föreligger.

Herr LUNDBERG (s):

Herr talman! Det är bara en liten sak jag vill fråga utskottets ärade ordförande om, eftersom djurplågeriparagrafen sägs gälla såväl tama som vilda djur.

Jag råkade se på en s.k. drevjakt i TV, och jag har även i verkligheten fått se och höra detta elände. Hur kan man i Sverige i dag tillåta den bedrövliga jaktform som heter drevjakt? Hur kan människor släppas ut i naturen med burkar och pinglor för att skramla och gå på linje med 20 meters mellanrum i syfte att jaga de vilda djuren fram till några herremän som sitter på stolar och skjuter på villebrådet? Att någonting sådant kan få ske utan att polis eller annan myndighet ingriper är i allra högsta grad upprörande.

Nog borde man väl ändå ha möjligheter att stoppa detta elände ute i naturen. Det är nämligen inte bara djuren som får utstå lidande, utan även alla de människor som vill gå ut och njuta av Guds fria natur störs av eländet. Det kallas herrejakt, men Gud nåde oss om denna herrejakt får fortsätta! Den borde stoppas omedelbart.

Så länge inte ens detta kan stoppas

finns det ett fel någonstans som måste rättas till.

Herr GREBÄCK (cp):

Herr talman! Nu har faktiskt herr Lundberg dragit in en sak i debatten som inte alls berörts av motionärerna och som inte utskottet funnit anledning att behandla. Jag anser att den frågan måste tas upp i något annat sammanhang. Jag vet helt enkelt inte hur man skall kunna förbjuda folk att gå ut i markerna och skramla med burkar o. d. Jag vill därför inte närmare kommentera denna sak.

Herr LUNDBERG (s):

Herr talman! Vi har en bestämmelse om tyst trafik i städerna som vi har infört till skydd för människorna. I skog och mark tillåter vi däremot att folk nyttjar alla medel för att föra oljud. Det är ju en djurplågeriparagraf vi behandlar, och jag måste säga att vad som får försiggå innebär en plåga såväl för vårt högvilt som för allt annat liv i naturen. När man med nuvarande lagstiftning inte ens kan klara den lilla detaljen att få tyst och litet grand hyfs på människors uppträdande ute i naturen, då är det något fel.

Det var någon som sade att bildning är vett, vetande, hut och hyfsning. Borde inte de som äger stora marker och som vill föra oljud tänka på vad vett, vetande, hut och hyfsning innebär när man vistas i den svenska naturen?

Härmed var överläggningen slutad.

Herr förste vice talmannen gav propositioner dels på bifall till utskottets hemställan, dels ock på bifall till motionen II: 934; och fann herr förste vice talmannen den förra propositionen vara med övervägande ja besvarad. Herr Werner begärde emellertid votering, i anledning varav efter given varsel föl-

Vidgat straffansvar vid djurplågeri

jande voteringsproposition upplästes och godkändes:

Den, som vill, att kammaren bifaller tredje lagutskottets hemställan i utskottets utlåtande nr 46, röstar

Ja;

Den, det ej vill, röstar

Nej;

Vinner Nej, har kammaren bifallit motionen II: 934.

Sedan kammarens ledamöter härefter intagit sina platser och voteringspropositionen blivit ännu en gång uppläst, verkställdes omröstning genom upprensning. Herr förste vice talmannen tillkännagav, att han funne flertalet av kammarens ledamöter ha röstat för ja-propositionen. Herr Werner begärde emellertid rösträkning, varför votering medelst omröstningsapparat verkställdes. Därvid avgavs 162 ja och 24 nej, varjämte 14 av kammarens ledamöter förklarade sig avstå från att rösta.

Kammaren hade alltså bifallit utskottets hemställan.

§ 25

Föredrogs vart efter annat tredje lagutskottets utlåtanden:

nr 47, i anledning av motion om ett bättre djurskydd,

nr 48, i anledning av motioner om upphävande av rätten i vissa fall att döda annans hund, m. m.,

nr 49, i anledning av motioner om skydd för bävrars boplatser,

nr 50, i anledning av motioner angående förvaltning och underhåll av s. k. grönområden,

nr 52, i anledning av motioner angående preciserade normer för de stadsplanemässiga kraven på parkeringshus, samt

nr 54, i anledning av Kungl. Maj:ts skrivelse med överlämnande av redogörelse från Nordiska rådets svenska

Utbildning för tränare och stallpersonal inom hästsporten

delegation, i vad skrivelsen hänvisats till lagutskott och behandlats av tredje lagutskottet.

Kammaren biföll vad utskottet i dessa utlåtanden hemställt.

§ 26

Utbildning för tränare och stallpersonal inom hästsporten

Föredrogs jordbruksutskottets utlåtande nr 30, i anledning av motion om utbildning för tränare och stallpersonal inom hästsporten.

I en inom riksdagen väckt, till jordbruksutskottet hänvisad motion I:297 av herrar *HübINETTE* och *ESKILSSON* hade hemställts att riksdagen beslutade att hos Kungl. Maj:t begära utredning om yrkesutbildning av tränare och stallpersonal för hästar.

Utskottet hemställde, att riksdagen måtte lämna motionen I:297 utan åtgärd.

Reservationer hade avgivits

1. av fru *HULTELL*, herr *HÜBINETTE* och fru *SUNDBERG* (samtliga m), som ansett att utskottet bort hemställa,

att riksdagen måtte med bifall till motionen I:297 i skrivelse till Kungl. Maj:t hemställa om utredning rörande yrkesutbildning av tränare och stallpersonal för hästar;

2. av herrar *SKÅRMAN* (fp), *NILS NILSSON* (cp), *HANSSON* i Skegrie (cp), *PERSON* i Heden (cp) och *BERNDTSSON* (fp), som ansett att utskottet bort hemställa, att riksdagen måtte anse motionen I:297 besvarad med vad reservanterna anförte.

Utskottets hemställan föredrogs; och anförde därvid:

Herr *BERNDTSSON* (fp):

Herr talman! Vid utskottsbehandlingen av detta ärende har i stort sett rätt enighet om behovet av ökade möjlig-

heter till utbildning för hästskötare och stallpersonal. Det råder även enighet om att detta ökade behov av utbildning i stor utsträckning sammanhänger med att ett allt mindre antal hästar används i jord- och skogsbruket. De kuskar och hästskötare som tidigare valde till sitt yrke att sköta hästar hade som regel sysslat med hästar alltsedan sin ungdom och oftast haft hästen som en arbetskamrat. Därigenom hade de skaffat sig både erfarenheter av och kunskaper om hästen och kunde ge den sådan omvårdnad som den behövde.

Kungl. lantbruksstyrelsen, som under ett antal år bedrivit en viss kursverksamhet i hästskötsel vid Flyinge, har observerat det föreliggande behovet av utbildning och anför i sitt yttrande att styrelsen planerar för en utökad och efter behovet anpassad verksamhet. Denna skulle gå ut dels på en ökad utbildningsverksamhet vid Flyinge, dels på att förlägga utbildningskurser även till andra ställen, däribland Vången. I sitt senaste yttrande meddelar lantbruksstyrelsen att planeringen sker i samarbete med hästorganisationer och lantbruksskolor.

Om lantbruksstyrelsen framlägger ett förslag enligt sina planer, vilket även visar sig omfatta en utbildning av hästskötare för trav- och ridporten, anser vi som står för reservationen 2 vid utskottets utlåtande, att en särskild utredning i enlighet med motionärernas hemställan nu ej är nödvändig, utan i stället skulle fördröja saken.

Herr talman! Med det anförda yrkar jag bifall till reservationen 2 vid detta utskottsutlåtande.

Herr andre vice talmannen övertog ledningen av förhandlingarna.

Fru *SUNDBERG* (m):

Herr talman! Herr *Berndtsson* har talat om hur eniga såväl remissinstanserna som alla vi i utskottet är då det gäller att åstadkomma en god utbild-

Utbildning för tränare och stallpersonal inom hästsporten

ning för dem som sysslar med hästar. Det är därför kanske något förvånande att utskottet inte har velat bifalla de motioner som ligger till grund för utlåtandet.

Vi konstaterar att med ett differentierat näringsliv yrkesutbildningen inom olika områden också blir alltmer differentierad, och samhället ställer utbildningsmöjligheter till förfogande. Helt annorlunda förhåller det sig vad gäller utbildning av människor som har med hästar att göra — det må vara stallpersonal, tränare eller andra som sysslar med djuren yrkesmässigt. I dag vet vi att det rör sig om tusentals människor och att åtskilliga hundratal varje år vill utbilda sig eller går direkt ut i yrkeslivet för att handskas med hästar. Galoppsporten, ridskolor, travet inte minst, stuterier o. s. v. har alla behov av utbildad personal.

Givetvis kunde man se motionen som en ren utbildningsmotion. Men jag skulle vilja vidga begreppet litet och säga att det i hög grad också är en djurskyddsmotion som har behandlats av jordbruksutskottet.

Att hästsporten växer och behöver mer och mer personal har jag sagt, och herr Berndtsson redogjorde även för att det blir allt svårare att rekrytera personal som är van att handskas med hästar och andra levande djur. Allt fler ridskolor byggs, stallar byggs ut och travsporten bara ökar. Staten tar också in icke oansenliga summor, inte minst på travsporten. Är det då förmätet att begära åtminstone en utredning om hur man bör utbilda den personal som skall sköta och förvalta det kapital, d. v. s. hästarna, som så kraftigt bidrar till statens inkomster? Det är i detta sammanhang som djurskyddssynpunkterna kommer in.

Jag skulle vilja fråga inte minst dem som har yrkat bifall till reservationen 2: Vågar man inte kräva en utredning? Skillnaden mellan förslaget om en översyn av kurserna på Flyinge och försla-

get om en utredning ligger däri, att en utredning klart kan visa hur det i dag förhåller sig: Vad har den personal som sysslar med hästarna för utbildning och hur stort är behovet av utbildning? Det förvånar mig att lantbruksstyrelsen ställt sig så negativ till detta utbildningskrav samtidigt som man betonat vikten av en adekvat utbildning. Samtidigt kräver man att kurserna på Flyinge skall ses över. På Flyinge har man visserligen ett par i och för sig utmärkta kurser, men man har där nere inga möjligheter att ordna en riksomfattande utbildning. Efter vad jag hört har man också hyrt ut delar av stallet till privatpersoner.

Norrland lär ha åtta travbanor. Detta innebär att det behövs mycket personal till de norrländska travbanorna. Vi kan väl inte begära att dessa personer för sin grundläggande yrkesutbildning skall fara ner till Skåne. De får i stället på egen hand försöka skaffa sig sin utbildning — en utbildning som inte garanterar att hästarna får den skötsel man har rätt att begära, inte minst ur djurskyddssynpunkt. Hästen är en levande varelse, och bristande kunskap om skötsel, träning och vård av den kan få allvarliga konsekvenser. Vi kan läsa om alltför hård körning och sjukdomar som inte har upptäckts, beroende icke på någon avsiktlig misskötsel utan på bristande kunskap hos vårdpersonalen.

Herr talman! Jag vill varmt förorda att en utredning kommer till stånd, inte bara därför att den skulle ge oss möjligheter att bygga upp en riktig och adekvat utbildning utan också därför att vi därigenom får en överblick över situationen på detta område i dag. Staten bör ha råd att göra detta för hästsporten. Annars blir intrycket att det man tar in på pungorna vill man inte satsa på karusellen. Och här är det inte fråga om karusellhästar utan om levande djur. Detta bör vi ha råd att satsa på.

Utbildning för tränare och stallpersonal inom hästporten

Herr talman! Jag ber att få yrka bifall till reservationen 1 vid jordbruksutskottets utlåtande nr 30.

Herr HANSSON i Skegrie (cp):

Herr talman! Båda de tidigare talarerna har vitsordat den enighet som råder i själva sakfrågan. Jag är säker på att när om en stund någon representant för utskottsmajoriteten tar till orda, kommer han eller hon att uttala sig lika välvilligt som de tidigare talarerna om behovet av en förbättrad utbildning för hästskötare.

Fru Sundberg sade att det är märkligt att man inte har kunnat tillstyrka motionen. Jag ber att få kvittera med att säga, att det i utskottet fanns möjligheter att enas på denna punkt. Att så inte skedde berodde på bristande vilja till samförstånd hos motionärerna och representanterna för moderata samlingspartiet. Här fanns möjligheter att få ett samlat utlåtande av ungefär den lydelse som nu återfinns i reservationen 2. Men på grund av att man stegrade sig på det håll som fru Sundberg representerar gick majoriteten tillbaka till ett yttrande som var svagare i sin formulering.

Jag skall inte här ta upp tiden med att ytterligare motivera behovet av denna utbildning. Jag vill bara säga att vad som i dag främst behövs är utbildning av den personal som har hästen som ett redskap i sin yrkesverksamhet. Jag tänker då på tränarna, hästpersonalen vid travbanorna. I dag finns inte någon utbildning som är lämpligt avpassad för dem, men lantbruksstyrelsen säger klart ifrån att man har observerat detta och kommer att se över den saken. Jag skall därför begränsa mig till att förklara varför vi i en sak som denna där alla är ense om motivet ändå har hamnat på tre linjer. Det beror på att majoriteten i utskottet i sitt uttalande stannat vid att konstatera förekomsten av en översyn

från lantbruksstyrelsen. Men majoriteten i utskottet säger ingenting själv om behovet eller vill inte framföra någon mening om att översynen bör leda till något praktiskt resultat.

I den reservation däremot som avlämnats av herr Skårman m. fl. kräver vi direkt att lantbruksstyrelsen på grundval av denna översyn lägger fram förslag om en sådan utbildning. Det är skillnaden mellan utskottsmajoritetens förslag och reservationen 2, och som jag sade hade det varit möjligt att ena utskottet kring denna reservation. Det är därför beklagligt att de som står bakom reservationen 1 inte ville ansluta sig till utskottsmajoritetens uppfattning utan föredrog att gå fram med ett yrkande som vi inte brukar ställa i riksdagen när en översyn pågår.

Om kammaren skulle följa reservationen 1 och alltså besluta om en utredning enbart för detta ändamål skulle jag tro att vi får räkna med ungefär följande tidsschema. Låt oss säga att utredningen tillsätts någon gång under nästa år. Den behöver säkert som alla andra utredningar göra en ordentlig undersökning. Vi kan säga att den klarar sin uppgift på ett år — och det är bra gjort av en svensk utredning — men därefter kommer remissförfarandet, prövningen i vederbörande departement, propositionsskrivning och slutligen behandling i riksdagen. Jag skulle tro att under tiden som denna utredning arbetar och under den tid som det övriga sysslandet med detta ärende pågår så får lantbruksstyrelsen i god tid sin översyn klar. När denna särskilda utredning, som man kräver i reservationen 1, äntligen skulle vara färdig att föreläggas riksdagen, är denna fråga redan löst, och utredningen hamnar måhända direkt i papperskorpen med den kända raden: Vad göras skall är allaredan gjort.

Är man överens om att det behövs en bättre utbildning, blir därför den mest realistiska linjen att följa reserva-

Utbildning för tränare och stallpersonal inom hästporten

tionen 2, och jag yrkar bifall till den, herr talman.

Fru SUNDBERG (m) kort genmäle:

Herr talman! Det finns en skillnad mellan reservationerna 1 och 2 just när det gäller kravet på en översyn.

I reservationen 2 begärs nämligen att lantbruksstyrelsen vid sin översyn av kursprogrammet vid Flyinge och eventuellt andra platser framlägger förslag om en utvidgning av kursverksamheten. Jag erkänner att vi är betydligt hårdare i reservationen 1, eftersom vi, utöver att framföra detta utredningskrav, också begär att få reda på hurudana förhållandena i dag är bland dem som sysslar med hästar — här kommer även djurskyddssynpunkterna in i bilden.

Jag vill också säga till herr Hansson i Skegrie, att tränarutbildningen visserligen är viktig men att den grundläggande yrkesutbildningen också måste tas med i planeringen nu när vi såsom herr Berndtsson sade inte kan som förut rekrytera folk som jordbruket ställer till förfogande.

Herr PERSSON i Skänninge (s):

Herr talman! Kammarens ledamöter kan säkerligen göra sig en föreställning om hur det är när de stora frågorna skall lösas på partiledarplanet, när det i denna fråga, som ändå inte har så särskilt stora dimensioner, har uppstått svårigheter, som herr Hansson i Skegrie välialigt har skildrat, att få moderata samlingspartiet att acceptera centerpartiets och folkpartiets propå. Det har sällan hänt att man på praktiskt taget alla håll har sagt att alla är överens om grunddragen i en fråga.

Det är alldeles felaktigt, som herr Hansson i Skegrie vill göra gällande, att vi skulle ha en annan uppfattning angående utbildningen av den personal det är fråga om här. Vi menar att den bör ha samma förutsättningar att skaffa sig utbildning som all annan personal inom andra verksamhetsgrenar. På den punkten skiljer sig inte våra åsikter.

På vilka punkter skiljer sig då våra åsikter? I reservationen 1 begärs en särskild utredning. Herr Hansson har redan sagt att den kan ta lång tid, så jag behöver inte orda om den saken. I reservationen 2 uttalas att lantbruksstyrelsen vid sin översyn bör utarbeta ett förslag om utbildningen på detta område.

Jag vill ta upp en liten principiell diskussion med herr Hansson på den senare punkten.

Lantbruksstyrelsen handhar kursverksamheten inom jordbrukets och skogsbrukets område och gör själv upp program för kurserna inom den ram som har uppdragits. Har herr Hansson tänkt på var det skulle sluta om vi knäsatte en ny princip, att lantbruksstyrelsen skall göra en översyn av ett visst område och sedan gå till riksdagen för att få förslaget godkänt? Måste inte då samma ordning gälla på alla andra områden inom jordbruket där verksamhet bedrivs med medel från lantbruksstyrelsen? Vi har inte kunnat acceptera detta, utan vi menar att det ämbetsverk som har ansvaret för all annan utbildning inom detta område bör ha ansvaret också för denna utbildning.

Jag vill inte polemisera mot fru Sundberg, eftersom jag inte tycker att det tjänar något vettigt syfte. Hon säger att man inom varje näringsgren satsar pengar på att utbilda folk, och det kan vara riktigt. Då kan man fråga sig om travsporten är en näringsgren eller om den är någonting annat. Fru Sundberg kan hänvisa till att staten får in så och så mycket pengar på travsporten, men är det inte på samma sätt med fotbollsspelet, där tränare måste utbildas och staten får in pengar på tipsspelet?

Herr talman! Jag skall inte tillägga mera utan ber att få yrka bifall till utskottets hemställan.

Herr HANSSON i Skegrie (cp) kort genmäle:

Herr talman! Det är säkerligen myc-

Utbildning för tränare och stallpersonal inom hästsporten

ket som lantbruksstyrelsen överväger i sitt arbete men som aldrig kommer längre än så. Allting går inte vidare till kanslihuset i form av förslag. Det är ingalunda meningen att lantbruksstyrelsen skall gå till riksdagen, som herr Persson i Skänninge ville göra gällande. Vi begär att lantbruksstyrelsen skall lägga fram förslag, men dessa skall givetvis lämnas till regeringen och därifrån komma till riksdagen. Det är riksdagens fulla rätt att begära sådant av de statliga myndigheterna. Det är inte på det viset att dessa är suveräna över riksdagen och gör som de vill, oavsett vad riksdagen säger.

Herr PERSSON i Skänninge (s) kort genmäle:

Herr talman! Låt oss utgå från att lantbruksstyrelsen skall göra som herr Hansson i Skegrie säger. För närvarande tar lantbruksstyrelsen i sina petita upp en viss mängd pengar att användas just för kursverksamhet. Menar herr Hansson i Skegrie på fullt allvar att man skall specialdestinera dessa pengar just till denna verksamhet? Lantbruksstyrelsen, som har ett fastställt kursprogram och kursplaner, vänder sig till Kungl. Maj:t för att få pengar härför. Är det verkligen herr Hanssons i Skegrie mening att detta ämbetsverk skall redovisa att man ämnar lägga upp en kurs just för denna verksamhet och få pengar specialdestinerade till den?

Herr HANSSON i Skegrie (cp) kort genmäle:

Herr talman! Det är precis vad jag menar. Om lantbruksstyrelsen efter en översyn anser att undervisningen bör utvidgas, att nya kursplaner skall uppläggas, skall man naturligtvis gå till regeringen och begära pengar för detta. Annars skulle vi aldrig komma någon vart med nya uppslag.

Herr PERSSON i Skänninge (s) kort genmäle:

Herr talman! Det står alltså fortfa-

rande kvar, herr Hansson i Skegrie, att det i fortsättningen kommer att bli regeringen som bestämmer kurserna och icke ämbetsverket. Vill herr Hansson verkligen att denna möjlighet skall tas ifrån lantbruksstyrelsen? Herr Hansson säger att det inte är ämbetsverken som skall bestämma, utan det skall regeringen göra. Ämbetsverken gör upp en ram för sin verksamhet. Inom den ramen har de rätt att inrätta vilka kurser som helst. Då måste det vara rimligt att man inte gör ett undantag just för den här verksamheten. Det kan jag inte tänka mig att man skall göra.

Herr OLSSON i Mölndal (s):

Herr talman! Debattens utformning är väl ett exempel på att vi år 1969 i allra högsta grad har anledning att observera vad som står i reservationen 2 om krav på lantbruksstyrelsen att lägga fram förslag. Vad är det som saknas i detta sammanhang?

I Mölndal finns Åbyfältet, den enda kommunalägda banan i landet. Jag har alltså som kommunalman förutsättningar att få en viss insyn i verksamheten.

Vad som framför allt är aktuellt inom detta område är grundutbildning för stallpersonal. I denna grundutbildning ingår körning och dressyr. Inom denna grupp sker en ganska stor omsättning. För att klargöra storleken för kammarens ledamöter kan jag ta Åbyfältet som exempel. Stallpersonalen omfattar 80 anställda, medan vi däremot bara har 25—30 tränare. Omsättningen på tränarna är synnerligen liten, varför behovet av årlig kursverksamhet inom det området kan ifrågasättas. Men i fråga om stallpersonalen har vi en mycket stor omsättning. Det betyder att den ungdom som kommer in där har ett stort behov just av själva grundutbildningen.

Tyvärr förhåller det sig så i fråga om problemen för travbanorna, att allmänheten möter travbanornas verksamhet i rubrikerna och kanske får en

Utbildning för tränare och stallpersonal inom hästsporten

negativ inställning i många avseenden vad beträffar både trav- och galopp-sport. Men vi som har insynen i fråga om travbanornas verksamhet vill betona att hästens engagemang på själva travbanan inte får åsidosättas för att man har ett tospel i det sammanhanget. Gör man en uppdelning av hästens engagemang visar det sig, att han tävlar kanske fem à sex minuter per vecka, men han omhändertas av stallpersonalen 167 timmar i veckan. Det är av denna orsak som jag lägger så stor vikt vid att just stallpersonalen får en grundutbildning.

Stat, kommun och landsting bidrar på de mest skilda områden till utbildningen — allt ifrån de 44 lantbrukskolorna till urmakarskolan i Borensberg. Man kan lägga upp ett mycket stor schema härvidlag. Vi bör inte vara främmande för den yrkesgrupp som stallpersonalen utgör, och orsaken till att jag tar till orda är att reservanterna i reservationen 2 skärpt sin skrivning i förhållande till utskottet. Det finns därför skäl att hos lantbruksstyrelsen begära att det framläggs ett förslag om utvidgning av denna verksamhet. Hade det redan skett en utvidgning skulle vi säkerligen inte behövt diskutera detta 1969, då travbanor funnits i vårt land så länge.

Herr talman! Jag ber att få yrka bifall till reservationen 2.

Härmed var överläggningen slutad.

Herr andre vice talmannen gav propositioner på 1:o) bifall till utskottets hemställan; 2:o) bifall till reservationen 1) av fru Hultell m. fl.; samt 3:o) bifall till reservationen 2) av herr Skårman m. fl.; och fann herr andre vice talmannen den förstnämnda propositionen vara med övervägande ja besvarad. Fru Sundberg begärde likväl votering, i anledning varav herr andre vice talmannen för bestämmande av kontrapositionen ånyo upptog de båda återstående propositionerna, av vilka herr

andre vice talmannen nu fann den under 2:o) angivna ha flertalets mening för sig. Beträffande kontrapositionen begärde dock herr Berndtsson votering, i anledning varav efter given varsel följande voteringsproposition upplästes och godkändes:

Den, som vill, att kammaren till kontraposition i huvudvoteringen angående jordbruksutskottets utlåtande nr 30 antager reservationen 1) av fru Hultell m. fl., röstar

Ja;

Den, det ej vill, röstar

Nej;

Vinner Nej, har kammaren till kontraposition i nämnda votering antagit reservationen 2) av herr Skårman m. fl.

Sedan kammarens ledamöter härefter intagit sina platser och voteringspropositionen blivit ännu en gång uppläst, verkställdes omröstning genom uppresning. Därvid befanns, att flertalet av kammarens ledamöter röstat för nejpropositionen och att kammaren alltså till kontraposition i huvudvoteringen antagit den under 3:o) angivna propositionen.

I enlighet härmed blev efter given varsel följande voteringsproposition uppläst och godkänd:

Den, som vill, att kammaren bifaller jordbruksutskottets hemställan i utskottets utlåtande nr 30, röstar

Ja;

Den, det ej vill, röstar

Nej;

Vinner Nej, har kammaren bifallit reservationen 2) av herr Skårman m. fl.

Sedan kammarens ledamöter härefter ånyo intagit sina platser och sistnämnda voteringsproposition blivit ännu en gång uppläst, verkställdes omröstning genom uppresning. Herr andre vice tal-

Meddelande ang. plenum fredagen den 14 november — Interpellation ang. lokaliseringsstödet till främjande av turistnäringen inom de fyra nordligaste länen

mannen tillkännagav, att han funne tvekan kunna råda angående omröstningens resultat, varför votering medelst omröstningsapparat verkställdes. Därvid avgavs 109 ja och 84 nej, varjämte 1 av kammarens ledamöter förklarade sig avstå från att rösta.

Kammaren hade alltså bifallit utskottets hemställan.

§ 27

Föredrogs jordbruksutskottets utlåtande nr 31, i anledning av motioner om översyn av bestämmelserna för bidrag till byggnadsarbeten vid lantbrukets yrkesskolor.

Utskottets hemställan bifölls.

§ 28

Meddelande ang. plenum fredagen den 14 november

Herr ANDRE VICE TALMANNEN yttrade:

Kammarens sammanträde fredagen den 14 november blir ett bordläggningsplenum och tar sin början kl. 14.00.

§ 29

Interpellation ang. lokaliseringsstödet till främjande av turistnäringen inom de fyra nordligaste länen

Ordet lämnades på begäran till

Herr WIKNER (s), som yttrade:

Herr talman! I Kungl. Maj:ts kungörelse den 23 april 1965 om statligt lokaliseringsstöd står det i 5 § följande:

»Lokaliseringslån och, om särskilda skäl föreligga, lokaliseringsbidrag utgå till den, som utövar eller ämnar utöva verksamhet inom turistnäringen, vid ny-, till- eller ombyggnad av turistanläggning i de delar av landet som anges i 2 § första stycket, om lokalise-

ningsstödet kommer glesbygdsområdena där till godo.»

Det är tydligt angivet att även bidrag »om särskilda skäl föreligga» kan utgå till turistanläggningar inom de fyra nordligaste länen. Som särskilda skäl omnämns att fortvarig sysselsättning därigenom direkt eller indirekt bereds befolkningen där. Lokaliseringsstödet skall medverka till att erbjuda människorna i olika delar av landet en tillfredsställande social och kulturell service och värna de enskilda individernas trygghet i den omvandlingsprocess som följer av näringslivets strukturrationalisering.

Enligt inhämtade uppgifter är man utomordentligt restriktiv när det gäller stöd till turistanläggningar. Det är i huvudsak endast lån och räntebefrielse i två till tre år som utgår.

I vissa delar av Norrland är turistnäringen den enda näring som man kan tänka sig som lokalisering för att ge befolkningen sysselsättning. Det kan nämnas att det finns en kommun i Jämtlands län som erhåller ca 60 procent av kommunalskatten från turistnäringen.

Det måste ske en mera framåtriktad planering för att fylla de behov av områden med turist- och fritidsanläggningar som följer av förkortad arbetstid, ökade inkomster och den ökade press på den enskilde som det moderna arbetslivet bidrar till. Staten måste enligt min mening hjälpa till med ännu kraftigare stödåtgärder för att stimulera denna näringsgren. En ökad satsning på den svenska turismen kan även bidra till en bättre balans mellan turistströmmen till utlandet och till vårt eget land. Enligt uppgifter har turistströmmen från utlandet för övrigt ökat kraftigt de senaste åren.

Inom de delar av de fyra nordligaste länen, där man inte kan få någon annan mera påtaglig lokalisering än turistnäringen, bör samma stöd tillämpas

för denna näringsgren som gäller för industrilokaliseringen.

Med hänvisning till vad jag här anfört hemställer jag om kammarens tillstånd att till statsrådet och chefen för inrikesdepartementet få ställa följande fråga:

Avser statsrådet vidta åtgärder under pågående försök med lokaliseringsstöd i syfte att jämställa stöd till turistnäringen i de fyra nordligaste länen med stöd till industrilokalisering?

Denna anhållan bordlades.

§ 30

Anmäldes och godkändes konstitutionsutskottets förslag till riksdagens skrivelser till Konungen:

nr 312, i anledning av motioner angående avskaffande av adelsväsendet;

nr 313, i anledning av motioner angående kommunala åtgärder för att bereda sysselsättning åt partiellt arbetsföra; och

nr 314, i anledning av motioner angående förvaltningen av byggnad för skoländamål.

Vidare anmäldes och godkändes riksdagens kanslis förslag

dels till riksdagens skrivelse, nr 316, till Konungen angående val av en riksdagens ombudsman;

dels ock till riksdagens förordnande, nr 317, för herr Gunnar Thyresson att vara en av riksdagens ombudsmän.

§ 31

Anmäldes följande motioner:

nr 1248, av herr *Tobé* och fru *Anér*, i anledning av Kungl. Maj:ts proposition nr 134, med förslag till jordhävds lag m. m., och

nr 1249, av herrar *Westberg* i Ljusdal och *Sellgren*, i anledning av Kungl. Maj:ts proposition nr 135, med förslag till lag om ändring i förordningen (1923:116) angående skatt för hundar.

Dessa motioner bordlades.

§ 32

Utsträckt motionstid

Ordet lämnades på begäran till

Herr **MAGNUSSON** i Borås (m), som yttrade:

Herr talman! Jag tillåter mig hemställa att kammaren ville besluta att tiden för avgivande av motioner i anledning av Kungl. Maj:ts proposition nr 142, angående förvärv av aktier i AB Kabi och Apoteksvarucentralen Vitrum apotekare AB, måtte med hänsyn till ärendets omfattning utsträckas till det sammanträde som infaller näst efter 15 dagar från det propositionen kom kammaren till handa, d. v. s. första plenum efter onsdagen den 19 innevarande november.

Denna hemställan bifölls.

§ 33

Meddelande om enkla frågor

Meddelades, att herr talmannen tillställts fyra enkla frågor, nämligen av:

herr *Westberg* i Ljusdal (fp), till herr statsrådet och chefen för kommunikationsdepartementet angående trafiksäkrare vägbeläggning,

herr *Enarsson* (m), till herr statsrådet och chefen för kommunikationsdepartementet angående omprövning av beslutet om höjda avgifter för postbefordran av tidningar,

herr *Hovhammar* (m), till herr statsrådet och chefen för kommunikationsdepartementet angående avgiften för hopfällbar rullstol på statens järnvägars busslinjer, och

herr *Jonasson* (cp), till herr statsrådet och chefen för socialdepartementet angående omprövning av bestämmelserna om änkepension i vissa fall.

§ 34

Justerades protokollsutdrag.

Kammarens ledamöter åtskildes här efter kl. 16.57.

In fidem

Sune K. Johansson

Torsdagen den 6 november

Kl. 15.30

§ 1

I enlighet med kammarens därom den 5 innevarande november fattade beslut skulle nu anställas val av dels tjugufyra valmän för utseende av en ställföreträdare för riksdagens ombudsmän, dels ock sex suppleanter för dessa valmän; och företogs först valet av valmännen.

Ordet lämnades på begäran till

Herr **FÖRSTE VICE TALMANNEN**, som anförde:

Herr talman! För vart och ett av de val som skall företagas vid detta plenum ber jag att få avlämna en gemensam lista, vilken godkänts av de av kammaren valda ledamöterna i talmanskonferensen. Listan upptar namn å så många personer, som det ifrågavarande valet avser.

Den av herr förste vice talmannen för valet av valmän avlämnade listan upptog under partibeteckningen »Gemensam lista» följande namn:

Eriksson i Stockholm. fru (s)
Löfqvist, fru (s)
Alemyr (s)
Dockered (cp)
von Friesen (fp)
Magnusson i Borås (m)
Bergegren, fröken (s)
Lundberg (s)
Andersson i Storfors (s)
Johansson i Växjö (cp)
Haglund (s)
Antby (fp)

Wetterström, fröken (m)
Bengtsson i Landskrona (s)
Martinsson (s)
Jonasson (cp)
Hammarberg (s)
Jönsson i Malmö (s)
Wiklund i Stockholm (fp)
Hedin (m)
Hansson i Piteå (s)
Sundkvist (cp)
Åsbrink, fröken (s)
Nelander (fp).

Sedan herr talmannen för kammaren uppläst denna lista, blev den av kammaren godkänd; och förklarades de personer, vilkas namn upptagits å listan, utsedda till valmän.

§ 2

Anställdes val av suppleanter för de under nästföregående paragraf omförmälda valmännen. Herr förste vice talmannen avlämnade en lista, som under partibeteckningen »Gemensam lista» upptog följande namn:

Adamsson (s)
Henrikson (s)
Jadestig (s)
Jonäng, fru (cp)
Rimås (fp)
Eliasson i Moholm (m).

Herr talmannen uppläste nu denna lista för kammaren, som godkände densamma; och förklarades de å listan upptagna personerna utsedda till valmanssuppleanter.

§ 3

Justerades protokollet för den 28 nästlidne oktober.

§ 4

Svar på fråga ang. bevakningen av svenskt territorialvatten

Ordet lämnades på begäran till

Chefen för försvarsdepartementet, herr statsrådet ANDERSSON, som yttrade:

Herr talman! Fru Kristensson har frågat mig, om jag anser att bevakningen av främmande ubåtar och örlogsfartyg på svenskt territorialvatten fungerar tillfredsställande.

Vår övervakning av främmande örlogsfartyg i allmänhet, inklusive ubåtar i övervattensläge, motsvarar de krav som vi kan uppställa inom fredsorganisationens ram.

Beträffande ubåtar i undervattensläge kan kravet med hänsyn till erforderlig personell, ekonomisk och organisatorisk insats inte ställas lika högt längs hela vår långsträckta kust.

Vi har emellertid inom de erfarenhetsmässigt viktigaste områdena en kontinuerlig militär havsövervakning med radar. Beredskapsfartyg och helikoptrar står ständigt beredda att rycka ut med kort varsel.

Vid övervakningen förekommer ett samarbete mellan krigsmakten och tullen, polisen och sjöfartsverket. På grund av rationaliseringar framför allt inom lots- och fyrväsendet har en översyn av denna verksamhet aktualiserats.

Med hänsyn till incidentberedskapens nuvarande omfattning samt möjligheterna att snabbt höja beredskapen om läget så skulle kräva anser jag att bevakningen av vårt sjöterritorium är tillfredsställande.

Vidare anförde:

Fru KRISTENSSON (m):

Herr talman! Jag ber att få tacka försvarsministern för det utförliga svar jag fått på min enkla fråga.

Herr statsrådet kommer till det resultatet att bevakningen av vårt sjöterri-

torium är tillfredsställande. Jag delar inte den uppfattningen men bortser kanske samtidigt från att jag har en annan värdering än statsrådet när det gäller den prioritering som vi bör ge vårt försvar. Den saken skall jag dock inte här gå in på, eftersom den inte kan inrymmas i en debatt som rör svaret på en enkel fråga.

Jag tänker framför allt på totalförsvarets möjligheter till bevakning, och där vill jag knyta an till vad statsrådet säger i sitt svar, nämligen att en kontinuerlig rationalisering äger rum beträffande tullväsendet, lotsorganisationen och fyrväsendet. Det är en rationalisering som säkerligen är befogad från civila utgångspunkter men som jag tycker inger allvarliga betänkligheter om man ser saken ur totalförsvars synpunkt. Den betyder helt enkelt att möjligheten till rapportering minskar. Härtill kommer att skärgården successivt avfolkas, vilket gör att antalet ögon — om jag så får säga — som kan blicka ut över havet också minskar. Och vi vet ju att det inte finns någon automatik som kan ersätta ögats optiska iakttagelser. Allt detta leder till att bevakningen minskar.

Om det inte vidtas några åtgärder för att kompensera minskningen kommer vi alltså automatiskt att få finna oss i en försämrad bevakning av Sveriges sjöterritorium. Detta tycker jag är något som man bör ha uppmärksamheten riktad på.

Herr statsrådet åberopar nu i sitt svar rationaliseringarna inom lots- och fyrväsendet och säger att en översyn av verksamheten aktualiserats. Ja, jag vet att den har aktualiserats — jag vet att överbefälhavaren vid många tillfällen har gjort framställningar om en allsidig utredning av hur minskningen i bevakningen skulle kompenseras. Av herr statsrådets svar får jag emellertid inte någon uppfattning om huruvida herr statsrådet tänker tillsätta en allsidig utredning för att undersöka hur compensation skall kunna åstadkommas.

Jag vore tacksam om herr statsrådet

Svar på frågor ang. föreslagna taxehöjningar vid statens järnvägar

ville förtydliga sitt svar på den punkten — jag tror att saken skulle vinna på ett sådant förtydligande.

Chefen för försvarsdepartementet, herr statsrådet ANDERSSON:

Herr talman! Först och främst vill jag säga att vi ju inte kan anpassa vårt lots- och fyrväsende med hänsyn till totalförsvarsberedskapen, utan anpassningen därvidlag måste självfallet ske uteslutande med utgångspunkt i de fredsmässiga uppgifterna. Men eftersom både lots- och fyrväsendet hittills har hjälpt till vid övervakningen av vårt sjöterritorium, så är det klart att denna verksamhet efter hand som den minskar i omfattning måste ersättas av någonting annat. Och det är det vi håller på med.

Fru KRISTENSSON (m):

Herr talman! Jag är tacksam för det konstaterande som försvarsministern gjorde, att den ifrågavarande verksamheten på något sätt måste kompenseras. Statsrådet säger att man håller på med detta. Betyder det att en departementsutredning funderar över saken? Jag trodde närmast att överbefälhavaren önskade en allsidig utredning, där också krigsmakten kunde bli representerad och där expertisen kunde ge sin syn på saken. Men jag tackar för det svar som herr statsrådet givit och hoppas att utredningen kommer till stånd inom en snar framtid.

Härmed var överläggningen slutad.

§ 5

Svar på frågor ang. föreslagna taxehöjningar vid statens järnvägar

Ordet lämnades på begäran till

Chefen för kommunikationsdepartementet, herr statsrådet NORLING, som yttrade:

Herr talman! Herr Andersson i Öre-

bro har frågat mig om jag är beredd att lämna riksdagen en redovisning av motiven för att SJ:s taxor, om järnvägsstyrelsens förslag genomförs, under en sju månadersperiod kommer att ha ökat med t. ex. för persontrafiken sammanlagt 15 procent jämfört med en ökning av konsumentprisindex under de senaste sju månaderna med mindre än 2 procent.

Fru Ryding har frågat mig hur jag bedömer verkningarna för olika befolkningsgrupper och regioner av ett bifall till SJ:s förslag till höjda taxor och lämpligheten av att ett avgörande här om uppskjuts till efter höstriksdagens behandling av väckta motioner om trafikpolitiken.

Herr Larsson i Umeå har frågat mig om jag har för avsikt att vidta några snara taxedämpande åtgärder för det norrländska näringslivet med anledning av SJ:s förslag till höjda taxor.

SJ:s förslag om vissa taxeändringar har i dagarna ingetts till Kungl. Maj:t och bereds för närvarande inom kommunikationsdepartementet. Jag vill därför begränsa mig till att konstatera följande.

Taxeförslaget är betingat av inträffade kostnadsökningar, främst på lönesidan. Vid den taxehöjning som företogs den 1 juni i år kunde man endast delvis beakta konsekvenserna i kostnads-hänseende av de nya löneavtalen för åren 1969 och 1970. Dessa träffades som bekant först senare. Avtalsuppgörelsen har för SJ med dess personalintensiva verksamhet varit mycket kännbar. Den innebär sålunda en total ökning av personalkostnaderna med inte mindre än 12 procent.

SJ:s förslag bygger på att kostnadsökningen endast delvis skall täckas genom avgiftshöjningen. I övrigt förutses en kombination av åtgärder, som innefattar både rationalisering och aktivare marknadsföring. Det bör vidare nämnas, att det vid ett genomförande av den föreslagna taxehöjningen och

Svar på frågor ang. föreslagna taxehöjningar vid statens järnvägar

av rationaliserings- och marknadsföringsprogrammet i övrigt kommer att kvarstå en betydande brist i förhållande till det för SJ uppställda avkastningskravet. För innevarande budgetår skulle detta — med bortseende från vissa bokslutsdispositioner — komma att ligga i storleksordningen drygt 100 miljoner kronor.

Den av SJ föreslagna taxehöjningen avser självfallet trafiken i hela landet. I sammanhanget bör det förhållandet understrykas att SJ:s tariffer på längre avstånd starkt sjunker, vilket givetvis är av betydelse för bl. a. det norrländska näringslivet.

Vidare anförde:

Herr ANDERSSON i Örebro (fp):

Herr talman! Jag ber att få tacka kommunikationsministern för svaret.

Efter lönerörelsens slut i våras gick det ut en rekommendation till olika branschorganisationer att försöka hålla priserna nere och eftersträva att på allt sätt rationalisera verksamheten för att kapa bort de ökade lönekostnaderna.

Jag är självfallet på det klara med att statens järnvägar inom ramen för den nuvarande trafikpolitiken har gjort allt som ankommer på dem för att hålla kostnaderna nere, så på den punkten vill jag på intet vis kritisera. Hur denna princip för trafikpolitiken skall tolkas tycks emellertid ingen bli klok på; att det rullar åt fel håll förefaller däremot alla att vara överens om.

Den snäva tolkningen av begreppet konkurrens på lika villkor mellan transportgrenarna har opinionen tydligen avlägsnat sig från. Numera tar man ju in samhällets kostnader för miljöförstöring, trafikolyckor o. s. v. i den diskussion som rör järnvägspolitiken. Vi hade under vårriksdagen en stor debatt här i kammaren om vad sjukvården får kosta i förhållande till nationalproduktens ökning. Från flera talare framfördes då åsikten att man skulle försöka styra över den bilburna last- och

persontrafiken i större utsträckning till järnvägarna för att minska trafikolyckorna på vägarna. Om alla dessa samhällskostnader förs in i bilden, ter sig naturligtvis situationen annorlunda än om vi skall se det hela rent företagsekonomiskt.

Järnvägsstyrelsens framstöt om höjda priser kommer självfallet att medföra ett bortfall av trafikanter. I anslutning till svaret vill jag erinra statsrådet om att SJ i våras inledde försök med att sänka biljettpiserna mellan vissa Mälärstäder — Enköping, Eskilstuna, Köping och Västerås — och Stockholm. Det visade sig att denna åtgärd ledde till en 32-procentig ökning av biljettförsäljningen och en inkomstförstärkning med 6,6 procent. Detta experiment har tyvärr inte blivit någon tankeställare för SJ:s ledning. Metoden borde kanske ha kunnat prövas i större omfattning.

Herr LARSSON i Umeå (fp):

Herr talman! Jag tackar kommunikationsministern för svaret.

Det är obestriddligt att fraktkostnaderna är en belastning för de norrländska företagen, beroende på de långa avstånden. Konkurrenssituationen försämras ju mer fraktkostnaderna höjs. De tunga frakterna skall enligt vad som har meddelats gå upp med 5 procent när det gäller vagnsfrakter över 10 ton; för lättare gods beräknas en höjning med 8 procent. Om den aviserade höjningen blir genomförd snedvrids ytterligare den konkurrenssituation som vi för närvarande har. Man får väl också räkna med att dessa fraktavgifter kommer att vara normgivande för andra transportmedel; de följer förmodligen med i denna höjning, så att fraktkostnaderna i allmänhet blir högre.

Kommunikationsministern understryker i sitt svar att SJ:s tariffer sjunker kraftigt med längre avstånd, vilket givetvis har betydelse för bl. a. det norrländska näringslivet. Det kan inte för-

Svar på frågor ang. föreslagna taxehöjningar vid statens järnvägar

nekas att ju större avståndet är, desto mindre blir kostnaden per kilogram om man räknar kilometerantalet. Men de långa norrländska frakterna är ju dyrare för företagen än de korta frakter som de mera välbelägna företagen har. Räknar man med ett procentuellt tillägg blir gapet ännu större än för närvarande.

Det är alltså ingen tröst att kostnaderna sjunker starkt på de långa avstånden, ty effekten av ett procentuellt tillägg blir att skillnaden mellan ett företag som har korta fraktavstånd och ett som har långa förstoras. Om konkurrenskraften ytterligare försämras uppstår naturligtvis risk för nedläggning av företag, som då inte kan hävda sig, och detta vore en synnerligen olycklig utveckling.

Lokaliseringsstödande åtgärder får icke avsedd verkan om ekonomiska belastningar i form av fördyringar medför ett försämrat utgångsläge för näringslivet. Jag hoppas att kommunikationsministern trots att han inte direkt svarat på min fråga skall vara välvilligt inställd till att söka rätta till den situation som det norrländska näringslivet råkat in i och försöker åstadkomma ett bättre konkurrensförhållande.

Fru MARKLUND (vpk):

Herr talman! Eftersom fru Ryding är förhindrad att själv ta emot kommunikationsministerns svar, ber jag att i hennes ställe få tacka för detsamma.

Det återstår ju från vårriksdagen ett flertal trafikmotioner att behandla i denna kammare, bl. a. vårt motionspar I: 71 och II: 87. Vi begär i dessa motioner en översyn av hela den statliga trafikpolitiken. Jag skall naturligtvis inte ta upp hela detta problemkomplex i samband med besvarandet av en enkel fråga. Låt mig emellertid ändå, herr talman, säga att den framställning, som styrelsen för statens järnvägar gjort om höjda taxor, aktualiserar det förhållandet att det inte är höjda biljettpriser

och taxor som vi behöver, utan en ny trafikpolitik. Om SJ nu höjer taxorna med ytterligare 8 procent, uppstår besvärande följdverkningar. Taxorna har ju redan höjts en gång tidigare i år, och med den aviserade höjningen skulle trafiktaxorna sammanlagt stiga med 15 procent. Godstrafiktaxorna har visserligen höjts något mindre, men tendensen är därvidlag densamma.

Hänvisningarna till att det är löneökningar som med nödvändighet skulle påkalla taxestegringar gör på mig närmast ett beklämmande intryck. Jag vill åberopa ett påpekande som gjorts av Järnvägsmannaförbundets ordförande Gustav Kolare och som återgivits i förbundstidningen Signalen, nr 43: »När löntagarna gick ut i årets förhandlingar fick de uttalanden — om än inte försäkringar — om att prisnivån under avtalstiden skulle förbli stabil — — —. SJ är ett nyckelföretag i detta sammanhang och en taxehöjning skulle innebära efterverkningar över hela fältet.»

Så långt Gustav Kolare. Anser statsrådet att sådana synpunkter kan lämnas utan beaktande?

Verkningarna blir alltså negativa, inte minst för Norrlandslänen. Läget i dessa områden talar för en avvägning av person- och godstrafiktaxorna som tar hänsyn till vad de näringspolitiska intressena där kräver. Det är också en synpunkt som inte kan förbises.

I debatten om trafikpolitiken har det påvisats att upprepade höjningar av både person- och godstrafiktaxorna leder till en förskjutning av trafiken till landsvägarna. Ambitionerna från samhällets sida borde väl vara att styra utvecklingen i rakt motsatt riktning.

Jag skall inte nu närmare utveckla synpunkterna på hela detta komplex, men visar inte debatten på detta område och de frågor som ställts här i dag att saken är så pass omstridd att verkligt goda skäl talar för ett uppskov med ställningstagandet till dess att riksdagen har beretts tillfälle att pröva den

Svar på frågor ang. föreslagna taxehöjningar vid statens järnvägar

trafikpolitiska situationen i vidsträcktare mening? Statsrådet säger i sitt svar ingenting om den delen av fru Rydings fråga, alltså om man inte skulle vänta med avgörandet till i höst.

Jag vill sluta med att säga att jag hoppas att dessa synpunkter, som framförts även från fackligt håll, kommer att beaktas.

Chefen för kommunikationsdepartementet, herr statsrådet **NORLING**:

Herr talman! Som exempel på vad som skulle vara bättre än det som nu sker tog herr Andersson i Örebro fram de försök som SJ har bedrivit och bedriver med prissänkning för resor mellan Stockholm och fyra Mälärstäder. Jag konstaterar då att försöken ännu inte är slutförda. De anförda resultaten utgör endast ofullständiga delresultat för de fyra första månaderna i år och kan inte slutligt utvärderas förrän utfallet av verksamheten under försommaren och årets senare hälft föreligger.

Vidare kan nämnas som en positiv sak att SJ för närvarande prövar möjligheterna att genom lägre priser för resor mitt i veckan mellan Stockholm och Norrland åstadkomma både en bättre trafikservice och ett bättre kapacitetsutnyttjande samt genom detta också ökade intäkter.

I mitt frågesvar nämnde jag att avtalsuppgörelsen för 1969 och 1970 var mycket kännbar för SJ. Den totala kostnadsstegringen per år har beräknats till minst 135 miljoner kronor. Jag har vidare förklarat att jag inte vill gå in på någon närmare diskussion om SJ:s framställning i taxefrågan, vilken för närvarande är föremål för departementets prövning. Men jag har allmänt givit uttryck åt den uppfattningen att kostnadshöjningar inte kan mötas enbart med avgiftshöjningar utan att även marknadsförings- och rationaliseringsåtgärder måste till, och jag har

också sagt att vid mera betydande kostnadsstegringar finns ett behov av att vidta taxehöjningar.

Herr Larsson i Umeå uppehöll sig litet vid de lokaliseringspolitiska aspekterna när det gäller statens järnvägars verksamhet och de föreslagna taxehöjningarna. I det sammanhanget vill jag erinra om att SJ:s verksamhet i princip bedrivs enligt de trafikpolitiska riktlinjer som riksdagen drog upp 1963. Därmed följer i första hand ett kostnadsansvar. Riktlinjerna utgår emellertid också från att järnvägstrafiken liksom verksamheten inom andra trafiksektorer skall planeras i nära kontakt med samhällsplaneringen i stort. De lokaliseringspolitiska, arbetsmarknadsmässiga och allmänt näringspolitiska målsättningarna bör sålunda beaktas. Detta innebär exempelvis att då företagsekonomiska skäl saknas för att uppehålla trafiken på en viss eller vissa bandelar kan statsmakterna lämna SJ särskild ersättning för bandelarnas bibehållande, om så befinnes motiverat av nyssnämnda skäl.

Jag kan erinra om att vi innevarande budgetår satsar drygt 200 miljoner kronor för att upprätthålla det olönsamma järnvägsnätet. Bidrag till olönsam buss- trafik, bl. a. i SJ:s regi, utgår också årligen av statsmedel i särskild ordning.

Jag vill vidare konstatera att statens järnvägar under de senaste åren långtifrån uppfyllt det uppställda avkastningskravet. Bristen härvidlag har flera år i följd varit av storleksordningen drygt 100 miljoner kronor. Detta hör också till bilden.

I fråga om SJ:s fraktpolitik vill jag göra några konstateranden.

Järnvägsdriften kännetecknas som bekant av höga fasta och låga rörliga kostnader. Betingelserna för massgodstransporter är därför mycket goda. Det kommer till synes i SJ:s taxepolitik genom att priset på större och tyngre sändningar inte ökat i samma utsträckning som övriga taxor. SJ har sålunda låtit

Svar på frågor ang. föreslagna taxehöjningar vid statens järnvägar

rationaliseringsvinsterna i första hand komma de tunga transporter till godo.

Fru Marklund gör här en koppling — och citerar därvid även den fackliga sidans röster — till uttalandena i samband med avtalsuppgörelsen på arbetsmarknaden om behovet av att så långt möjligt kombinera avtalsuppgörelsen med en prisåterhållande politik. Mitt konstaterande, att det är de ökade lönerna för SJ:s personal som är huvudorsaken till det läge vi nu befinner oss i, betraktar fru Marklund som beklämmande. Det måste då konstateras — detta är någonting som kamrarnas ledamöter säkerligen har klart för sig — att när det gäller prispolitiken i handeln, så kan där finnas marginaler att angripa. Och mitt konstaterande, att förslaget om höjda SJ-taxor har sin huvudsakliga grund i ökade löneutgifter, bör inte uppfattas som beklämmande — det är enbart ett konstaterande av att det i de skilda fallen inte rör sig om samma storheter. SJ har, fru Marklund, inte på länge haft och har inte i dag några marginaler.

Fru Marklund återkommer till frågan, om jag är beredd att medverka till att beslutet om SJ:s taxor skjuts upp i avvaktan på höstriksdagens behandling av väckta motioner om trafikpolitiken. Någon sådan utfästelse kan jag inte lämna. På detta liksom på andra områden finns antagna riktlinjer för verksamheten, och den omständigheten att motioner väckts i olika frågor kan i princip inte föranleda att regeringen avstår från att agera. Bortsett härifrån och utan att i detta sammanhang närmare gå in på taxeförslaget vill jag än en gång konstatera, att även vid ett bifall till SJ:s förslag skulle det komma att kvarstå en betydande brist i förhållande till det för SJ uppställda avkastningskravet. Som jag nämnde skulle bristen, med bortseende från vissa bokslutsdispositioner, komma att bli av storleksordningen drygt 100 miljoner kronor för innevarande budgetår. Det sista säger

jag för att skingra eventuella föreställningar om ett oresonligt krav på kostnadstäckning när det gäller statens järnvägar.

Herr ANDERSSON i Örebro (fp):

Herr talman! Genom den debatt som förs i tidningar och annorstädes om SJ börjar det stå klart för oss att SJ nu är hela svenska folkets järnväg, och från alla håll vill man på något sätt skydda den fortsatta verksamheten. Konsekvenserna för samhället av de ökade vägtransporterna har då, som jag tidigare framhållit, alltmer kommit in i bilden. Man önskar att så mycket som möjligt av person- och godstrafiken skall gå via järnvägen så att vi slipper en anhopning på vägarna, eftersom det är svårt att klara framför allt de större tätorternas gatu- och genomfartsproblem.

Beträffande försöken i Mälarregionen för trafiken till Stockholm från fyra städer säger kommunikationsministern att det endast föreligger en delrapport för årets fyra första månader och alltså inte för den tid då det varit sommartrafik. Man får väl anse att trafiken under perioden i fråga har varit lägre än i genomsnitt.

Det finns erfarenhet av dessa problem från andra länder. I Canada t. ex. sänkte man priserna på vissa järnvägslinjer och fick god lönsamhet. Men jag vill tillägga att detta inte kan tas till intäkt för att systemet skulle lyckas lika bra här, eftersom det i Canada gällde längre transporter.

Den debatt som förs om den nuvarande trafikpolitiken och SJ:s styrelses framstöt om att få höja priserna bör dock både regering och riksdag ta som en påminnelse om att en omprövning av den nuvarande trafikpolitiken brådskar.

Herr LARSSON i Umeå (fp):

Herr talman! För att inga missförstånd skall uppstå vill jag framhålla att

Svar på fråga ang. enhetlig teletaxa inom nya kommuner

jag inte har avsett att SJ skall bära kostnaderna för en kraftig sänkning av fraktavgifterna eller över huvud taget har möjlighet att göra detta. Enligt 1963 års riksdagsbeslut skall SJ bära sig ekonomiskt, och problemet måste därför lösas på annat sätt. Kommunikationsministern nämnde de 200 miljoner kronor som anslås som särskilt stöd för trafiksvaga delar. Man kan naturligtvis tänka sig någon liknande konstruktion för att kompensera SJ för inkomstbortfallet, om man vill införa lägre fraktavgifter för det norrländska näringslivet.

Fru MARKLUND (vpk):

Herr talman! Kommunikationsministern framhåller att SJ:s verksamhet bedrivs efter de riktlinjer som fastställdes 1963. I ett eget yttrande till SJ:s styrelses framställning säger LO:s utredningschef Clas-Erik Odhner att dessa principer är mycket svåra att förverkliga.

Jag har tidigare åberopat röster från den fackliga sidan och jag åberopar nu Clas-Erik Odhner när det gäller den s. k. konkurrenslinjen. Även jag är av den meningen att sociala och andra skäl måste tas med i bilden och att ett beslut om de aktuella taxehöjningarna därför borde uppskjutas tills riksdagen behandlat frågan om trafikpolitiken i stort.

Jag sade att jag fann hänvisningarna till löneökningarna beklämmande. Det gör jag mot bakgrunden av den bild som man inom den fackliga rörelsen tecknar av en framtida utveckling inom SJ med ständiga taxehöjningar. Man talar — det gör bl. a. Gustav Kolare — om en avtalsrörelse i år under knapphetens kalla stjärna och framhåller att LO mycket bestämt hävdade att förutsättningen för att acceptera en så begränsad löneökning som det då blev fråga om var en stabil prisnivå. Även finansministern har, om jag icke missminner mig, sagt att de löneökningar

som blev följden av årets avtalsrörelse höll sig inom de samhällsekonomiska ramarna.

Chefen för kommunikationsdepartementet, herr statsrådet **NORLING**:

Herr talman! Fru Marklund citerade LO-ekonomen Clas-Erik Odhners särskilda yttrande till SJ:s förslag om taxehöjningar. För att inga missförstånd skall uppstå vill jag nämna att herr Odhner sitter i SJ:s styrelse, som var enig om förslaget.

Härmed var överläggningen slutad.

§ 6

Svar på fråga ang. enhetlig teletaxa inom nya kommuner

Ordet lämnades på begäran till

Chefen för kommunikationsdepartementet, herr statsrådet **NORLING**, som yttrade:

Herr talman! Herr Börjesson i Falköping har frågat, om jag är beredd att ta initiativ till att anpassa teletaxan med hänsynstagande till de nya kommunerna så att de som är boende inom samma kommun debiteras enhetlig avgift.

Det nuvarande telefontaxsystemet har utformats med sikte på att enhetliga taxor skall gälla för samtal inom egen kommun. Därvid har avsetts kommunindelningen före den år 1964 beslutade omläggningen.

Inom televerket har tillsatts en arbetsgrupp med uppgift att se över telefontaxsystemet. Förutsättningarna för en enhetlig taxa för telefonsamtal inom de nya kommunblocken kommer därvid att speciellt undersökas.

Vidare anförde

Herr **BÖRJESSON** i Falköping (cp):
Herr talman! Jag ber att få tacka

Svar på fråga ang. kontroll av vid bilverkstad utförd reparation

statsrådet och chefen för kommunikationsdepartementet för det positiva svar som jag fått på min fråga.

Jag noterar med tillfredsställelse att det inom televerket har tillsatts en arbetsgrupp med uppgift att se över telefaxsystemet. Jag förutsätter att arbetsgruppen framlägger förslag om en enhetlig teletaxa, innebärande att samma samtalsavgift skall utgå oavsett var man bor inom kommunen och att televerket inte skall dröja alltför länge med att införa en dylik enhetstaxa. Det är inte minst ur rättvis- och jämlikhetssynpunkt motiverat att kommunens samtliga medborgare — även de som bor i kommunens ytterområden — debiteras samma samtalsavgift för telefonsamtal.

Tyvärre finns det kommuner där samtalsavgiften utgår efter var vederbörande kommunmedborgare bor. Jag tänker bl. a. på Gävle. Den 1 januari i år inkorporerades till Gävle stad kommunerna Hamrånge, Hille och Hedesunda. Sammanslagningen innebar ingen förändring av samtalsavgifterna för telefon inom den nybildade storkommunen. Samtal mellan Gävle stad, Hille och Hedesunda debiteras med 11 öre per nionde minut medan samtal mellan Gävle stad och Hamrånge debiteras med 11 öre för varje intervall om 45 sekunder. Ett nio minuter långt samtal från Hille eller Hedesunda till Gävle skulle kosta 11 öre under det att ett lika långt samtal från Hamrånge till Gävle skulle kosta inte mindre än 1:32 kr. Det kan inte vara skäligen, och det rimmar över huvud taget dåligt med jämlikhetsprincipen att tillämpa olika samtalsavgifter inom samma kommun. Det bör väl vara så att de som bor i kommunens ytterområden inte skall behöva erlägga en högre samtalsavgift för telefon än de som bor i kommunens tätort.

Jag vill till sist uttala en förhoppning om att televerket, inte minst med hänsyn till de nya kommunbildningarna, vidtar sådan ändring av taxsystemet att teletaxan anpassas till de nya kom-

munbildningarna och att de som bor inom samma kommun debiteras lika hög samtalsavgift.

Härmed var överläggningen slutad.

§ 7

Svar på fråga ang. kontroll av vid bilverkstad utförd reparation

Ordet lämnades på begäran till

Chefen för kommunikationsdepartementet, herr statsrådet **NORLING**, som yttrade:

Herr talman! Herr Sjöholm har frågat mig om jag vill medverka till införandet av en möjlighet att vid Svensk bilprovning AB:s stationer få av bilverkstad utförd reparation kontrollerad.

Den årliga obligatoriska kontrollbesiktningen innefattar granskning av ett stort antal fordonsdetaljer av betydelse för trafiksäkerheten. Över varje besiktning utfärdas ett protokoll, som visar fordonets beskaffenhet vid besiktningstillfället. Om fordonet reparerats eller justerats omedelbart före besiktningen får fordonsägaren därmed automatiskt en kontroll av utförda åtgärder.

Förutom de obligatoriska kontrollbesiktningarna utför Svensk bilprovning frivilliga besiktningar. Dessa är också i första hand en trafiksäkerhetskontroll, och undersökningen är densamma som vid den obligatoriska besiktningen. Trafiksäkerhetskontroll utföres efter tidsbeställning på varje bilprovningstation och kan ske oberoende av fordonets inställelse till ordinarie kontrollbesiktning. Liksom vid kontrollbesiktning får fordonsägaren här ett besiktningssprotokoll vilket på samma sätt kan vara vägledande för bedömning av t. ex. utförda reparationer.

Vidare finns vid ca 40 av Svensk bilprovning stationer möjlighet till s. k. konditionsbesiktning. Denna omfattar förutom de moment som ingår i trafik-

Svar på fråga ang. skyldighet för biltillverkare att använda material som förhindrar rostskador

säkerhetskontrollen även sådana detaljer eller funktioner på fordonet som inte är av direkt betydelse för trafiksäkerheten. Bl. a. ingår funktionskontroll av motor, generator och startmotor samt uppmätning av hjulvinklar. Även konditionsbesiktning kan utföras oberoende av den årliga kontrollbesiktningen. För vissa av kontrollåtgärderna vid konditionsbesiktning behövs emellertid speciell utrustning. På grund av den relativt ringa efterfrågan på konditionsbesiktningar har bolaget hittills endast anskaffat sådan utrustning till en del av sina stationer.

Såväl trafiksäkerhetskontrollen som konditionsbesiktningen ger alltså bilägaren stora möjligheter att få sin bil kontrollerad t. ex. efter ett verkstadsbesök. Avgifterna för de båda besiktningstyperna är jämförelsevis låga — för personbil 40 kr. för trafiksäkerhetskontroll och 60 kr. för konditionsbesiktning.

Vidare anförde:

Herr SJÖHOLM (fp):

Herr talman! Jag tackar för det mycket utförliga svaret, som emellertid inte fullt täckte det som jag syftade på med min fråga.

Vi vet alla att det ofta händer att personer som lämnar in sin bil på en verkstad inte får den reparation utförd, som de blir debiterade för. Denna brist på hederlighet är allvarlig, särskilt som det gäller en trafiksäkerhetsfråga och i sista hand människoliv. Jag anser att allt det som nämndes av kommunikationsministern är bra och bör finnas, men jag menar att det borde ges möjlighet till en punktkontroll. Om en bilägare låtit på en verkstad sätta in en ny förgasare, strömfördelare, nya bromsband eller någon annan detalj, skulle han kunna vända sig till en av Svensk bilprovningens stationer för en kontroll av att den begärda åtgärden verkligen blivit utförd. Denna kontroll borde kunna verkställas mot en låg avgift, kanske 10

kronor, och på detta sätt skulle man slippa ta i anspråk så mycket arbetskraft som erfordras för en fullständig konditionstest.

Jag vill fråga statsrådet om inte en sådan kontroll skulle vara ganska enkel att genomföra. Den skulle ta mindre arbetskraft i anspråk än fullständiga konditionsbesiktningar och den skulle ha det goda med sig att man fick möjlighet till en allmänpreventiv kontroll, som kunde medverka till att göra verkstäderna hederligare. Det finns — det vill jag starkt understryka — hederliga verkstäder, men det finns tyvärr också sådana som inte är det. Med det föreslagna systemet skulle verkstäderna i gemen tvingas att bli hederliga.

Chefen för kommunikationsdepartementet, herr statsrådet NORLING:

Herr talman! Mot bakgrunden av de höga fasta kostnader som Svensk bilprovning har är det min övertygelse att det system, som herr Sjöholm förespråkar, för kunden inte skulle bli mycket billigare än det nu tillämpade, som innefattar en fullständig kontroll av bilen.

Herr SJÖHOLM (fp):

Herr talman! Det låter underligt att det skulle kosta lika mycket att göra en kontroll som bara tar kanske ett par minuter som att genomföra en besiktning, för vilken det behövs en halvtimme eller 45 minuter. Arbetstiden är väl ändå ganska dyrbar.

Härmed var överläggningen slutad.

§ 8

Svar på fråga ang. skyldighet för biltillverkare att använda material som förhindrar rostskador

Ordet lämnades på begäran till

Chefen för kommunikationsdepartementet, herr statsrådet NORLING, som yttrade:

Svar på fråga ang. skyldighet för biltillverkare att använda material som förhindrar rostskador

Herr talman! Herr Eriksson i Bäckmora har frågat mig om jag avser att framlägga förslag om skyldighet för biltillverkare att använda material som förhindrar rostskador på bl. a. bilarnas avgassystem och övriga utsatta ställen.

Eftersom frågan riktats till mig förutsätter jag att den avser de trafiksäkerhetsmässiga aspekterna på materialets beskaffenhet.

Frågan om vidgad användning av rostbeständigt material för bildelar och bilutrustning är föremål för fortlöpande uppmärksamhet av trafiksäkerhetsverket, som enligt vägtrafikkungörelsen har att svara för utfärdandet av närmare bestämmelser om fordons beskaffenhet och utrustning. Detta gäller närmast sådana fall där användande av rostbeständigt material är av speciell betydelse från trafiksäkerhetssynpunkt.

En väsentlig fråga från trafiksäkerhetssynpunkt är korrosionsbeständigt eller motståndskraftigt material i bilarnas bromsledningar. I de bestämmelser om bromsordningar, som fastställts av trafiksäkerhetsverket i februari 1969, har ställts krav som i fråga om rostbeständigheten är dubbelt så stränga som de som uppställts enligt ECE:s rekommendationer. Dessa bestämmelser skall tillämpas redan fr. o. m. 1971 års bilmodeller.

Också i fråga om andra bildetaljer, såsom avgassystem, bärande delar m. m., är rostbeständigheten av betydelse från bl. a. trafiksäkerhetssynpunkt. Trafiksäkerhetsverket följer därför med uppmärksamhet utvecklingen inom hela detta område och är bl. a. representerat i samarbetsgruppen för bilkorrosion inom Ingeniörsvetenskapsakademiens korrosionsnämnd och i Korrosionsinstitutets utskott för korrosionskydd av bilar. En väsentligt uppgift för dessa forskningsgrupper är att undersöka användandet av korrosionsbeständiga material i bilar och att utvärdera

materialens lämplighet för ändamålet på längre sikt.

Jag förutsätter att trafiksäkerhetsverket låter de nya rön, som kan komma fram genom bl. a. ifrågavarande forskningsverksamhet, resultera i de ytterligare bestämmelser som kan visa sig erforderliga för att uppnå en ännu högre grad av säkerhet i bilparkens tekniska standard.

Vidare anförde:

Herr ERIKSSON i Bäckmora (cp):

Herr talman! Jag ber att få framföra mitt tack till kommunikationsministern för det utförliga svar jag fått, och jag tackar också för upplysningen att trafiksäkerhetsverket ägnar dessa problem uppmärksamhet.

Jag har tagit upp denna fråga mot bakgrunden av dess stora ekonomiska betydelse för de enskilda bilägarna, samtidigt som den också har med trafiksäkerheten att göra. Det kan väl också sägas att man här kommer in på samma tema som TV-debatten i går kväll sysslade med.

En preliminär uppskattning av korrosionsskadorna på bilar här i landet visar att det rör sig om ca 500 miljoner kronor per år. Det är därför något förvånande att bilindustrin fortsätter att tillverka bilar av plåt, som inte är motståndskraftig mot rost. Saltningen på våra vägar påskyndar också rostangreppen, men såvitt jag förstår är saltningen den hittills bästa metod som kommit till användning mot ishalka. Vägverket kommer därför sannolikt att fortsätta med att använda salt. Därför måste kravet ställas på bilindustrin, i första hand den svenska, att man skall tillverka bilar av mera rosthärdig plåt. Framför allt gäller det, som också har påpekats i svaret, bromssystem och avgassystem, där skadorna beräknas kosta bilägarna ca 60 miljoner kronor per år.

Svar på fråga ang. ordningen för överlämnande av förhandlingsuppdrag till statens avtalsverk

Här kommer också kravet på trafik-säkerhet in i bilden, eftersom rostskadade avgassystem har visat sig medföra stora förgiftningsrisker. Det händer att barn som suttit i bilens baksäte har dött av giftiga gaser från läckage i bilens avgassystem. Oftast är bilarnas avgassystem färdigt att bytas ut redan efter ett år med det material man nu använder vid biltillverkningen.

Dess bättre tror jag att det finns plåt som stoppar mot korrosion och rost, om bara bilindustrin vill använda den. Den uppgift jag därvidlag litar till lämnades på en konferens och en bilutställning i Göteborg, där man visade en bil som försetts med zinkgalvaniserad plåt på utsatta ställen. Enligt uppgift skulle skyddet — lack och förzinkning — hålla i sex år, och merkostnaden beräknades uppgå till endast 100 eller 200 kronor per bil — ett belopp som jag tror att varje bilköpare är beredd att betala.

Jag anser att detta är en fråga av intresse för samhället. Därest bilindustrin inte självmant vill gå in för att använda sådan rostfri plåt tycker jag att samhället skall vidtaga åtgärder i det syfte jag pläderat för.

Jag tackar än en gång för svaret.

Chefen för kommunikationsdepartementet, herr statsrådet **NORLING**:

Herr talman! Som jag nämde i mitt svar är trafiksäkerhetsaspekterna väl företrädna i detta sammanhang genom trafiksäkerhetsverkets samarbete med Ingeniörsvetenskapsakademien och Korrosionsinstitutet liksom genom andra institutioners forsknings- och utvecklingsarbete, varibland här kan nämnas statens provningsanstalts undersökningar av ytbehandlingen hos strålkastarreflektorer och klimatologisk provning av bilstrålkastare, statens väginstituts provningar av draganordningars hållfasthet m. m. samt provningsanstaltens under-

sökningar av olika rostskyddsmedel för bilar och vidare av bilarnas korrosionsmiljö.

I detta sammanhang kan konstateras att biltillverkarna använder rostbeständigare material i allt större omfattning i utsatta delar på fordonen. Jag anser att man inte heller bör bortse från den gynnsamma verkan som uppnås genom den rostskyddsbehandling som i de flesta fall ingår i leveransservicen på nya bilar och som bilägaren därefter — om han så önskar — med enkla medel kan uppehålla genom årliga rostskyddsbehandlingar av sitt fordon.

Härmed var överläggningen slutad.

§ 9

Svar på fråga ang. ordningen för överlämnande av förhandlingsuppdrag till statens avtalsverk

Ordet lämnades på begäran till

Herr statsrådet **LÖFBERG**, som yttrade:

Herr talman! Fru Kristensson har frågat mig vad orsaken är till att förhandlingsuppdrag beträffande propositionerna angående dels utbildningens organisation vid filosofisk fakultet, dels forskarutbildning och forskarkarriär överlämnades till statens avtalsverk avsevärd tid efter det att riksdagen erhållit desamma.

Vidare har fru Kristensson frågat, om jag i fortsättningen avser att överlämna förhandlingsuppdragen i den ordning som angetts i 1968 års statsverksproposition.

Som svar på fru Kristenssons första fråga vill jag framhålla följande.

Propositionen om utbildningens organisation vid filosofisk fakultet m. m. lämnades till riksdagen den 22 januari 1969. Medan arbetet med förhandlings-

Svar på fråga ang. ordningen för överlämnande av förhandlingsuppdrag till statens avtalsverk

uppdrag till avtalsverket beträffande tjänster för utbildningsledare och studievägledare pågick inom utbildningsdepartementet förklarade sig SACO inte kunna gå med på att förhandla separat om dessa tjänster. SACO förutsatte i stället att de två propositioner som fru Kristensson är intresserad av skulle medföra en sammanhållen förhandling som omfattade hela universitetsområdet. Med hänsyn till denna SACO:s inställning fanns det inte någon anledning att påskynda arbetet med organisationspromemorian. Förhandlingsuppdrag lämnades till avtalsverket den 15 april 1969.

Propositionen om forskarutbildning och forskarkarriär lämnades till riksdagen den 26 mars 1969. Förhandlingsuppdrag ansågs inte kunna lämnas förrän riksdagen tagit ställning i vissa omdebatterade frågor. Detta skedde den 20 maj 1969. Vidare ansågs uppdraget inte böra lämnas förrän överläggningar slutförts mellan företrädare för utbildningsdepartementet och SACO om utformningen av de ändringar i universitetsstadgan som hängde samman med forskarpropositionen. Dessa överläggningar avslutades i slutet av maj. Sedan ställning tagits till de förslag som SACO härvid fört fram lämnades förhandlingsuppdraget den 16 juni 1969.

Med anledning av fru Kristenssons andra fråga vill jag framhålla att övervägande positiva erfarenheter gjorts av den nya handläggningsordning som tillämpas försöksvis sedan drygt ett år tillbaka. Enligt min mening är detta dock för kort tid för att slutgiltigt avgöra om handläggningsordningen är den rätta. Jag avser därför att fortsätta försöksverksamheten.

Vidare anförde:

Fru KRISTENSSON (m):

Herr talman! Jag ber att få tacka statsrådet Löfberg för det mycket utför-

liga svaret på mina frågor. Jag tycker att det konstaterande herr statsrådet gjorde i slutet av sitt svar är positivt, eftersom det betyder att han menar att den ordning för förhandlingsuppdrags överlämnande som angivits i 1968 års statsverksproposition bör fortsätta, i varje fall som en försöksverksamhet.

Mina konkreta frågor gällde dels propositionen om utbildningens organisation vid filosofisk fakultet, dels propositionen om forskarutbildning och forskarkarriär. På den första frågan svarar herr statsrådet att SACO inte ansåg sig kunna gå med på att förhandla separat om ifrågavarande tjänster och att det var därför han fann det befogat att uppskjuta avlämnandet av förhandlingsuppdraget. Det är en upplysning som förvånar mig, eftersom jag själv inte har fått den uppfattningen. Jag vill inte bestrida att uppgiften är korrekt, men jag kände inte till saken. Jag är inte säker på att hänsynen till en fackorganisation bör föranleda att man frångår den ordning för förhandlingsuppdrags avlämnande som man anmält för riksdagen, men på ett sätt är kanske en sådan hänsyn till en fackorganisation glädjande.

Beträffande den andra propositionen säger herr statsrådet att riksdagen först borde få ta ställning i vissa omdebatterade frågor. Vilka dessa frågor var angav han emellertid inte. Detta tyder, herr statsråd, på en i och för sig rätt ovanlig hänsyn till den mening som riksdagen kan tänkas ha i olika sammanhang, och det är också glädjande ur parlamentarisk synpunkt. Jag är dock inte heller säker på att det bör medföra att man frångår den sedvanliga ordningen för avlämnande av förhandlingsuppdrag. Förfarandet stämmer i varje fall inte med den ordning som är anmäld.

Det kan konstateras, herr talman, att just detta att förhandlingsuppdragen avlämnades så sent — t. o. m. lång tid ef-

Svar på fråga ang. ordningen för överlämnande av förhandlingsuppdrag till statens avtalsverk

ter det att riksdagen fattat beslut i dessa frågor — har medverkat till en avsevärd försening av genomförandet av denna nya verksamhet och vållat olägenheter för universiteten, vilket är att beklaga. Jag anser, herr talman, att man självfallet inte av förhandlingstaktiska skäl bör försena avlämnandet av förhandlingsuppdrag. Därmed vill jag dock inte påstå att det har varit motiveringen i detta fall.

Till slut, herr talman, vill jag uttrycka den förhoppningen, att man i den fortsatta försöksverksamheten respekterar de riktlinjer som den dåvarande departementschefen anmälde i 1968 års statsverksproposition.

Herr statsrådet LÖFBERG:

Herr talman! Jag är glad över att fru Kristensson noterar att vi är överens beträffande försöksverksamheten med den nuvarande handläggningsordningen. Jag vill betona att när den anmälades för riksdagen meddelades det samtidigt, att denna nya handläggningsordning skulle prövas försöksvis och att det även i fortsättningen skulle vara möjligt att frångå den i speciella hänseenden. Man skulle alltså inte vara låst vid den ordning som föreslogs. Det tror jag är rätt nödvändigt, eftersom förhandlingsverksamheten inte kan låsas fast efter alltför stela schabloner.

Jag är också ense med fru Kristensson om att man inte av förhandlingstaktiska skäl skall försena en proposition. På den punkten har jag ingen annan mening.

Fru Kristensson säger vidare att hon inte kände till att SACO hade anmält att man ville ha en sammanhållen behandling av dessa två propositioner. Hon uttrycker också i viss mån en stilla undran över vad som kan ligga bakom uttrycket »vissa omdebatterade frågor». Fru Kristenssons inlägg ger mig därför anledning att något utveckla frågesvaret.

Jag vill då framhålla att den organisationspromemoria som åtföljde förhandlingsuppdraget beträffande forskarutbildningen inte slutgiltigt kunde utformas förrän klarhet vunnits om riksdagens ställningstagande i vissa omdebatterade frågor — det gällde t. ex. införandet av mellanexamen och studietidens längd. Vidare ansågs det som önskvärt — vilket också understrukits i svaret — att vi skulle avvakta de ändringar i universitetsstadgan som blev en följd av riksdagsbesluten. Överläggningar med SACO angående dessa ändringar avslutades i slutet av maj. Först därefter förelåg de organisatoriska förutsättningarna för att lämna förhandlingsuppdrag. Detta om forskarpropositionen.

Då kan givetvis fru Kristensson fråga: Varför startade man då inte tidigare med propositionen angående utbildningsorganisationen vid filosofisk fakultet, den s. k. PUKAS-reformen? Utöver vad jag sade i frågesvaret vill jag också på den punkten anföra ytterligare några synpunkter.

Jag vill understryka att SACO i skrivelse till avtalsverket redan den 13 januari 1969 hade förklarat att man förutsatte en sammanhållen förhandling, omfattande hela universitetsområdet, i anledning av de diskuterade propositionerna. Denna ståndpunkt hävdade sedan SACO vid flera tillfällen under vårens lopp. Avtalsverket framförde givetvis under hand till utbildningsdepartementet denna SACO:s inställning. Med hänsyn härtill bedömde departementet det som lämpligt — efter att först ha hört universitetskanslersämbetet — att slutligt fastställa arbetsuppgifter och tjänstekonstruktioner för utbildningsledare och studievägledare innan förhandlingsuppdrag lämnades beträffande dessa tjänster. Uppdraget lämnades emellertid i så god tid — det bör poängteras — att det skulle ha varit möjligt att, sedan överenskommelse träffats, fö-

Svar på fråga ang. förbättrad beredskap mot stormkatastrofer

re den 1 juli 1969 tillsätta dessa tjänster och således undvika en försening. Tyvärr kunde detta inte ske, då SACO höll fast vid sin ståndpunkt att inte ingå i separata förhandlingar förrän förhandlingsuppdrag förelåg även beträffande övriga tjänster.

Det bör slutligen framhållas att SACO på ett tidigt stadium erbjöds en intermistisk lösning och reellt den för utbildningsledare och studievägledare begärda lönesättningen men tackade nej.

Fru KRISTENSSON (m):

Herr talman! Jag kan då sannerligen inte klaga på den information som statsrådet vill ge i detta ärende — den uppskattar jag. Till vad statsrådet har sagt vill jag anföra tre synpunkter.

Den första är att möjligheten att göra undantag från de uppdragna riktlinjerna och förhandla i lönefrågan gällde innan proposition lämnats; det är liksom en annan sak än att man ger förhandlingsuppdraget avsevärd tid efter det att riksdagen har behandlat ärendet.

Den andra synpunkten är att det förhandlingsuppdrag som avtalsverket fick inte nämnvärt skilde sig från de uppgifter som lämnades i propositionen, varför det i och för sig inte borde ha varit något skäl för en försening.

Den tredje synpunkten gäller den sammanhållna förhandlingen, som jag alltså inte vill bestrida att SACO kan ha önskat. Man måste emellertid, om man enbart utgår från den sist framlagda propositionen, om forskarutbildningen, konstatera att förhandlingsuppdraget inte lämnades förrän i mitten av juni medan propositionen förelades riksdagen den 26 mars. Det är denna tidsintervall som jag velat uppmärksamma. Huvudsaken är dock att statsrådet avser att i fortsättningen följa de regler som angivits.

Herr statsrådet **LÖFBERG:**

Herr talman! Bara en kort replik.

Fru Kristensson och jag tycks bli alltmer överens, och det är ju bra. Jag vill bara, eftersom det tydligen är det enda som kvarstår, tillägga med anledning av att fru Kristensson noterade att överläggningarna med SACO blev klara i slutet av maj, medan förhandlingsuppdraget lämnades i mitten av juni, att detta bara är ett uttryck för den vikt man fäster vid personalorganisationernas synpunkter. Bl. a. var universitetsstadgans utformning en stor och väsentlig fråga för SACO, som hade en rad synpunkter att framlägga. Dessa synpunkter övervägdes givetvis noga av utbildningsdepartementet, varefter man slutgiltigt tog ställning. Detta tog så lång tid i anspråk som nämnts. Att man dröjde med förhandlingsuppdraget får alltså tas som ett uttryck för viljan att verkligen lyssna på personalorganisationernas synpunkter.

Fru KRISTENSSON (m):

Herr talman! Om jag vågar tillägga någon liten synpunkt skulle det vara att det inte alla gånger av hänsyn enbart till den fackliga organisationen är motiverat med en sådan fördröjning som den som förekommit. Det kan för en facklig organisation vara en nackdel att behöva förhandla under tidspress i medvetandet om att förhandlingarna förorsakar större olägenheter för den verksamhet de avser ju längre de drar ut på tiden.

Härmed var överläggningen slutad.

§ 10

Svar på fråga ang. förbättrad beredskap mot stormkatastrofer

Ordet lämnades på begäran till

Chefen för civildepartementet, herr statsrådet **LUNDKVIST**, som yttrade:

Herr talman! Herr Börjesson i Fal-

Svar på fråga ang. sammansättningen av 1968 års utbildningsutredning

köping har frågat statsrådet och chefen för kommunikationsdepartementet vilka åtgärder han avser att vidta för att förbättra katastrofberedskapen utifrån de erfarenheter som vunnits av skadorna i samband med de stormar som under hösten dragit fram över Sverige.

Frågan har överlämnats till mig för besvarande.

Länsstyrelserna har en planlagd beredskap som fungerar även i sådana situationer som den nu aktuella. De berörda länsstyrelserna bearbetar för närvarande erfarenheterna från beredskapsinsatsen vid denna stormkatastrof på samma sätt som sker efter andra katastrofer för att kunna göra beredskapen än bättre.

Räddningstjänstutredningen överväger bl. a. med ledning av länsstyrelsernas erfarenheter i vad mån och på vad sätt tillgängliga resurser för räddningsberedskapen kan behöva samordnas och ges enhetlig ledning. När utredningsresultaten lagts fram får bedömas vilka åtgärder till ytterligare förbättring av beredskapen mot bl. a. stormkatastrofer som kan vidtas.

Vidare anförde

Herr BÖRJESSON i Falköping (cp):

Herr talman! Jag ber att få tacka civilministern för svaret på min fråga.

De enorma skadeverkningar som den senaste tidens stormar åstadkommit har på ett drastiskt sätt visat att vår beredskap för att möta katastrofer av detta slag inte är vad den borde vara. Förutom att stormarna förorsakat skadegörelse för vårt näringsliv, i våra skogar etc. har enskilda medborgare drabbats av besvärliga el- och teleavbrott, fått sina bostäder förstörda m. m.

Det måste betecknas som synnerligen anmärkningsvärt att ett modernt samhälle som vårt med tillgång till nära nog alla landvinningar på teknikens område inte förmår att på ett bättre sätt

bemästra stormarnas verkningar. Det är därför utomordentligt angeläget att man med ledning av vunna erfarenheter vidtar åtgärder för att förbättra katastrofberedskapen, så att vi står bättre rustade att möta katastrofer av vilket slag det vara må. Att teleabbonenter måste vänta en månad eller kanske ännu längre på att få telenätet reparerat, så att de kan använda sina telefoner, visar att det inte är så väl beställt med televerkets katastrofberedskap. Jag har velat säga detta inte som kritik mot linjearbetarna eller övriga arbetare i televerket. De utför säkerligen ett förtjänstfullt arbete. Men ledningen för televerket tycker jag borde ha kunnat ordna katastrofberedskapen på ett bättre sätt.

Herr talman! Jag uppfattar svaret på min fråga som positivt men uttalar samtidigt den förhoppningen, att med ledning av länsstyrelsernas erfarenheter av de senaste stormkatastroferna åtgärder vidtages i syfte att förbättra beredskapen mot naturkatastrofer.

Härmed var överläggningen slutad.

§ 11

Svar på fråga ang. sammansättningen av 1968 års utbildningsutredning

Ordet lämnades på begäran till

Chefen för utbildningsdepartementet, herr statsrådet CARLSSON, som yttrade:

Herr talman! Herr Nordstrandh har frågat mig, om jag kan tänka mig överväga att utöka 1968 års utbildningsutredning, bestående av blott ämbetsmän, med politisk representation, då utredningen går utöver rent prognos- och planeringsarbete.

Jag planerar inte någon ändring i 1968 års utbildningsutrednings konstruktion, som ingående övervägdes innan utredningen tillsattes.

Vidare anförde:

Svar på fråga ang. sammansättningen av 1968 års utbildningsutredning

Herr NORDSTRANDH (m):

Herr talman! Jag ber att få tacka utbildningsministern för svaret, som var ungefär sådant som jag väntat. Jag hoppas bara att utbildningsministern har övervägt sitt nej lika grundligt som han säger att herr Palme på sin tid tog itu med frågan i departementet.

Bakgrundssituationen är den att 1968 års utbildningsutredning tillkom efter en del framstötter även från oppositionens sida. I oppositionens krav ingick bl. a. att utredningen skulle bli parlamentariskt sammansatt, som man brukar säga, d. v. s. att det i själva utredningens kärna också skulle finnas företrädare för de politiska partierna. Så blev det nu inte. Politikerna förvisades till en av tre s. k. referensgrupper, som utredningen lyssnar på då och då utan att på något sätt vara förpliktad att ta hänsyn till vad gruppen anför. Jag vill inte påstå att man i utredningen inte har tagit någon hänsyn till denna grupp, men den behöver inte göra det.

Den politiska referensgruppens kompetens är sålunda oklar, och dess möjligheter att inom utredningens ram bringa sina åsikter till offentligheten förefaller att vara synnerligen begränsade. Detta framgick också i någon mån när utredningens första s. k. debattbok, »Mål för högre utbildning», gavs ut, vilken de borgerliga reservanterna i den politiska referensgruppen fann vara ensidigt inriktad och därför egentligen skulle ha velat karakterisera närmare i en längre reservation. Det enda de kunde göra var emellertid att i företalet få noterat tvivel rörande promemorians ändamålsenlighet. Det var visserligen ett ord mitt i prick — det visade sig i den följande diskussionen — men det var ändå bara ett ord.

Utbildningsutredningen synes mer och mer — det framkom även i den första debattboken — ägna sig åt annat än prognos-, dimensionerings- och planeringsarbete, som klart ligger inom generaldirektörens och likställdas kom-

petensområde. Nu för man fram tankar — det är i och för sig inget fel — som väl så småningom skall bli till förslag och som rör samhällets framtida utformning, struktur och styrning. Yrkeskola för alla, ett och ett halvt års teoretiska gymnasiestudier och arbetsplikt för högskolestuderande är — med någon tillspetsning — ett par inslag i förverkligandet av planerna på det framtida Utbildningsverige som man kan utläsa mellan raderna. Jag menar att allt detta har så väldiga samhällseffekter på sikt att ett första ställningstagande i en utredning icke får överlämnas enbart åt fyra ämbetsmän. Det är alltså min motivering för att politiker, parlamentariker, borde sitta i själva utredningen.

Chefen för utbildningsdepartementet, herr statsrådet CARLSSON:

Herr talman! Till de tristare diskussionerna hör, tycker jag, de diskussioner som gäller vem som tagit initiativet till vad. Jag kan emellertid försäkra kammaren att det arbete debatten gäller hade kommit i gång oberoende av vad oppositionen gjort eller inte gjort.

Jag vill också understryka att i en av de referensgrupper som är knutna till U 68 ingår — som herr Nordstrandh också erkände — representanter för de politiska partierna. Och herr Nordstrandh är, har jag blivit underrättad om, en av de mycket aktiva representanterna i denna grupp. Det tycker jag innebär en god garanti för att det blir politisk aktivitet i anslutning till det arbete som skall utföras. Jag tror inte att herr Nordstrandh skall underskatta sig själv på det sätt som han gjorde från talarstolen nyss.

U 68:s arbete har i själva verket präglats av en mycket stor öppenhet, något som tidigare inte varit vanligt i utredningar. Utredningen har givit ut två debattskrifter som spritts i upplagor om 50 000 och 25 000 exemplar. De belyser centrala problem i utbildningsplaneringen och ger möjligheter för olika

Svar på fråga ang. sammansättningen av 1968 års utbildningsutredning

grupper ute i samhället att diskutera dessa aktuella problem.

Både debattskrifterna och referensgrupperna är en väg till ett öppet arbetssätt som ger en grund för den fortsatta politiska behandlingen av den högre utbildningens planering, och jag bedömer detta som mycket värdefullt. Därför är det inte på det sättet att fyra ämbetsmän sitter i ett slutet rum och bestämmer om vår framtida utbildningspolitik — det är en felaktig beskrivning. Och personligen anser jag — jag vill gärna säga det, och det var därför jag svarade kort och koncist på frågan — att det är nyttigt att vi då och då ruskar om i det svenska utredningsväsendet. Det system jag här beskrivit är en bra metod att pröva en nyorientering, och jag anser att de hittills vunna erfarenheterna är goda och uppmuntrande.

Herr NORDSTRANDH (m):

Herr talman! Det äger sin riktighet att jag befinner mig i utredningens periferi. De vänliga ord om min aktivitet som herr utbildningsministern använde tackar jag för, och jag skall försöka motsvara karaktéristiken.

Men för mig är detta både en principiell fråga och — vilket är ännu allvarligare — en fråga om vem som lägger fram förslagen i de betänkanden som snart skall avges. Det är att hälsa med mycket stor tillfredsställelse att arbetsmarknadens organisationer, kommunförbunden, studerandeorganisationerna, utbildningsanstalterna m. fl. medverkar och medverkar aktivt i utredningen genom referensgrupperna. Att det är bra med ett sådant öppet arbetssätt råder det inga delade meningar om oss emellan, förmodar jag.

Jag anser emellertid — och därmed kommer jag in på den för mig viktiga frågan — att politikerna, parlamentarikerna, borde ha en annan ställning i utredningen än vad de organisationer,

sammanslutningar och myndigheter, som jag nyss räknade upp, kan ha. Politikerna representerar otvivelaktigt på ett annat sätt hela samhället — de företräder opinionerna i samhället på ett mera utrerat och mera samlat sätt än vad andra representanter förutsättes skola göra. Det är därför jag menar att utredningen borde vara parlamentariskt sammansatt.

En fara med att politiker inte ingår i utredningen är också, att när utredningen så småningom presenterar sina betänkanden — än så länge rör det sig bara om debattböcker, och de har inte samma betydelse — så är det dessa andra representanter som lagt förslagen. Vi vet att ett förslag i ett betänkande kan låsa diskussionen ganska hårt för framtiden. Därför menar jag att det hade varit önskvärt med parlamentariker i utredningen.

Jag skulle vilja veta — saken är oklar, och utbildningsministern kan väl inte ge något svar på den punkten heller — hur de politiska referensgrupperna, d. v. s. parlamentarikerna, när betänkandena framläggs på ett ordentligt sätt skall kunna få ge uttryck åt en kontroversiell uppfattning gentemot ämbetsmännen. Det är den springande punkten.

Chefen för utbildningsdepartementet, herr statsrådet CARLSSON:

Herr talman! På herr Nordstrandhs senaste fråga kan jag svara att parlamentarikerna självfallet har möjlighet att inkomma med särskilda yttranden liksom experter i andra utredningar.

I den första delen av sitt inlägg förklarar herr Nordstrandh att han vill ha en parlamentarisk representation och att det är viktigt att ha med arbetsmarknadens parter och olika organisationer. Men skulle vi tillgodose alla dessa önskemål blev det inte en utredning utan ett mindre folkmöte, som Olof Palme sade vid ett tidigare till-

fälle. Jag tror inte att det skulle vare sig effektivisera utredningsarbetet eller skapa större politiskt inflytande. Möjligheten till offentlig politisk diskussion har utredningen tillvaratagit på ett okonventionellt sätt, och det tycker jag är mycket värdefullt. Man har redan fått i gång en diskussion — vilket är mycket ovanligt — innan utredningen har lämnat sitt slutliga betänkande.

Jag vill också kasta fram den hädiska tanken att det inte är säkert att de parlamentariskt sammansatta utredningarna under en skicklig ordförande, som arbetar i tysthet ett antal år, skapar det bästa underlaget för en bred politisk diskussion. Kanske vår nu fungerande utredning kan vara mycket lämpligare i det avseendet.

Herr NORDSTRANDH (m):

Herr talman! Utbildningsministern påverkar givetvis inte min uppfattning med sin vältalighet på denna punkt, men jag förstår att det inte går att få någon ändring till stånd och att vi ser saken på olika sätt. Det är bara att konstatera att det förhåller sig så.

Låt mig till sist uttrycka den förhoppningen att parlamentarikerna, i den mån de kommer att inta en annan ståndpunkt i viktiga avseenden än utredningen kommer att göra, också får möjlighet att inom utredningens ram — i tryck o. s. v. — säga vad de vill och så utförligt de vill, så att diskussionen inte blir inskränkt. Det fanns också andra orsaker — jag ser statssekreteraren här — till att den blev litet kortfattad när det gällde den första debattskriften, men parlamentarikerna måste ges möjlighet att på ett helt annat sätt än hittills ge uttryck åt de uppfattningar som de kan ha.

Härmed var överläggningen slutad.

§ 12

Svar på interpellation ang. tillskapande av en opinionsnämnd för film

Ordet lämnades på begäran till

Chefen för utbildningsdepartementet, herr statsrådet CARLSSON, som yttrade:

Herr talman! Fru Jonäng har frågat mig, om jag är beredd medverka till att en opinionsnämnd för film kommer till stånd i likhet med vad som gäller för pressen och för radio-TV.

Filmcensurutredningens i juni i år avgivna betänkande »Filmen — censur och ansvar» är för närvarande föremål för remissbehandling. Utredningens förslag kommer när remissbehandlingen avslutats att övervägas inom utbildningsdepartementet och, i frågor som avser den föreslagna filmansvarighetslagen, inom justitiedepartementet. Någon ståndpunkt i fråga om problem som berörs i interpellationen är jag inte beredd att ta förrän i samband med ett ställningstagande till utredningens förslag.

Vidare anförde

Fru JONÄNG (cp):

Herr talman! Jag ber att få tacka statsrådet för svaret. Det innebar dock inte något ställningstagande i fråga om de problem som jag har tagit upp, men jag har givetvis full förståelse för att statsrådet inte kan ta ställning när filmcensurutredningens betänkande är föremål för remissbehandling.

Med min interpellation har jag närmast velat aktualisera frågan om en filmens opinionsnämnd som skulle kunna vara ett komplement till den av utredningen föreslagna lagstiftningen. Filmen går mot en större samhällsorientering och ett större engagemang i samhällsdebatten. Detta är i och för sig önskvärt, men genom inriktningen mot en vidgad samhällskritik ökas också riskerna för rättskränkningar av enskilda människor. Vi kan också räkna med att filmen söker sig nya former — vi har de nya typerna av kortfilmer

Interpellation ang. skyldighet för tillverkare av konstgödningsmedel att på förpackning deklarerera giftighet

som speciellt syftar till information och propaganda. Även distributionen kommer att förändras och breddas. Allt detta innebär ökade risker för rättskränkningar. Oskyldiga människor kan utpekast för brott av olika slag som de kanske aldrig har anklagats för eller blivit frikända från — vi har exempel på sådant i svensk film under senare år. Det kan inte vara riktigt att man, om man en gång frikänts av domstol för ett brott, sedan skall kunna stämpas som brottsling i en film.

Den av utredningen föreslagna ansvarslagstiftningen tror jag är nödvändig. Man måste säkerligen söka sig fram på alla tänkbara vägar för att verkligen kunna skydda enskilda människor och garantera deras rättssäkerhet, så att de inte oförskyllt utsätts för lidande.

Härmed var överläggningen slutad.

§ 13

Föredrogs var för sig följande å bordet vilande motioner; och hänvisades därvid

till lagutskott motionen nr 1248; och till bevillningsutskottet motionen nr 1249.

§ 14

Föredrogs den av herr *Wikner* (s) vid kammarens nästföregående sammanträde gjorda, men då bordlagda anhållan att få framställa interpellation till herr statsrådet och chefen för inrikesdepartementet angående lokaliseringsstödet till främjande av turistnäringen inom de fyra nordligaste länen.

Kammaren biföll denna anhållan.

§ 15

Interpellation ang. skyldighet för tillverkare av konstgödningsmedel att på förpackning deklarerera giftighet

Ordet lämnades på begäran till

Herr SUNDKVIST (cp), som yttrade:
Herr talman! Den tekniska utveck-

lingen har under senare år gått mycket snabbt inom det svenska jordbruket. Inte minst har olika kemisk-tekniska preparat kommit till användning och spelat en stor roll när det gäller att höja avkastningen inom olika områden, såväl växtodling som animalieproduktion. Det är ingen tvekan om att dessa preparat har varit värdefulla för jordbruket ur ekonomisk synpunkt. Vissa risker har emellertid varit förenade med användningen. Dessa risker har också uppmärksamats, och 1962 utfärdades två kungliga förordningar (SFS 1962: 702 respektive 703) vilka ålägger tillverkare av hälsofarliga varor och bekämpningsmedel att deklarerera giftigheten eller vådligheten på förpackningen. Den förstnämnda förordningen skall tillämpas i de fall något giftigt eller vådligt ämne förekommer i konstgödningsmedel. Den sistnämnda förordningen äger tillämplighet då bekämpningsmedel förekommer i konstgödningsmedel. Enligt uppgift från lantbruksstyrelsen och giftnämnden har ännu inte dessa förordningar aktualiserats beträffande konstgödningsmedel.

Under senare år har ett nytt kvävegödselmedel — urea — börjat marknadsföras, vilket främst utmärker sig genom en hög kvävehalt. Det har också i viss utsträckning använts som inblandning i kraftfoder till djur. Rätt använt är det helt säkert ett utmärkt medel att få bättre ekonomisk lönsamhet för jordbruksdriften. Det har dock i vissa fall visat sig vara direkt giftigt bl. a. när det används som övergödning på betesvallar. Någon varning för detta förekommer inte på förpackningen. Det torde vara allmänt känt bland jordbrukarna att man efter övergödsling med kväve på betesvallar bör dröja några dagar med att släppa ut djuren. Vid ett aktuellt fall i Södermanland under den gångna sommaren har i samband med övergödsling av betesvallar tre kor förgiftats och dött trots att sju dygn för-

Interpellation ang. skyldighet för tillverkare av konstgödningsmedel att på förpackningen deklarerera giftighet

flutit efter spridningen. Gödselmedlet var då helt nersmält, men djuren hade genom att slicka på jorden fått i sig tillräckligt mycket för att förgiftning skulle uppstå. Tillverkaren, Svenska salpeterverken, anser sig inte ha något ansvar för det skedda med motiveringen att vederbörande jordbrukare borde känt till att kvävegödselmedel kan ha denna effekt. Man har dock inte på något sätt redovisat detta på förpackningen. Helt säkert har många, för att inte säga de flesta, jordbrukare med utgångspunkt i tidigare informationer om skaderisker fått uppfattningen att gödselmedlet sju dagar efter spridandet skulle vara ofarligt. Med anledning av det inträffade och då urea givetvis måste vara en fara för vilda djur vid utspridning utan nedmyllning anser jag det viktigt att tillverkare av dylika preparat ålägges att deklarerera farligheten på förpackningen.

Med hänvisning till det anförda anhåller jag om kammarens tillstånd att till statsrådet och chefen för jordbruksdepartementet få ställa följande fråga:

Är statsrådet beredd att ta initiativ till en sådan ändring av kungl. förordningen om gifter och andra hälsofarliga varor (SFS 1962:702), att tillverkare av konstgödningsmedel ålägges att på förpackningen deklarerera giftigheten eller vådligheten?

Denna anhållan bordlades.

§ 16

Tillkännagavs, att Kungl. Maj:ts proposition nr 136, med förslag rörande beredskapslagring av olja, överlämnats till kammaren.

Denna proposition bordlades.

§ 17

Anmäldes följande motioner:

nr 1250, av herr *Josefson* i Arrie m. fl., i anledning av Kungl. Maj:ts pro-

position nr 135, med förslag till lag om ändring i förordningen (1923:116) angående skatt för hundar, samt

nr 1251, av herrar *Ringaby* och *Nordstrandh*, likaledes i anledning av Kungl. Maj:ts proposition nr 135.

Dessa motioner bordlades.

§ 18

Upplästes följande till kammaren inkomna ansökan:

Till Riksdagens andra kammare

Härmed anhåller jag om ledighet från riksdagsarbetet under tiden fr. o. m. den 10 november till höstsessionens slut för deltagande i FN:s generalförsamling i New York.

Stockholm den 5 november 1969

Sven Gustafson

Kammaren biföll denna ansökan.

§ 19

Meddelande om enkla frågor

Meddelades, att herr talmannen tillställts tre enkla frågor, nämligen av:

herr *Wennerfors* (m), till herr statsrådet och chefen för försvarsdepartementet angående lokaliseringen av fredsförband,

fru *Marklund* (vpk), till herr statsrådet och chefen för finansdepartementet angående skatteutjämningsbidraget till kommuner i de fyra nordligaste länen, och

herr *Eriksson* i Arvika (fp), till herr statsrådet och chefen för kommunikationsdepartementet angående förbättrad beredskap hos televerket mot stormkatastrofer.

§ 20

Justerades protokollsutdrag.

Kammarens ledamöter åtskildes här efter kl. 16.59.

In fidem

Sune K. Johansson

Fredagen den 7 november

Kl. 14.00

Förhandlingarna vid detta sammanträde leddes av herr förste vice talmanen.

§ 1

Justerades protokollen för den 29 nästlidne oktober.

§ 2

Vid föredragning av Kungl. Maj:ts å bordet vilande proposition nr 136, med förslag rörande beredskapslagring av olja, hänvisades propositionen, såvitt avsåg ändring i förordningen om oljeavgift m. m. och i förordningen om avskrivning å vissa oljelagringsanläggningar, m. m., till bevillningsutskottet och i övrigt till lagutskott.

§ 3

Föredrogs var efter annan och hänvisades till bevillningsutskottet de å bordet vilande motionerna nr 1250 och 1251.

§ 4

Föredrogs den av herr *Sundkvist* (cp) vid kammarens nästföregående sammanträde gjorda, men då bordlagda anhållan att få framställa interpellation till herr statsrådet och chefen för jordbruksdepartementet angående skyldighet för tillverkare av konstgödningsmedel att på förpackning deklarerera giflighet.

Kammaren biföll denna anhållan.

§ 5

Interpellation ang. det statliga stödet till opolitiska upplysningskampanjer

Ordet lämnades på begäran till

Herr **BJÖRCK** i Nässjö (m), som yttrade:

Herr talman! I samband med regeringens konferens om narkotikafrågorna med landets ungdomsorganisationer i februari i detta år togs initiativ till den nu pågående kampanjen mot narkotikamissbruk som bedrivs av olika frivilliga organisationer i landet. Det initiativet måste från många synpunkter anses mycket värdefull. Det växande narkotikamissbruket motiverar en ökad satsning på en saklig informations- och upplysningsverksamhet angående narkotikans skadeverkningar. Dessutom torde de olika frivilliga organisationerna, som inom sig samlar ett stort antal medborgare, vara mycket väl ägnade att förmedla sådan information och upplysning inom ramen för övrig utåtriktad verksamhet.

Emellertid finns det skäl att ifrågasätta regeringens handläggning av denna fråga och därmed även kampanjens ändamålsenlighet. Fördelningen av statsmedel till de olika organisationerna tycks ha skett på oklara grunder. Den nu pågående kampanjen förefaller dominerad av den verksamhet som bedrivs av Socialdemokratiska ungdomsförbundet, ABF och andra det socialdemokratiska partiet närstående organisationer. Med beaktande av den expertkritik som riktas mot innehållet i den upplysningsverksamhet som bedrivs av dessa organisationer synes kampanjens syften delvis ha förfelats.

Jag anser det mot denna bakgrund väsentligt om regeringen i sin framtida planering av liknande upplysningsverksamhet genom att ange klara riktlinjer ville tillse att kravet på objektivitet och effektivitet verkligen tillmötesgås.

Med stöd av det anförda hemställer jag om kammarens tillstånd att till stats-

Interpellation ang. det statliga stödet till opolitiska upplysningskampanjer

rådet och chefen för socialdepartementet få ställa följande frågor:

1. Enligt vilka principer skedde fördelningen av statsmedel för den pågående upplysningsverksamheten om narkotikans skadeverkningar till olika frivilliga organisationer?

2. Vilka åtgärder anser herr statsrådet bör vidtagas för att kravet på objektivitet skall bli tillgodosett i statsstödda opolitiska kampanjer?

Denna anhållan bordlades.

§ 6

Till bordläggning anmäldes

statsutskottets utlåtanden:

nr 130, i anledning av motion om simundervisningen vid lärarhögskolorna,

nr 131, i anledning av motioner om pedagogisk utbildning för lärarvikarier,

nr 132, i anledning av motioner om inrättande vid karolinska institutet av en personlig professur i perifer kärkirurgi för docenten Sven Bellman,

nr 133, i anledning av motioner om den psykiska hälso- och sjukvården,

nr 134, i anledning av vissa motioner om samhällets vårduppgifter m. m.,

nr 135, i anledning av motion om utredning angående huvudmannaskapet för ålderdomshem,

nr 136, i anledning av motioner om inrättande av ett hälsocentrum,

nr 137, i anledning av motioner om inrättande av ett institut för förebyggande av självmord och ett reträtthem för personer som försökt begå självmord,

nr 138, i anledning av motioner om avskrivning av statsbidragen till anordnande av pensionärshem,

nr 139, i anledning av motioner om statstjänstemännens löner,

nr 140, i anledning av motioner om personalvården inom statsförvaltningen m. m.,

nr 141, i anledning av motioner om löneavdrag för statstjänsteman vid

tjänstledighet för fullgörande av vissa offentliga uppdrag, och

nr 142, i anledning av motioner om inrättande av ordinarie halvtidstjänster inom den statliga förvaltningen;

bevillningsutskottets betänkande nr 59, med anledning av motioner om upphävande av gift kvinnas rätt till förvärvsavdrag vid särbeskattning;

bankoutskottets utlåtanden:

nr 41, i anledning av motioner angående företagsdemokrati, och

nr 42, i anledning av motioner om andel för de anställda i ett långsiktigt företagssparande;

första lagutskottets utlåtanden:

nr 45, i anledning av motioner om ersättning av allmänna medel till vittne som åberopas av enskild part i brottmål, och

nr 48, i anledning av Kungl. Maj:ts proposition med förslag till lag om ändring i rättegångsbalken;

andra lagutskottets utlåtanden:

nr 71, i anledning av motioner angående beräkningen av basbeloppet inom den allmänna försäkringen, och

nr 72, i anledning av motioner angående storleken av sjukpenning vid sjukhusvård, m. m.;

tredje lagutskottets utlåtande nr 51, i anledning av motioner om rätt för kommun att inrätta särskilda naturvårdsorgan; samt

jordbruksutskottets utlåtanden:

nr 32, i anledning av motioner angående bidragsgivning till skogsbilvägar,

nr 33, i anledning av motioner om statsbidrag till byggande av skogsflygplats, och

nr 34, i anledning av motioner om skogsfonder för regional utveckling av näringslivet.

§ 7

Tillkännagavs, att följande Kungl. Maj:ts propositioner överlämnats till kammaren:

nr 145, med förslag till lag om ändring i lagen (1904:26 s. 1) om vissa

internationella rättsförhållanden rörande äktenskap, förmynderskap och adoption, m. m.,

nr 146, angående godkännande av konvention om ordningen vid fiskets bedrivande i Nordatlanten,

nr 149, angående domartjänster vid vissa underrätter m. m., samt

nr 151, angående förvärv av aktier i Uddcomb Sweden AB.

Dessa propositioner bordlades.

§ 8

Till bordläggning anmäldes styrelsens för riksdagens förvaltningskontor framställning angående arkitekttävling om riksdagens hus.

§ 9

Meddelande om enkel fråga

Meddelades, att herr talmannen tillställts en enkel fråga av fru *Ryding* (vpk) till herr statsrådet och chefen för socialdepartementet angående åtgärder mot stress vid vissa arbetsprocesser.

§ 10

Justerades protokollsutdrag.

Kammarens ledamöter åtskildes här efter kl. 14.02.

In fidem
Sune K. Johansson
